Костадин Н. Христов

Кога затрака револверот

Клуб 8 ООД

На Мери, Кали и Лизи

Авторът изказва специална благодарност
за финансовата подкрепа на:

Георги Ръждавички
Сашо Александров
Стойко Даков Стойков
Деян Стойков Николовски
Росица Петрова
Крис Стефанович

София, 2011 г.
© Клуб ОСЕМ
© Костадин Н. Христов
Кога затрака револверот
ISBN 978-954-92764-1-1

ПРЕДГОВОР

Бонистика, или както е известна в англоезичния свят scripophily (от английската дума scrip – документ за притежание и гръцката philas – пазя, съхранявам), е науката, занимаваща се с изучаването, съхраняването и колекционирането на анулирани (невалидни или излезли от употреба) ценни книжа. Това са акции, облигации, записи на заповед, менителници, чекове, разписки, полици, трати, квитанции, ордери и други подобни финансови документи.
Бонистиката като наука и хоби възниква в края на 60-те години на XX век и наред с нотафилията*, е една от най-интересните области на финансовата история.
Няма правителство в света, което да не е сключвало заеми с банкови консорциуми или с централни банки на чужди държави. За тях са издавани облигации, от които можем да научим много любопитни факти.
Например, какво е било финансово-икономическото състояние на страната, какъв е бил обменният курс на националната валута, какви са били приоритетите и нуждите на държавата. Дали се е строяла нова железопътна линия или е възстановяван опустошен от природно бедствие район.
Много често след войни, революции, преврати или други геополитически сътресения, управляващите прибягват до емитирането на облигации за стабилизиране на държавните финанси. Понякога доброволно, но по-често под натиск, населението осребрява тези ценни книжа.
Благотворителните и хуманитарните организации също прибягват до издаване на ценни книжа за набиране на средства. Най-активна дейност в тази насока развива организацията на Червения кръст. През годините са издадени множество емисии в различни точки на земното кълбо. Почти няма държава, която да не е съдействала за разпространението на облигации на Червения кръст.
Банките и компаниите по света, за да набавят капитали за своята бъдеща работа, през годините са емитирали милиони типове акции, облигации и други ценни книжа.
За всеки би било интересно да научи от коя компания и кога е прокопан Панамският канал, коя организация е изградила линиите на Източната железница, кое е първото акционерно въздухоплавателно дружество. Всички тези въпроси могат да получат отговор само когато зърнем една-единствена, отдавна анулирана акция или облигация!

Тук вече идва въпросът: какво общо има географската област Македония с българската бонистика?

Дълбока диря в българската историография оставят Кресненско-Разложкото въстание, Мелнишката акция, Горноджумайското въстание, Солунските атентати и безбройните сражение на македонските комити с турския аскер. Връх в борбите за национално обединение на поробените братя в Македония и Одринско е Илинденско-Преображенското въстание. След Априлската епопея от 1876 г. и Съединението от 1885 г. въстанието е следващият по значимост акт на българското национално самосъзнание.
На националноосвободителното движение в Македония и Одринска Тракия са посветени хиляди книги. Десетки хиляди са публикациите в българския и чуждестранния печат.
Спомените на основоположниците на Вътрешната македоно-одринска революционна организация, Върховния македоно-одрински комитет и благотворителните братства се преиздават и в наши дни.
Във всичко написано досега обаче, твърде малко внимание е отделено на финансовите въпроси в революционното дело. Като цяло, запазените до наши дни сведения са оскъдни.
Повод за написването на тази книга са именно финансовите въпроси на революционното движение в Македония и Одринско и следите, които те оставят в българската бонистика.
В настоящата публикация обект на проучване са материалните средства на революционното

*нотафилия - наука, която се занимава с изучаването, съхраняването и колекционирането на книжни пари

движение, методите на тяхното придобиване и ценните книжа (облигации, разписки, квитанции и др.), издавани през годините.

Българско Дружество „ЧЕРВЕНЪ КРЪСТЪ“

Клонъ.

Серия

КВИТАНЦИЯ № 392

ЗА ЛЕВА 1000

Постжпило отъ г. Георги Сйрдзовъ адвокатъ, ул. Бул. Ботевъ № 14 - София

лева хиляда

помощь за бѣжанцитѣ.

гр. София 3 февруарий 1904 г.

Ковчежникъ:

Квитанция, издадена през февруари 1904 г., за дарени 1000 лева помощ за бежанците, пострадали при потушаването на Илинденско-Преображенското въстание

Хронологично са представени финансовите устави и издания на Вътрешната македоно-одринска революционна организация 1895-1903 г., Върховния македоно-одрински комитет 1896-1903 г., Вътрешната македонска революционна организация 1919-1934 г., както и на част от легалните и тайни македонски организации след края на Първата световна война до Деветнадесетомайския преврат от 1934 г.

Надяваме се, че настоящото изследване ще има практическо значение както за бонистите, нотафилите, историците и любителите на финансовата история, така и за всички, които се интересуват от миналото и от националноосвободителните борби в Македония и Одринско.

От автора

PREFACE

Bonistics known in the English-speaking world as Scripophily (from English scrip – 'a document certifying possession' and Greek philas – 'to keep, store') is a science whose subject is the study, storage and collecting of annulled (invalid or expired) securities.
Those can be shares, bonds, promissory notes, bills of exchange, cheques, receipts, policies, bills of sight, vouchers, drafts or other financial documents.
As a science and hobby, scripophily appeared in the late 1960's; alongside with notaphily*, it is one of the most exciting areas of financial history.
There isn't a government in the world that has never taken out loans from another country's bank consortium or central bank. The government bonds issued on such occasions are a great source of interesting facts.
For instance: what was the state of the country's finances and economy, what was the exchange rate of the national currency, what were the country's needs and priorities. We can find out if a new railway was being built or if reconstruction work was going on in a region devastated by natural disaster.
Governments often fall back on issuing bonds in order to bring stability to state finances, especially after wars, revolutions, coups, or other geopolitical cataclysms. Those securities are normally cashed by the country's population – sometimes voluntarily, but usually under pressure.
Humanitarian and charitable organisations can also rely on issuing securities for fund-raising purposes. The Red Cross is the most active organisation in this respect. Over the years, it has had numerous series of bond issues in different parts of the world. There is hardly a state that hasn't assisted the distribution of Red Cross bonds.
In order to finance their projects, banks and companies all over the world have previously issued various types of shares, bonds or other securities.
It would be interesting for anybody to learn what company dug the Panama Canal and when, what organisation laid the tracks of the Eastern Railway, or what was the first joint stock aviation company. A quick look at a share or bond that expired a long time ago can give us the answers to all these questions!

At this point, we should ask another question: what does the geographical region of Macedonia have to do with Bulgarian scripophily?

The Kresna-Razlog Uprising of 1878-1879, the Melnik Campaign of 1895, the Gorna Dzhumaya Uprising of 1902, the Thessaloniki Bombings of 1903, as well as the countless battles of Macedonian guerrilla fighters with the Turkish army, have all left a deep mark in Bulgarian historiography. The Ilinden-Preobrazhenie Uprising of 1903 was the climax of the struggle for national unification with our brethren suffering at the hands of foreign rulers in the regions of Macedonia and Adrianople. After the epic battles of the April Uprising in 1876 and the Unification of the Principality of Bulgaria and Eastern Roumelia in 1885, the Ilinden-Preobrazhenie Uprising is the next most significant act of Bulgarian national self-identification.
Thousands of books have been dedicated to the liberation struggle in Macedonia and Adrianople Thrace. There are tens of thousands of publications in Bulgarian and international periodicals.
New editions of the memoirs of the founders of the Internal Macedonian-Adrianople Revolutionary Organisation, the Supreme Macedonian-Adrianople Committee and the charitable brotherhoods continue to be published to this day.
What has been written so far, however, doesn't pay much attention to the financial matters of revolutionary activities. Extant evidence is generally scant.
I was inspired to write this book namely by the financial side of the revolutionary movement in the

*notaphily – a science that deals with studying, storing and collecting paper money

regions of Macedonia and Adrianople, as well as the traces it has left in Bulgarian scripophily.
This publication explores the finances of the revolutionary movement and the methods of raising funds and obtaining securities (bonds, receipts, vouchers, etc.) issued in the past.
This book chronologically traces the financial statutes and documents of the Internal Macedonian-Adrianople Revolutionary Organisation (1895-1903), the Supreme Macedonian-Adrianople Committee (1896-1903), the Internal Macedonian Revolutionary Organisation (1919-1934), as well as the financial statutes and documents of some of the legal or underground Macedonian organisations after the end of WWI up until the coup of 19 May 1934.
I hope that the present study will be of use to scripophilists, notaphilists, historians and fans of financial history, as well as everyone interested in the past and the struggle for national liberation in the regions of Macedonia and Adrianople.

The author

Vorwort

Die Bonistik, oder wie das Wort in der englischsprachigen Welt bekann ist – scripophily (aus dem Wort scrip – Dokument für Besitz und aus dem griechischen Wort philas – bewahren, speichern) ist die Wissenschaft, die sich mit der Untersuchung, Aufbewahrung und Sammlung von annulierten (ungültigen, veralteten) Wertpapieren beschäftigt.
Das sind Aktien, Obligationen, Anleihen, Schuldscheinen, Wechseln, Schecks, Bescheinigungen, Quittungen und sonstige Finanzpapiere.
Die Bonistik als Wissenschaft und Hobby ensteht am Ende der 60-er Jahren des 20. Jahrhunderts und neben der Notaphilie* ist einer der interessantesten Bereiche der Finanz-Geschichte.

Es gibt keine Regierung in der Welt, die keine Darlehen mit Bankkonsortien oder mit Zentralbanken anderer Staaten unterzeichnet hat. Für diese Anleihen sind Obligationen ausgestellt, von denen wir viele interessante Fakten erfahren können.
Zum Beispiel wie die finanz-wirtschafliche Lage des Landes, wie der Wechselkurs der Landeswährung, wie die Prioritäten und Bedürfnisse des Staates waren. Ob man eine neue Eisenbahnlinie gebaut hat oder ein vom Naturunglück verwüstetes Gebiet wiederhergestellt hat.
Sehr oft nach Kriegen, Revolutionen, Staatsstreiche oder anderen geopolitischen Erschütterungen greifen die Herrschenden zum Emmitieren von Obligationen um die staatlichen Finanzen zu stabilisieren. Manchmal freiwillig, aber häufiger unter Druck hat die Bevölkerung diese Wertpapiere eingelöst.
Um Geld für ihre Tätigkeit zu bekommen, haben die Wohltätigkeits- und die humanitären Organisationen Wertpapiere emmitiert. Am meisten aktiv in diesem Bereich ist die Organisation des Roten Kreuzes gewesen. Im Laufe der Jahren ist eine Vielzahl von Emmisionen in verschiedenen Teilen der Welt herausgestellt. Es gibt kaum ein Land, das die Ausbreitung von Anleihen des Roten Kreuzes nicht erleichtert hat.
Um Kapital für ihre zukünftige Arbeit zu erhalten haben viele Banken und Unternehmen auf der Welt im Laufe der Jahren Millionen Arten von Aktien, Obligationen und anderen Wertpapieren emmitiert.
Für jeden wäre es interessant zu erfahren, von welcher Gesellschaft und wann der Panamakanal gegraben worden ist, welche Organisation die Linien der Osteisenbahn aufgebaut hat, wer die erste Aktienfluggesellschaft gewesen ist. Alle diese Fragen können beantwortet werden, wenn man nur eine einzige längst annulierte Aktie oder Anleihe sieht!

Hier kommt schon die Frage: Was hat das geografische Gebiet Mazedonien mit der bulgarischen Bonistik zu tun?

Tiefe Spuren in der bulgarischen Geschichtsschreibung haben der Kresna-Razlog Aufstand, die Melnik – Aktion, der Gorna Djumaja Aufstand, das Tessaloniki – Attentat und die unzähligen Schlachten der mazedonischen Freiheitskämpfer mit den türkischen Truppen hinterlassen. Der Höhepunkt in den Kämpfen für nationale Vereinigung der versklavten Brüder in Mazedonien und Adrianopel Thrakien ist der Ilinden-Preobrajen Aufstand. Nach dem April – Epopöe von 1876 und der Wiedervereinigung, ist der Aufstand der nächste bedeutendste Akt des bulgarischen nationalen Selbstbewusstseins.
Der nationalen Befreiungsbewegungen wurden tausende Bücher gewidmet. Zehntausende sind die Publikationen in der bulgarischen und ausländischen Presse.
Die Erinnerungen der Begründer der Inneren Mazedonisch-Adrianopel Revolutionären Organisation, des Haupt Mazedonisch-Adrianopel Komitee und der Wohltätigkeitsbrüderlichkeiten werden heute noch neu veröffentlicht.
Bei allem, was bis heute geschrieben ist, ist aber zu wenig Aufmerksamkeit auf die Finanzfragen im

*Die Notaphilie ist die Wissenschaft, die sich mit der Untersuchung, Aufbewahrung und Sammlung von Papiergeld beschäftigt.

revolutionären Werk gelenkt. In der Regel sind die bis zum heutigen Tag bewahrten Beweise spärlich. Der Anlass dieses Buch zu schreiben sind genau die finanziellen Angelegenheiten der revolutionären Bewegung in Mazedonien und Thrakien und die Spuren, die sie in der bulgarischen Bonistik hinterlassen haben.

In diesem Buch Untersuchungsobjekte sind die materiellen Ressourcen der revolutionären Bewegung, die Methoden der Erstellung und die Wertpapieren (Anleihen, Schuldscheinen, Quittungen, etc..), die im Laufe der Jahren ausgestellt sind.

Chronologisch sind die finanziellen Statuten und Publikationen der Inneren Mazedonischen Revolutionären Organisation 1895-1903, des Obersten Mazedonisch-Adrianopel Ausschuss 1896-1903, die Innere Mazedonische Revolutionäre Organisation 1919-1934, sowie ein Teil der rechtlichen und geheimen Mazedonischen Organisationen nach dem Ersten Weltkrieg bis zum Devetnadesetomayskiya Staatsstreich von 1934 gestellt.

Wir hoffen, diese Studie wird von praktischer Bedeutung für die Bonisten, Notaphilen, Historiker und Anhänger der Finanz-Geschichte sein, sowie auch für alle, die sich für die Vergangenheit und die nationalen Befreiungskämpfe in Mazedonien und Thrakien interessieren.

Vom Autor

ВЪТРЕШНА МАКЕДОНО-ОДРИНСКА РЕВОЛЮЦИОННА ОРГАНИЗАЦИЯ

Началото на масовата революционна организация на българите в Македония е поставено на 23 октомври (5 ноември) 1893 г. В пансиона на мъжката гимназия в гр. Солун шестима млади мъже - д-р Христо Татарчев от гр. Ресен, Дамян (Даме) Груев от с. Смилево, Битолско, Петър Попарсов от с. Богомила, Велешко, Иван Хаджиниколов от гр. Кукуш, Андон Димитров от с. Айватово, Солунско и Христо Батанджиев от гр. Гумендже, се събират, за да обсъдят идеята за подготовка на една „организирана обществена дейност“. Основана е конспиративна група, която шестимата наричат „Македонски революционен комитет“.

В началото на следваща година групата отново се събира, за да определи целите, името и статута на организацията. При съставянето на устава ù основателите се ръководят от „Записките“ на Захари Стоянов, където е включен уставът на БРЦК. Организацията получава името Македонска революционна организация*, а солунският комитет - Централен македонски революционен комитет.

За председател е избран д-р Христо Татарчев, а за секретар и касиер - Даме Груев.

Цел на комитета става освобождението на Македония. Начин за това основателите виждат в автономията на Македония, а не в присъединяването ù към България поради големите трудности, които това би създало. Те отчитат съпротивата на Великите сили и на съседните държави срещу това територията да стане част от страната ни.

През 1895 г. е поставено началото на комитетската мрежа в Серско и Одринско. Постепенно тя се разраства в прилежащите региони - Мелнишко, Неврокопско, Джумайско, Свиленградско, Чокенско, Малкотърновско и Лозенградско. Тези първи комитети включват малък кръг хора, предимно учители и свещеници.

Организацията обаче все още няма свое установено вътрешно устройство, административно деление и законно установени тела. Всичко се крепи на лична и другарска основа.

През лятото на 1896 г. на това неопределено положение е сложен край. В Солун е проведен конгрес, на който присъстват 16 души, между които и всички от първите ръководители на тайното събрание. Обсъдени са редица важни въпроси. Приет е и първият устав на организацията.

За главна цел е определено извоюването на пълна политическа автономия на географските области Македония и Одринско. За членове могат да бъдат приемани всички българи. Те полагат клетва, че ще се борят за свободата на сънародниците ни от двете области. Солунският комитет е определен за централен (ЦБМОРК). Територията е разделена на райони, оглавявани от окръжни комитети. Революционните окръзи са пет - Битолски, Скопски, Солунски, Серски и Одрински. Тази структура на организацията се запазва до 1934 г.

---

* В различни периоди от своето съществуване организацията носи различни имена. Според устава от 1896 г. името ѝ е Български македоно-одрински революционни комитети (БМОРК). През 1902 година, с цел привличането и на другите народности в Македония, тя е наречена Тайна македоно-одринска революционна организация (ТМОРО), а по-късно Вътрешна македоно-одринска революционна организация (ВМОРО).

УСТАВ НА БЪЛГАРСКИТЕ МАКЕДОНО-ОДРИНСКИ РЕВОЛЮЦИОННИ КОМИТЕТИ*

Глава I - ЦЕЛ

Чл. 1 Целта на Българските македоно-одрински комитети е придобиване пълна политическа автономия на Македония и Одрин.

Чл. 2 За постигане на тая цел те са длъжни да събуждат съзнанието на самозащита у българското население в казаните в чл. 1 области, да разпространяват между него революционните идеи чрез печата или устно и да подготвят и подигнат едно повсеместно въстание.

Глава II - СЪСТАВ И УСТРОЙСТВО

Чл. 3 Член на БМОРК може да бъде всеки българин, без разлика на пол, който не е компрометиран с нищо нечестно и безхарактерно пред обществото и който обещава да бъде с нещо полезен на революционното освободително дело.

Чл. 4 Членовете на всеки комитет се делят на групи с по един началник, определен от ръководителя. Всякой член на групата, както и началникът, носят по един номер, даден от надлежния комитет. Всеки работник знае само членовете на неговата група и началника, а последният знае само ръководителя на комитета или посредника.

Чл. 5 БМОРК се делят на окръжни, околийски и селски, а над всички тях стои един Централен български МОРК, който ръководи общите работи по делото и го представлява. Района и числото на окръжните комитети определя централният, на околийските - окръжните, на селските - околийските.

Чл. 6 Начело на всякой комитет стои едно управително тяло. Управителните тела на окръжните комитети се назначават от Централния български МОРК, на околийските се определят от окръжните и се назначават от централния, а на селските се назначават от околийските. Централния български МОРК в известни случаи има право да провери ръководенето на работите в окръзите и околиите на едно, избрано от него, вътрешно или упълномощено външно лице.

Чл. 7 Всеки член на управителното тяло носи псевдоним, даден от ЦБМОРК.

Чл. 8 ЦБМОРК има печат с емблема знаме, саби, пушки и бомби, с надпис Македоно-одрински централен революционен комитет и с големина в радиус 2 см и 6 мм и обиколка 16 см и 8 мм. С него той подкрепя важната кореспонденция.

Чл. 9 За сношения с околните комитети всякой окръжен, околийски и селски комитет си има своя тайна поща.

Чл. 10 За следене делата на вътрешните и външните врагове и за предпазване от тях всеки комитет има своя тайна полиция.

Чл. 11 Всеки комитет държи в течение на работите в района му по-горния от него комитет, а в края на всеки месец му дава подробен отчет за всичките си работи във всяко отношение.

Глава III - МАТЕРИАЛНИ СРЕДСТВА НА РЕВОЛЮЦИОННИТЕ КОМИТЕТИ

Чл. 12 Революционните комитети ще се снабдяват с пари:

1) от доброволни пожертвования

2) от редовните членски вноски и

3) от пари, събрани по начин, какъвто Централният МОРК намери за целесъобразно, или пък местният, с предварителното съгласие на централния.

Глава IV - НАКАЗАНИЯ

Чл. 13 Всякой, който се прояви във вредене на делото, бил той работник или не, българин или не българин, се наказва. Наказанието му се определя от местния комитет и се извършва със съгласието на централния.

---

* Уставът на Вътрешната организация е изработен от Гоце Делчев и Гьорче Петров в изпълнение на решенията на Солунския конгрес на организацията от 1896 г.

Чл. 14 Въз основа на настоящия устав е изработен и подробен вътрешен правилник.

Тъй като предмет на настоящата публикация са финансите на революционното движение, няма да разглеждаме целия устав, а изследването си ще започнем от глава III – Материални средства на македонските комитети.

В началния период на революционната организацията, основен и единствен източник на средства са членският внос и доброволните пожертвования. Отначало те са достатъчни, тъй като и нуждите са все още ограничени.

С изграждането на четническия институт, необходимостта от по-сериозни постъпления за въоръжаване става осезаема. За голямо съжаление революционното ръководство в Македония и Одринско не разполага с богата класа, която е готова да се раздели с капиталите си в името на делото. Разчита се на скромните постъпления от едно сиромашко население, съставено в по-голямата си част от дребни земеделци и търговци, еснафи, безимотни чифлигари и изполичари. Разбира се, в редиците на организацията се включват синовете на някои от по-богатите родове от Кукуш, Щип, Велес, Скопие, Битоля, Ресен, Охрид и др., но това не довежда до финансов просперитет.

В спомените си Гьорче Петров дава сведения за първото събиране на парични помощи за организацията:

„През лятото на 1895 г. първи път се опитахме да събираме пари от Солун - доброволни пожертвования (вън от членските вносове). Ние от Ц.К. си разпределихме търговците по лични познанства и лично събирахме пари срещу разписка. Разписките бяха (първите) хектографирани, подпечатани с печата на Ц.К., подписани с псевдонима на Татарчев и на касиера. Обърнахме се до ограничен кръг хора, гдето разчитахме на успех. От хората на противната страна ни един не закачихме. Първият опит беше сполучлив. Поискахме от двадесетина души. Аз поисках от Поп Стефанов, Петруш Сарафов, кукушанец и др.

От 20 до 50 лири се искаха. Имаше и еснаф хора, от които се поискаха 30 до 10 лири. От Шевкулови (братовчеди ми са) вземах 90 лири: „Приятелство, приятелство – сиренето с пари!", „Ще бъдем приятели или неприятели?". Като му извадих разписката на Поп Стефанов, остана като гръмнат. „Приемате или не приемате?". Страх го беше да вземе разписката, а даде ги. Сетне у Петруш Сарафов 35 лири – даде ги. Татарчев ходи у Х. Мишеви, 100 лири им взема от двете фирми. Изобщо добре ни посрещнаха. Но те вече имаха и доста доказателства за нашата дейност, че е сериозна".

Сн.2 Хектографирана разписка на Атинското македоно-одринско дружество. Събираните суми са в гръцки драхми. (Виж на стр. 60)

По сведенията на Гьорче Петров първите разписки са хектографирани (сн.1), тоест размножени на восъчни листове. Малко по-късно организацията започва да отпечатва специални разписки, графично оформени, върху които ще се спрем по-подробно, тъй като можем да ги смятаме за първите ù официални фискални документи.

Разписките са отпечатани едностранно. В средата, в овална рамка, е разположено изображение на млада жена, символизираща Македония (*подобно на Британия - символ на Обединеното кралство и Мариан - на Франция – б.а.*). В дясната си ръка държи въстаническо знаме, в което се чете текст: „СВОБОДА ИЛИ СМЪРТ", а в лявата – щит с барелеф на изправен лъв. На земята, в краката на жената, е изобразен легнал убит турски войник, с фес на главата и стъпкано турско знаме с полумесец и звезда, с пречупена дръжка.

В горната част на рамката е изобразена арка с текст: „ДЕРЗАЙ НАРОДЕ БОГ Е С НАС!!!"

От двете страни на овалната рамка са разположени свитъци с текст в горната част „Ботева молитва". В левия са цитирани два куплета от стихотворението на Христо Ботев „Моята молитва":

Вдъхни секиму, о, боже!
любов жива за свобода -
да се бори кой как може
с душманите на народа.

Подкрепи и мен ръката,
та кога въстане робът,
в редовете на борбата
да си найда и аз гробът!

В десния свитък е куплет от „Хаджи Димитър”:

Този, който падне в бой за свобода,
той не умира: него жалеят
земя и небе, звяр и природа
и певци песни за него пеят...

В горния ляв ъгъл на разписката е обозначен централният или окръжен комитет, от който е издадена. В горния десен ъгъл е изписан символ „№” за вписване на поредния номер.

Обяснителният текст на разписката гласи: „Расписка (*по стария правопис с буква „с” – б.а.*) За гр.зл. (гроша златни)“, празно пространство за вписване сумата на дарителя. Отдолу текст: „Получиха се от...(празно място за вписване на името) чрез ... (място за вписване на име) горната сума... (празно място за вписване на сумата) гр.зл. в касата на Македоно-Одринските Революционни Комитети“. Най-отдолу текст: „От Управлението“.

Сн.1 Разписка на Централния македоно-одрински революционен комитет (Виж на стр. 59)

Недостигът от парични средства е вечен спътник и болка на организацията. За намирането на по-крупни суми Централният комитет прибягва до облагане на по-състоятелните членове и предполагаеми симпатизанти. Не са малко обаче и тези, които не желаят да дадат пари за каузата. За да развърже кесиите на тези скъперници организацията прибягва до насилствено облагане. За този нов почин свидетелства правилникът на Българските македоно-одрински комитети, който е прилаган в Ахъчелебийския *(дн. Смолянско – б.а.)* революционен район в периода 1898-1903 г.

Глава XI от него – Материални средства на комитета, гласи:

Чл. 47 За посрещане нужните разходи на комитета, а главно за въоръжаване работниците, комитетът набавя средства: 1) от редовните ежемесечни вносове на членовете, определени според състоянието им, и 2) от пожертвованията, които биват доброволно дадени или наложени.

Забележка: Доброволни помощи са тия, които се дават както от членовете, така и от хора, що не се решават да станат работници, но симпатизират и желаят да помогнат на Делото, та дават известни суми. Наложените помощи се вземат със заплашване или насила от хора, които могат, но не искат да помогнат.

Чл. 48 Както за едните, така и за другите помощи се издават на подарителите разписки, номеровани и подпечатани с печата на Централния български македоно-одрински революционен комитет.

Забележка: Изпърво се събират помощите на желающите да помогнат, а когато стане нужда и от друга помощ, пристъпва се към събирането й с предварително одобрение на Централния български македоно-одрински революционен комитет.

Чл. 49 Сумите, както за едните, така и за другите помощи, се определят от местния комитет със съгласието на Централния български македоно-одрински революционен комитет.

Забележка: При събирането на наложените помощи се поднася от едно от лицата на наказателната полиция или от друг член заплашително писмо с чек, носещ печата на Централния български македоно-одрински революционен комитет, и като брои парите, дава му се разписка срещу тях.

Чл. 50 Всякой комитет изпраща обезателно в касата на Централния български македоно-одрински революционен комитет, третата част от събраните пари заедно със сметките. Те са длъжни да внасят в касата на Централния комитет взаимообразно и останалата част от парите, когато им се поискат.

Всъщност заплашителното писмо, цитирано в правилника, е оформено като покана, подобна на издаваните разписки, която ще разгледаме в детайли.

Първите писма се появяват в Щип, Кочани и Скопие в началото на 1898 г.

Поканата е отпечатана едностранно. От всички страни е обточена от рамка с разнообразни орнаменти и мотиви. В горния ляв ъгъл е изобразена графика на група въоръжени четници, готови за бой. До тях са изправен знаменосец с развято българско знаме и оръдие. В средата са изобразени череп и преплетени кости, лопата и търнокоп, в средата - кръст. Вдясно от тях е възпроизведена емблемата на печата на ЦБМОРК. Развято знаме с текст „СВОБОДА или СМЪРТ", саби, пушки и бомби.

Под гравюрата с четата - големи букви Ц.М.Р.К., символ „№" и място за вписване на датата „189....год". Отдолу - изображение на млада жена, подобно на това от разписките. В поканите обаче жената е седнала. В дясната си ръка държи развято знаме. Под ръката - барелеф с изправен коронован лъв и цветя. В лявата си ръка жената държи щит с текст на него „МАКЕДОНИЯ". В краката й е изобразено разкъсано турско знаме с пречупена дръжка и разхвърляни строшени окови, символизиращи свободата. В дясната, по-голяма част от поканата, е поместен обяснителен текст, които гласи:

ПОКАНА

Българино,

В името на родолюбието, свободата и за запазване живота си, брой на предявителя на настоящата покана сумата .....гр.зл., които ти са наложени от Ц.М.Р.Комитет за подпомагание на свещеното освободително дело. Срещу внесените пари ще ти се даде редовна разписка, която свободна Македония ще ти изплати, а в случай на отказ, от каквито съображения и да излиза той, борците за освобождението на родината ни от турския ярем ще уредят сметките между теб и Комитета и ще ти дадат заслуженото възнаграждение по начин, какъвто те си изберат. Но по-добре изпълни дълга си доброволно като Българин роб и кажи с нас наедно: Долу робството, да живее свободна Македония!

От Управлението

Сн.3 Покана на Централния македоно-одрински революционен комитет (Виж на стр. 61)

В спомените си Христо Силянов дава много любопитни сведения за това как се процедира с лицата, на които са предявени покани:

„Но и събирането на налога не винаги вървеше гладко. Спрямо лицата с познато скъперничество трябваше нерядко да се прилага натиск. Изпращаха им се непознати лица, най-често терористи. Тоя метод, общо взето, беше доста ефикасен. Имаше обаче и случаи на дръзко упорство, което понякога се дължеше не толкова на скъперничество, колкото на инат или на наранено самолюбие. Когато пък упорството отиваше до провокация, организацията, за да запази престижа си и за назидание на другите, прибягваше до екзекуции. Санкциите обикновено оказваха отрезвително въздействие: състоятелните егоисти ставаха меки и не стискаха вече толкова кесиите си."

Има обаче и случаи, когато една такава екзекуция влече подире си тежки последици и дори цели афери. Типичен е този със солунския търговец Михаил Пенушлиев (1900 г.):

„Поискаха му 25 лири – той даваше 5. Една вечер двама терористи го нападнаха пред прага на къщата му с револвери и ками, но друг негов приятел, търговец, изскача от дома му и наранява тежко с револвер единия от нападателите. Раненият се защитава, наранява трима минувачи и попада в ръцете на полицията. Заведе се дело. Голяма опасност застрашаваше комитета. Но забележително нещо: същият упорит българин, който за 20 лири изложи живота си, даде 400 лири рушвет на турците, когато самият той попадна в затвора. Той се поддаде на

добри влияния, не издаде изпращачите на терористите – Христо Матов и другите членове на Централния комитет.”

Сн.4 Разписка на IV Окръжен македоно-одрински революционен комитет за сумата 200 лева сребро* (Виж на стр. 62)
Сн.5 Разписка на IV Окръжен македоно-одрински революционен комитет за сумата 500 лева сребро (Виж на стр. 63)

След няколко такива неприятни и рисковани за Централния комитет инцидента, ръководството на организацията прехвърля дейността по набирането на средствата от градските ръководни тела на четите. Те постоянно менят местонахождението си по районите и на практика изпълняват функциите на пряк представител на Централния комитет.

Те събират налозите както в градовете, така и в селата, където системата на облагане е малко поразлична. Там сумата се определя от окръжното ръководство. Въпреки това селяните се договарят с четите да плащат не според приходите си, а всеки според възможностите си, тъй като често са толкова бедни, че едвам изхранват семействата си. По тази причина населението по селата, за разлика от градското, е разделено на пет класи - три плащат, а две (най-бедните слоеве) се освобождават от налог. Каква сума ще плати всеки, определя кметът на селото. Налозите са от 1-2 лири за по-голямата част до 5 лири за най-богатите.

Всички села са задължени да плащат в срок. Хората, които не го правят навреме, дават налог в двоен размер, а ако откажат да платят, се наказват със смърт. По спомени на четници такива случаи липсват, а и към селяните се подхожда много внимателно, тъй като освен че дават пари, хранят и обличат четите за своя сметка.

От събирането на налога във фолклора са останали незабравими спомени за това как комитите се отнасяли с някои по-опърничави селяни. За да ги убеди, войводата заявявал: „Не те плàшум, а та молам”, хващайки револверите си.

Събирането на редовния членски внос, доброволните пожертвования и всички останали постъпления налага на Централния комитет да помисли за счетоводство. На околийските комитети е наредено във всеки окръг, район или село да се водят отчетни книги за приходите и разходите.

Тъй като трябва да се пази, а в някои случаи в резултат от липсата на елементарни познания, счетоводството се води по т.нар. система „синджир”.

Какво представлява това чудо на счетоводната наука? При събиране на членския внос, приходите се записват под формата на търговски сделки: „продадох крава за 3 лири” или „продадох кон за 5 лири”. За разходите не е предвидена отделна графа, те следват на долния ред: „дадох на една невеста гъркиня 240 гроша”, от което следва да се разбере, че е закупена гръцка пушка за 240 гроша. Следва: „пет оки сухо грозде (тоест барут) за 225 гроша”, „масраф за посрещане на Керим Паша „Крум” *(Борис Сарафов – най-изтъкнатият председател на ВМОК – за него в следващата глава)* еди колко си гроша”, „платено на Сендук – емини 11 лири, 4 палеони (наполеона) и 9 бели (меджидии) за третинката”. Под думата Сендук – емини се разбира районната каса, в която се внася приспадащата се една трета част от общия приход на селската каса.

---

* На 27 януари 1885 г. е приет нов Закон за Българската народна банка, според който тя има изключителната привилегия да издава банкноти.

Чл. 4 гласи: „Банката е длъжна да пази постоянно в касите си златни монети за количество, равно с една трета част от стойността на издадените банкноти…. Банкнотите ще се изплащат веднага на предявителя в злато …”

Първата емисия „златни” банкноти от 20 и 50 лева е пусната в обращение на 1 септември 1885 г. До 1890 г. банкнотната циркулация е изключително слаба. За да насърчи банкнотното обращение, а и поради липса на златни монети, Управителният съвет на БНБ на няколко пъти иска разрешение от българското правителство да издава банкноти, обменяеми в сребро. На 13 ноември 1899 г. след изключително бурни дебати в Народното събрание е утвърден Закон за допълнение на Чл.4, ал.3 от Закона за учредяване на БНБ. С този закон за първи път се преустановява обменяемостта на българските банкноти в злато. Срокът на действие на закона е определен до 31 декември 1900 г., но впоследствие е удължаван два пъти. На 21 ноември 1899 г. Управителният съвет на БНБ взема решение за пускането в обращение на 10 000 000 лева банкноти, обменяеми при поискване срещу ефективно сребро.

Ръководните дейци на организацията, както и всички войводи, също водят отчетност за приходите и разходите. За всички разходи за оръжие, облекло, пътни разноски, издръжка и други се издават надлежни разписки.

Сн.6 Разписка на войводите от Одринския революционен окръг – Г. Кондолов, П. Шишманов и Л. Маджаров, дадена на Гоце Делчев (Виж на стр. 64)
Сн.7 Страница от приходно-разходна книга на Гоце Делчев (Виж на стр. 64)
Сн.8 Разписка за 10 лева сребро на Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО) – задгранично представителство (Виж на стр. 65)

Пари се събират постоянно от градовете и селата, членски внос, доброволни пожертвования, прибягва се и до насилствено облагане. Въпреки това средствата са недостатъчни, разходите на организацията надхвърлят редовните ресурси. Голяма част от приходите отива за въоръжаване и издръжка на четите. Редовно се дават помощи на семействата на осъдените и заточените членове. Не са малко и убитите при сражения четници, чиито семейства не могат да се оставят на произвола на съдбата.

Ръководителите търсят нови източници на средства, смятани от ръководителите за целесъобразни. Тоест прибягва се до обири и отвличания, които в наши дни са си чисто криминални престъпления, но в онези години са признак на геройство и саможертва.

Обирите се извършват от четите, от легалните членове на организацията и от симпатизанти на делото. Посяга се както на частната, така и на обществената собственост. Често се случва младежи от гимназиите да крадат пансионните такси на свои по-богати съученици и да ги внасят в касата на местния комитет.

В Кюстендил чиновникът Златарев, родом от Охрид, задига 18 000 златни лева от пощенската каса и бяга от Княжеството.

В повечето случаи обаче, обирите се оказват не особено доходоносни. До по-сериозен финансов успех се стига при отвличанията на хора за откуп. Особено изкусни в тази дейност са Гоце Делчев и Яне Сандански, чиито перипетии ще припомним.

В края на юли 1897 г. Гоце Делчев с група от десетина четници преминава границата и се отправя към Кочани. Оттам през нощта се прехвърлят в село Буковец, в което се знае, че живее богат турчин, известен като Черкеза. Планът е той да се отвлече за откуп. След като обкръжава къщата, четата разбира, че Черкеза е останал в града. Освен че липсва турчинът, липсват и парите му. Останал с празни ръце след акцията, Гоце Делчев изпраща четата си в Струмишко, а самият той се залавя с нов план. Обикаляйки из селата, той набелязва не един богат турчин. След почти едномесечно митарстване из околията, изборът му пада върху младия Налзъм бей.

Един ден в началото на септември Гоце с четата си завардва пътя между Струмица и село Василево, в очакване оттам да мине Налзъм бей за чифлика си. Четата стои повече от 24 часа. Едва привечер на следващия ден от града се задават двама конници, единият от които - беят. Като ги виждат отдалеч, Гоце и двама четници инсценират разправия, за да привлекат вниманието и да спрат конниците. Така и става.

В момента, в който разбира какво се случва, спътникът на бея пришпорва коня си и бяга. Не такъв късмет има обаче Налзъм бей, който е повален и пленен.

След няколко дни Гоце Делчев изпраща писмо на баща му, с което го уведомява, че ще освободи сина срещу 6000 лири. Беят е предупреден да издейства спиране на потерите, ако иска да види сина си жив и да изпрати парите до посочено лице в малашевското село Нивичани. Потерите са спрени веднага, но е изпратена сумата от 1500 лири с поздрави и „реджа" (молба) до капитан ефенди да се съгласи на толкова, защото годината е лоша и трудно се намират повече. Гоце обаче връща сумата и започва продължителни преговори. Едва на третата седмица двете страни се договарят за 3000 лири. В нощта, в която откупът е платен, младият Налзъм бей е оставен от четниците без пазач, който да го следи. Беят успява да се развърже и да избяга, без да е разбрал как и какво е платено за неговата свобода.

Втората операция по отвличане за откуп четата извършва година по-късно. Отново през септем-

ври Гоце и другарите му се отправят към населеното с гърци село Шилинос, където живее богатият грък Димитраки, лихвар и кръчмар. През деня четата узнава от доверени хора, че лихварят си е у дома с един таксилдарин *(турски бирник – б.а.)* и 5-6 заптиета. Привечер нахлуват в селото сред надигналата се от изплашени гърци и гъркини олелия. При влизането в къщата на Димитраки се завързва престрелка със заптиетата, но съпротивата бързо е сломена. Лихварят е заловен и веднага изведен от селото.

След 3-4 дни Гоце Делчев изпраща писмо до брата на пленения, с което иска откуп от 2000 лири. Посланието за малко не попада в турски ръце. При обиск куриерът поглъща листа с исканията и така успява да се спаси. След няколко дни Гоце разбира, че писмото не е пристигнало и изпраща четниците Атанас Тешовалията и Георги Бродилията да отнесат ново. Четниците се връщат от Шилинос с едва 180 лири и обяснението на брата, че „няма и не може повече". Четата с пленника започва да променя местонахождението си, за да не бъде заловена. Идва октомври и времето се разваля, труден става животът в планината. За да приключи с операцията, Гоце решава да намали откупа на 600 лири. За целта кара Димитраки да напише писмо до брат си, с което да го уведоми, че ако не изпрати още 420 лири, лихварят ще бъде обесен на първото дърво. Този път заплахата свършва работа и откупът е платен, а отвлечения, подобно на Налзъм бей, „успява да избяга".

Най-известната и доходоносна за организацията афера обаче е дело на Яне Сандански.

През лятото на 1901 г. Сандански планира да отвлече срещу откуп протестантския мисионер д-р Хаус. Операцията е подготвяна дълго със съдействието на протестанти, симпатизанти на организацията, от тогавашното село Банско. В процеса на подготовката Сандански узнава, че в Разложко е пристигнала американската мисионерка Елена Стоун. Жена, при това от страната на доларите.

Планът за отвличането на д-р Хаус веднага е изоставен и усилията са насочени към новата мишена. На 21 август привечер Яне Сандански и Христо Чернопеев с подбрани четници залавят по пътя между Банско и Горна Джумая, при местността „Подпряната скала", три жени. Това са мис Стоун, българска протестантка на име Цилка - спътница на американката, и една възрастна жена. Четниците освобождават старицата и с двете пленнички се отправят към планината.

В първите няколко дни мъжете се преструват на обикновени престъпници, търсещи бързо забогатяване. Едва след седмица Сандански разкрива на мис Стоун истината за целта на отвличането и идеите на организацията.

Новината за похищението бързо се разпространява от двете страни на Атлантическия океан и дълго време пълни вестникарските страници.

Американското правителство веднага се включва в преговорите за откупа, които се водят в Цариград и София. Ролята на посредници играят руският дипломатически агент в София Бехметиев и неговата съпруга, която по случайност лично познава мис Стоун. Бехметиеви свързват пратеника на американската легация Дикинсън директно с представителите на четата Христо Чернопеев и Кръстьо Асенов. Освен тях преговори води и Сандански с д-р Хаус, същия, когото малко преди това е планирал да похити.

Откупът е определен на колосалните за това време 25 000 златни турски лири. Преговорите са изключително трудни и за двете страни. Американците не са склонни да платят такава огромна сума, а докато върви пазарлъкът, четата с пленничките е принудена постоянно да се мести. Турските власти яростно търсят комитите за дръзкото отвличане. На крак е вдигната цялата полиция, започват арести и издевателства над българското население, с надеждата някой да издаде къде са пленените жени.

Освен с турските власти похитителите трябва да се справят и със съпротивата и недоволството на Върховния македоно-одрински комитет в София. Изпратена е чета от 78 души, начело с „върховисткия" войвода Дончо, да издири Сандански и Чернопеев. В село Тросково дори се завързва престрелка, но Чернопеевата чета успява да се измъкне.

Всички тези трудности принуждават Сандански да намали искания откуп на 14 500 лири и той е приет от американските представители.

Парите, златни турски лири в сандък, са отнесени в Банско от д-р Хаус, ескортиран от 250 души аскер. Турските власти имат намерението да предадат парите и след като бъдат освободени жените, четата да бъде заловена. Този план обаче не сработва.

Д-р Хаус се договаря с пратеник на Сандански да остави лирите в доверена протестантска къща

в Банско, а ескортирания сандък да напълни с оловни патрони. Така и става.

Парите са прибрани и жените са освободени от Чернопеев в Струмишко. В това време д-р Хаус, ескортиран от аскера, продължава с пълния с патрони сандък чак до Сер, където докторът разкрива вече осъществения план. Така приключва пленничеството на мис Елена Стоун, което довежда до много съществен финансов приход за Вътрешната организация. По спомени на Яне Сандански и Гьорче Петров, по-голямата част от откупа е разпределена между окръзите във вътрешността. Немалка част от „мис стоунките", както наричат получените пари, обаче, са изразходвани за борбата срещу Върховния македоно-одрински комитет в София, чиито финансови дела ще разгледаме в следващата глава.

Сн. 9. Разписка за 1 наполеон (94 гроша) от 1910 г., даден за целите на Вътрешната организация в град Лерин (Виж на стр. 66)
Сн.10 Разписка за 1 турска лира (златна) от 1911 г., дадена за целите на Вътрешната организация в град Охрид (Виж на стр. 67)
Сн.11 Факсимиле от американска книга за преживелиците на мис Елена Стоун. В превод подзаглавието: „Първата съвременна криза със заложник на Америка!" (Виж на стр. 67)

ВЪРХОВЕН МАКЕДОНО-ОДРИНСКИ КОМИТЕТ

Емигриралото в свободна България население от Македония и Одринско не остава чуждо на въжделенията и борбите на поробените си братя. В княжеството са създадени дружества и братства, които постоянно повдигат темата за решаването на Македонския въпрос. От 19 до 28 март 1895 г. в София е проведен обединителен конгрес с участието на 61 представители на македонските и одринските дружества, братства и колонии от България и Румъния.

Събитието остава в историята с името I македонски конгрес. Официално се учредява една обща македонска организация, с определена цел, програма и структура. Начело на организацията застава т.нар. Македонски комитет, който ще води делата на всички дружества.

Комитетът се състои от петчленно бюро и 15 съветници. Бюрото включва председател, подпредседател, касиер и двама секретари. Комитетът решава всички въпроси по принцип, а бюрото ги прилага в действие. Той взема своите решения по вишегласие и ги предлага на дружествата, които са длъжни да ги изпълняват безпрекословно. Двете звена се избират за една година от делегатите на всички дружества. Комитетът е отговорен за своите действия пред конгреса, а бюрото – пред комитета и конгреса.

Касиерът на комитета дава гаранция в недвижим имот от 10 000 лева. Тя е на името на другите четирима членове и се пази от тях. Касиерът не може да държи в себе си повече от 1000 лева. Останалите суми незабавно се внасят в онова кредитно учреждение, в което реши комитетът. Никой от избраните в двете звена не получава възнаграждение за своята служба.

За първи председател на Македонския комитет е избран Трайко Китанчев.

Принципите на конгреса са обобщени в „Решения на I македонски конгрес". Според тях целта на новосъздадената организация е „придобиване за населението в Македония и Одринско политическа автономия, приложена и гарантирана от Великите сили".

Средствата за извоюването ù се свеждат до въздействие върху българското правителство и общественото мнение в княжеството и чужбина чрез печатно слово, агитация и митинги, изпращане на делегации и меморандуми до Великите сили.

Заложените средства в „Решенията" обаче не дават резултати. Независимо че комитетът се обя-

вява публично против всякакви въоръжени акции, много скоро усилията са насочени именно към подготовката на въстание.

Княз Фердинанд и министър-председателят Константин Стоилов негласно насърчават председателя на комитета Трайко Китанчев за провеждането на една въоръжена акция, в която се включват немалко военнослужещи от българската армия.

В късната пролет на 1895 г. в Македония започват да се събират чети и през лятото е проведена т.нар. Четническа акция, известна също и като Мелнишко въстание. В него участват чети в състав от около 900 души, командвани от 50 български офицери.

За съжаление проведената акция не дава така желания резултат. Независимо че предизвиква голям отзвук в България и чужбина, като цяло обществената реакция е негативна. Разочарован от многобройните критики, Трайко Китанчев получава сърдечен удар и умира, а комитетът, създаден с много усилия и компромиси, се разцепва.

В обстановка на постоянни противоречия, а и с горчив привкус от неуспеха на Четническата акция, от 3 до 16 декември 1895 г. в София е проведен II извънреден македонски конгрес. В дневния ред са поставени въпросите за избор на нов ръководен екип, промените в статута на дружествата, бъдещата дейност на комитета, както и най-важният въпрос - за финансите, отчета и сметките.

Броят на членовете на комитета е намален от 20 на 12, а към наименованието „македонски комитет" е прибавено определението „върховен". С него се цели да се подчертае позицията над дружествата и братствата в страната, както и спрямо Вътрешната организация. За председател е избран запасният генерал Данаил Николаев. Основният въпрос, обсъждан на конгреса, са финансите на комитета, които се оказват в окаяно състояние. За подготовката и провеждането на Четническата акция са натрупани дългове от почти 12 000 лева.

За набавянето на средства е предложено да се сключи заем посредством облигации.

На заседанието си от 6 декември 1895 г. II македонски конгрес решава:

1. Упълномощава се Македонският комитет да образува един фонд от 150 000 лева минимум и 300 000 лева максимум.

2. Образуваният така фонд да се употреби от Македонския комитет за туряне в действие ония мерки, които са предвидени в чл. 2, буква „е" от решенията на I Македонски конгрес (*изобщо прилагане на мероприятия, диктувани от силата на обстоятелствата – б.а.*).

3. Средствата и формата за образуването на речения фонд предоставят се на Македонския комитет, който в случая ще се съобразява с обстоятелствата.

4. Настоящето решение никак не се отнася до редовните и извънредните постъпления и източници на Македонския комитет, предвидени в решенията на конгреса.

На конгреса се чуват мнения да се пласират облигации с номинал 100 лева, но предложението е отхвърлено, тъй като сумата е твърде голяма. Взето е решение да се отпечатат такива в тираж 3000 броя и номинал 50 лева златни. Тъй като набирането на средства ще става под формата на безлихвен заем, той е наречен Македонски патриотически заем. Освен това е решено комитетът да получи правото да тегли за текущи нужди до 5000 лева от събраните във фонда средства, които след това трябва да възстанови. В случай, че българското правителство реши да подпомогне финансово комитета, отпуснатите суми автоматично преминават към фонда.

Макар комитетът да заявява, че борбата ще се води само с легални политически средства, предвидено е средствата от фонда да се използват само при въстание.

Въпреки безпаричието, новият състав на комитета внася някои промени във финансовата част на устава: „Комитетът има право да определя възнаграждение на ония от членовете си, които изключително се посветят на комитетските дела. За тая цел обаче комитетът не може да изразходва повече от 5000 лева годишно".

На едно от първите си заседания през януари 1896 г. ВМК изпраща окръжно писмо до всички македонски дружества в страната. Комитетът изисква точни сведения за броя на членовете на всяко дружество, оръжието, боеприпасите, облеклото и най-вече състоянието на касите.

От получените отговори става ясно, че към март в България съществуват 37 македонски дружества с около 1000 членове. В наличност се оказват едва 30 пушки и няколко револвера, боеприпасите са нищожно количество.

Както се очаква, в най-трагично състояние се оказват финансите. В касите на дружествата не само, че няма почти никакви пари, а дори най-големите от тях имат дългове. Тези във Варна, Бургас и Пловдив дължат на банки и частни лица повече от 7000 лева. Разходите, направени за Четническата акция, трудно биха били възстановени с постъпленията от членски внос, който за месец е едва половин лев.

Сн.12 Разписка на Върховния македонски комитет за платен членски внос за февруари и март 1899 г. на дружеството в гр. Радомир (Виж на стр. 68)

Повечето от дружествата разчитат, че ВМК ще им помогне да изчистят задълженията си. Но напразно, както е известно, самият комитет е голям длъжник.

В такава ситуация става ясно, че не би могло да се предприеме нищо сериозно. Единствената надежда за набиране на по-сериозни средства остават доброволните пожертвования и бъдещият финансов фонд.

В такава ситуация е свикан III конгрес на Върховния македонски комитет. Той започва на 3 ноември 1896 г. в помещението на Софийското македонско дружество. Избрана е анкетна комисия, която да се занимае със сметките на комитета от 1895 г. Три от заседанията са посветени на разходите, а едно на Македонския патриотически заем. Част от резултатите на анкетната комисия представяме с малки съкращения.

5 ноември 1896 г.

„На пръв ред прочетоха се сметките на г. Н. Тюфекчиев. Разходната част на тези сметки според доклада на анкетната комисия се състои от други четири сметки под № 1, 2, 3 и 4. Анкетата при разглеждането сметката № 1 е забелязала, че сумите в някои оправдателни документи превишават съответствующите тям пера в самата сметка, вследствие на което тя, като е основала своите изследвания върху сметките, а не и върху разписките, счита за неоправдана появившата се по такъв начин връхнина от лева 405 и 50 ст. Конгресът обаче като взе предвид, че анкетата не си е дала труд дали въпросната връхнина е действително изразходвана, макар че тя не личи в сметките, реши да я признае за определена, като постанови, щото това си решение той да прилага и по отношение към всички пера от подобен род във всичките сметки.

В същата сметка анкетата не признава Тюфекчиеву лева 68 и 75 ст., за които той не е представил никакви оправдателни документи. Понеже анкетата не указа от какви пера е съставена тази сума, та да може г. Тюфекчиев да даде нужните обяснения по нея, конгресът реши да я признае. По останалите пера от сметката № 1 одобри мнението на анкетната комисия.

По сметка № 2 при разглеждането перото от лева 1000, изразходвано за тайна полиция, които анкетната комисия признава Тюфекчиеву, подигнаха се силни разисквания. Г-н Ризов, а заедно с него и други делегати, оспорват изразходването на тази сума на туй основание, че Тюфекчиев не е представил никакви оправдателни документи, от които да се установи нейното изразходване. Конгресът обаче с абсолютно болшинство одобри мнението на анкетната комисия по изразходването на тази сума, като взе предвид съображението, че тя е била отпусната безотчетно".

6 ноември 1896 г.

„Продължиха се разискванията по сметката № 2 от сметките на г. Н. Тюфекчиев. В тази сметка анкетата не признава г. Тюфекчиеву лева 1001, разпределени в няколко пера. Конгресът разисква по всяко перо отделно и взе следующите решения.

По сумата от перо I за лева 33,50 конгресът одобри мнението на анкетната комисия, понеже установи се, че паспортите, за които тя е изразходвана, не са за комитетска цел. По перото II – сумата 147 лева – конгресът не одобри мнението на анкетната комисия, а реши да го признае, ако г. Тюфекчиев повърне в склада ударниците.

Сумата от лева 240 (10 лири турски) оставя се, както и анкетата предлага, в тежест г. Тюфекчиеву въз основа обясненията, дадени по нея в конгреса от бившия комитетски делегат в Цариград.

От останалите три пера: две по 105 лева и едно за 30 лева, конгресът призна: две от тях – едно за 105 лева и друго за 30 лева – за които г. Тюфекчиев представи в конгреса оправдателни документи, а третото – 105 лева не призна, понеже то е за пътни разноски на едно лице, изпратено с особена мисия без разрешението на комитета в Албания. Сметка № 3 конгресът призна за редовно изразходвана. На сметка № 4, която според анкетата била най-спорната, конгресът разгледа по отделно всеки от 8-те ù пункта. По пункт 1, който се касае по покупката и превоза на динамита, анкетата оспорва Тюфекчиеву 50 кг динамит на стойност 642,50 лева и т.н."

По въпроса за Патриотическия заем конгресът заседава на 9 ноември. След обсъждане е взето решение заемът да се пусне веднага след закриването на конгреса, като се предостави на бъдещия Върховен македонски комитет разпродажбата на облигациите, отпечатани още през октомври.

Относно изразходването на бъдещите суми от продажбата на облигациите, някои делегати изказват следните мнения:

„Г-н А. Ляпчев предлага да се раздели заемът на три серии – всяка по сто хиляди лева и само след пласирането на първата серия да пристъпи комитетът към харченето на събраните суми.

Г-н Баджов предлага да пристъпи комитетът към харченето на парите след продаването на първите още облигации, обаче тоя разход да не превишава 1/5 от събраната сума, а останалите 4/5 да се вложат в банката и да се изразходват само за въстанието.

Г-н Хр. Георгиев предлага да се счита заемът за пласиран, след като се продадат облигации най-малко за 50 000 лева, като в такъв случай се оставят на разположение на комитета 30 000 лева, а в случай на нужда и по негово усмотрение да има право да харчи и повече.

Г-н Ризов формулира своето мнение по този въпрос по следния начин: „Реализирането на заема започва с продажбата на първата облигация. На Върховния македонски комитет да се предостави правото да харчи за своята текуща деятелност 1/3 от постъпилите суми, а останалите 2/3 да се вложат в банката като резервен фонд и да се употребят само за въстание".

Облигациите са готови за продажба. Отпечатани са в литографска печатница „Янко С. Ковачев" - София през октомври 1896 г., а в средата на ноември стартира тяхното пласиране сред членовете и симпатизантите на македонското движение в княжеството.

Какво представляват тези първи *(като изключим разписките за членски внос – б.а.)* ценни книжа на Върховния македонски комитет?

ОБЛИГАЦИЯ 50 ЛЕВА ЗЛАТНИ – 1896 г. „МАКЕДОНСКИ ПАТРИОТИЧЕСКИ ЗАЕМ"

Облигацията е отпечатана едностранно на дебела, плътна хартия. Състои се от две части. В лявата страна е отрязъкът, който при продажбата остава на кочана. Съдържа следния текст: „Македонски Патриотически Заем от лева 300 000 златни, издаден на основание решението на II-й Македонски конгрес. ОБЛИГАЦИЯ от 50 лева златни".

Отдолу № за вписване на пореден номер на облигацията. Под него текст: „Върховният Македонски Комитет дава настоящата облигация на Г.....(празно пространство за вписване на името). Стойността ú ще се изплати след спечелването политическа автономия на Македония и Одринско. Стопанинът ú ще се ползува с правата и преимуществата, които признателното отечество би издало за своите заслужили синове". Най-отдолу обозначение за подписите на председател и касиер.

В дясната страна е основната част на облигацията. Правоъгълна рамка от орнаменти. В четирите й ъгъла са разположени винетки с преплетени букви ВМК. В средата, в кръгла рамка с обков - изображение на млада жена, символизираща Македония, която в лявата си ръка държи развято българско знаме, а в дясната меч. В краката й има строшени вериги. В дълбочина са изобразени лъв и планина. Околовръст на рамката текст: "МАКЕДОНСКИ ПАТРИОТИЧЕСКИ ЗАЕМ. ЛЕВА 50 ЗЛАТНИ". Над изображението стои следният обяснителен текст: "В името на свободата и човеколюбието ПАТРИОТИЧЕСКИ ЗАЕМ от лева 300 000 златни, издаден на основание решението на II-й Македонски конгрес.

В средата с големи букви е изписано ОБЛИГАЦИЯ. Отдолу текст, повтарящ този от левия отрязък на облигацията. Най-отдолу е печатът на ВМК, а вдясно от него са подписите за председател и касиер. Под тях в рамката с ръкописни букви: "СОФИЯ. ОКТОМВРИ 1896 ГОД."

Сн. 14 Първа облигация на Върховния македонски комитет от 1896 г. ***(Виж на стр. 70-71)***

Пласирането на облигациите обаче ще се окаже сложна задача, ще срещне значителни трудности и дори спънки от страна на официалните власти. В момент на безизходица даже ще се чуят призиви облигациите да се пласират сред македонците в Сърбия.

Причините за фалстарта на финансовия фонд са много, но най-главната сред тях е настъпващата апатия сред дейците на македонското революционно движение в този период.

В последния ден на конгреса, 13 ноември 1896 г., е избран новият състав на Върховния комитет. За председател е преизбран генерал Д. Николаев, подпредседател Й. Ковачев, касиер – П. Урумов, секретар – Д. Ляпов. Впоследствие Урумов се отказва от поста и е заменен от Христо Станишев.

Само след седем месеца на безидейност и най-вече безпаричие, което довежда до там, че вещи и мебели на комитета са секвестирани за направени дългове, е свикан поредният IV извънреден македонски конгрес.

Първото заседание се провежда на 15 юни 1897 г. в помещението на Софийското македонско дружество. Основните причини за свикването на конгреса са две: „1. Избиране на нов състав на Върховния македонски комитет поради оставката на настоящия *(тъй като генерал Д. Николаев е повикан за генерал адютант на княз Фердинанд – б.а.)* и 2. Даване на новоизбрания Върховен македонски комитет директива за бъдещата му дейност."

На третия ден от конгреса касиерът Христо Станишев дава отчет за сметките. От изнесения доклад става ясно, че в комитетската каса са постъпили „от дружествени и разни вносове" 5624,90 лв. Разходите възлизат на 5406,25 лв. В наличност се намират 218 лв. и 65 стотинки.

В приходната част фигурира и сумата от 1765,70 лв., събрани за подпомагане на заточениците на остров Родос. От тях само 200 лева златни са изпратени на заточениците в затвора, а останалите са раздадени при връщането им в България. За раздаване в касата на комитета остават още 372 лева.

Във връзка с дълга на Върховния комитет на стойност 3888 лева към братя Иванови, е установено, че не е покрит, тъй като братята все още не са върнали заложените вещи. Освен това не е издадено свидетелство, че комитетът им дължи тази сума, тъй като те чрез съда могат да изтеглят парите, а комитетът ще изгуби възможност да прибере вещите си. Взето е решение в най-кратък срок да се разреши спорът, като се поканят братята да внесат вещите на комитета и да им се изплати дължимата сума.

На 19 юни 1897 г. е проведено заседание, на което е обсъдено пласирането на Патриотическия заем.

В приходната част на равносметката на ВМК фигурира сумата 200 лева златни, или лева сребърни 206, тоест стойността на едва четири облигации от Патриотическия заем. Тази сума комитетът изразходва за текущи нужди, независимо че според решенията на III македонски конгрес комитетът има право да харчи само 1/3, а останалите 2/3 трябва да внася на сметка в Народната банка. Нарушението е отбелязано, но Христо Станишев дава обяснения, че въпросната сума не е изхарчена, а се съдържа в тези 218 лева и 65 стотинки, фигуриращи като наличност в разходната част на равносметката. Тоест, парите от продадените облигации са налице, конгресът признава разходите и приема, че сметките на ВМК са изцяло редовни.

В последния ден на конгреса, 21 юни 1897 г., за председател е избран бившият вече касиер Христо Станишев.

Бъдещата дейност на новоизбрания комитет се свежда до три основни точки:

1. Издаване на вестник, колкото се може по-скоро.

2. Ежегодно изпращане на специални пратеници до македонските дружества, които да следят за тяхната деятелност, както и да основават нови дружества.

3. Продължаване на подписката на Патриотическия заем, както и вземане на мерки за неговото осребряване.

Дали Станишевият комитет успява да се справи с поставените задачи (най-вече във финансовата сфера) става ясно от отчета, прочетен при откриването на V извънреден македонски конгрес, който се провежда от 26 до 29 юли 1898 г. в София.

„Още при основаването на нашата организация имаше се предвид един Патриотически заем, за да се създаде един постоянен фонд. Тоя заем още не е намерил своето окончателно разрешение. Утвърденият от III македонски конгрес през 1896 г. Патриотически заем, по обща сума от 300 000 лева златни, е успял да намери подписчици едвам за третата си част, а срещу подписаното издължена е една сума от 3660 лева, които са внесени в Българската народна банка, и още около 2000 лева, прибрани в македонските дружества, но не внесени в касата на ВМК.

Причината за този слаб успех е двойна. Преди всичко нещастната година от наводнения и безплодие, а не по малко и Винишката афера*, която изпъкна тъкмо в момента, когато ВМК мислеше да започне прибирането на записаните облигации и продаването на това в столицата. При все това комитетът храни голяма надежда, че при тазгодишното плодородие ще се даде възможност на населението да се притече с помощта си и заемът да се реализира. Такова е мнението на повечето македонски дружества, както и на особения пратеник на комитета, който извърши с тая цел през миналата година една обиколка в Северна България.

През миналата година ВМК изпрати своя член г-н А. Ляпчев да позаобиколи дружествата в Северна България. Начиная от град Варна, в разстояние на 50 дена - от 10 октомври до 23 ноември 1897 г. г-н Ляпчев успя да посети градовете Варна, Балчик, Добрич, Провадия, Шумен, Разград, Русе, Силистра, Свищов, Видин, Лом, Рахово и Враца.

Във всичките тия градове той е могъл да свика събрания от граждани за популяризиране идеята на нашето освободително дело, а главно за агитация по Патриотическия заем. Той е отишъл и в Нови пазар по съвета и поканата на някои господа, но не е успял да направи нищо. Тая обиколка от близо два месеца, заедно с пътните разноски, коства на комитета 307 лева. Тоя вид на въздействие от страна на комитета досега не беше се практикувал, понеже имаше опасност от големи разноски. Опитът, що направихме, е одобрителен, а надяваме се и резултатът му да не е малък.

Ние, макар и не напълно доволни от общия ход на дружествата, черпим упование в добрите признаци за едно подобрение на нашата организация. За първи път тая година участвуват на конгрес дружества, които са представили своя отчет и които следователно са могли да засвидетелствуват своята деятелност.

Макар и тазгодишният приход да е далеч от оборота през 1895 г., но всъщност той е по-голям не само от 1896 и 1897, ами и от самата 1895 г., понеже членските вносове на дружествата тая година са повечко от тия през 1895 г.

Относително текущата деятелност на ВМК по разходването на прибраните пари, това ще видим от равносметката. Комитетът, както и някои от по-видните дружества, като Варненското и Пловдивското, намират се в трудно положение да изплащат стари дългове, останали от 1895 г. По това перо изплатили сме тази година 1554 лева, остават за изплащане още [...] лева *(в оригиналния документ липсва сумата – б.а.)*.

При внезапното спиране на движението през 1895 г., покойният Китанчев имаше обещанието, че комитетът ще бъде улеснен в изпълнението на тези дългове. Обаче до ден днешен нам в нищо не ни се е помогнало. И ако дългът се е намалил от около 17 000 лева през 1896 г. на 10 000 лева през 1898 г., това се е постигнало с едничките средства на нашата организация, която не само текущите си нужди има да посреща, а и заставена е да изплаща стари дългове".

Въпреки позитивния доклад на Станишев, ситуацията всъщност е много по-различна. Твърде

---

* Повод за аферата е нападението на 14 срещу 15 ноември 1897 г. на чета над дома на богатия турчин Касим бег в смесеното българотурско село Виница. Четата задига от къщата му около 800 златни лири, а самия него убива. Това предизвиква разследвания, масови арести и побоища от страна на турските власти, при които се разкриват не само някои от съучастниците на четата, но и организационната мрежа на ВМОРО. Председателят на местния комитет на организацията Георги Иванов издава нейните дейци не само във Виница, но и в Щипска, Кратовска, Планечка, Радовишка, Кумановска, Скопска и други каази (околии). В резултат на съпътстващите разкритията са убити петима души, други петима умират впоследствие от изтезанията, 111 души са пребити, 13 са изнасилени, общо арестуваните са 528 души, а около 300 души бягат в България. Малтретиран е и кореспондентът на вестник „Манчестър Гардиан" Емери.

малка част от облигациите на Патриотическия заем са пласирани. Това кара ВМК постоянно да изпраща писма на дружествата, с които изисква средства за покриване на най-належащите нужди. Освен това, в списъка на комитета фигурират 36 македонски дружества, но в действителност едва 24 от тях проявяват някаква дейност и изпращат отчети и доклади в комитета. Независимо от ясно очертаващата се криза в македонското движение, не се вземат мерки. V извънреден конгрес гласува четири точки, с които иска да се наложи силом над дружествата, вместо да ги приобщи и да се опита да стимулира бъдещата им работа.

Какво всъщност решава конгресът:

„1. Всички дружества, които не са могли по повод конгреса да предоставят отчет, да се считат за несъществуващи, като се натовари бъдещият комитет с тяхното подновяване *(освен че не са подновени тези дружества, още няколко от тях късат отношенията си с комитета – б.а.)*.

2. Да се централизира в комитета всичката финансова деятелност на дружествата, като стане обезателно те да получават своите квитанции за членски вносове, волни помощи, например от комитета *(който въвежда централизация, без да се си грижи за средствата на отделните комитети, едно очевидно недалновидно решение - б.а.)*, прошнуровани, номерирани и въведени в регистрите му за контрол, както това става със Софийското македонско дружество.

3. По-често изпращане на комитетски пратеници до дружествата било за тяхното ободряване, било за създаване на нови.

4. Окончателно прибиране на парите от Патриотическия заем. ”

Приетите четири точки и програмата за бъдещата дейност на новия комитет не довеждат до нищо положително. Ситуацията стига до там, че в края на 1898 г. и началото на 1899 г. кризата във ВМК и изобщо на македонското движение в България достига върхната си точка. Многобройните идеологически спорове между представителите на дружествата, лошото и безидейно отношение на комитета напълно блокират развитието на македонското движение към неговата крайна цел – политическата автономия на Македония и Одринско.

Ситуацията коренно се изменя след VI извънреден конгрес, проведен от 1 до 5 май 1899 г. в София. С подкрепата на ВМОРО е избран нов Върховен комитет, съставен от бивши офицери, участвали в Четническата акция. Начело застава героят от Мелник Борис Сарафов.

Само няколко месеца са необходими на бившите офицери, за да направят това, което техните предшественици не успяват за четири години.

За начало, с окръжни писма, нетърпящи възражение, са дадени точни указания за нов начин за водене на кореспонденцията, деловодството, архивите, отчета и контрола. Настойчиво се изисква от дружествата да привличат нови последователи и съмишленици. Само за половин година членовете на македонското движение нарастват почти до 15 000 души! ВМК получава огромна подкрепа от българското офицерство. Почти всички офицери на служба, родом от Македония и Одринско, членуват в българските освободителни братства, които всячески подпомагат движението.

Подобно на всички останали проблеми, преодолени с типичните за офицерството дух и дисциплина, Върховният комитет под водачеството на проявяващия се „финансов гений” Борис Сарафов, се справя блестящо с перманентния недостиг на средства.

С методи, подобни на тези на ВМОРО в пределите на Османската империя, Борис Сарафов съумява да напълни комитетската каса. Разбира се, в наши дни те спокойно могат да бъдат квалифицирани като рекет и изнудване, но в онези години починът минава в графата „доброволни пожертвования“ с привкус на дискретна принуда.

В края на 1899 г. комитетът изпраща окръжно писмо до настоятелствата на македонските дружества и братства, с което не моли, а изисква всички те да внесат суми от 200 до 500 лева от приходите си в касата му. „Поканените”, разбира се, се отзовават, независимо че така напълно изчерпват средствата си. Откъде ще ги набавят, дали от членски внос, от доброволни пожертвования или от други източници, комитетът не се интересува. В това отношение Сарафов и приближените му са безпощадни. Откази и аргументи за липса на средства не се приемат.

Много бързо е решен и проблемът с непласираните облигации на Патриотическия заем от 1896 г. За осребряването им ВМК се спира на позамогналите се граждани в София и страната, преселници от Македония, за което свидетелстват два запазени секретни протокола от 1900 г.

30 май 1900 г., Протокол №13: „Понеже за разпродаването на облигациите из Южна България се явява належащо да се внуши на хората, що са длъжни да помагат на делото, реши се: да се пише на Друмев в Пазарджик, че като привърши работата си в Пазарджик, да замине незабавно за Стара Загора, дето заедно с Вишнаров да употребят някои и други репресалии спрямо онези, които имат възможност да улеснят организацията с пари, но им липсва за това желание и добра воля".

14 юни 1900 г., Протокол №20: „Да се пише на Саракинов в Шумен, че в село Галата, Варненско, имало един доста богат одринчанец на име Димитър Иванов, от когото да вземе повечко пари. Също имало в село Шереме, Варненско до осемдесет македонски фамилии в състояние да вземат повече облигации, за което да се разпореди да се направи нужното".

За комитета не представлява трудност да обложи някой македонец или одринчанин с 5000 или 10 000 лева. Пред реалната заплаха за живота си всеки е готов да се раздели с част от имането. Любопитен е случаят, описан от професор Светлозар Елдъров, с македонски гурбетчия, който комитетът открива чак в Рангун, Бирма и облага със сериозна сума! Злощастникът е дотолкова „убеден", че чак се абонира за органа на ВМК, вестник „Реформи".

Сн. 13 Разписка за абонамент на вестник „Реформи" (Виж на стр. 69)

Друг източник на средства се оказват софийските зарзаватчии. „С голяма готовност и желание" те отделят за комитета по 20 стотинки от всеки продаден килограм. За „жертвоготовността" на търговците говори запазен списък с техните имена и вноски.

Освен тях надлежно се отчитат и офицерите, членове на Българските освободителни братства. Според техния устав членският внос е 3 лева, който се събира при раздаването на заплатите. Събраните средства постъпват в управителния комитет, който пък ги предава на Софийското централно братство, а оттам отиват направо в касата на ВМК.

От 30 юни до 5 август 1900 г. в София е проведен VII македоно-одрински конгрес. За първи път той е наречен македоно-одрински, тъй като на него ВМК и одринското дружество „Странджа" се обединяват в една организация с обща програма. Всъщност трансформирането на клоновете на „Странджа" в македонски дружества стартира още от септември 1899 г., но официалното сливане е извършено на конгреса, като новата организация вече ще носи името Върховен македоно-одрински комитет.

Откриването започва с отчета на комитета за изминалия период и доклад на Борис Сарафов:

„Както се каза, каузата ни като да беше фалирала пред обществото, миналата година хората бяха изгубили всякаква вяра в жизнеспособността на организацията и дееспособността на комитета. Трябваше прочее преди всичко да се подигне моралът на организацията, да се разбие безверието и малодушието у хората. С тая цел последваха ред насърчителни окръжни до дружествата. Желанията на комитета се оказаха сходни с ония на обществото и мерките му скоро дадоха своите резултати. Живот почнаха да проявяват дружествата в разните градове, заинтересоваността у хората почна да се усилва. Още през зимата повечето от членовете на комитета и други близки до нас заинтересувани от делото лица се пръснаха из България да популяризират идеята за освободителното дело между населението. Благотворните резултати от тези обиколки, вярваме, в скоро време се почувстваха навсякъде из градовете, а особено се усетиха те от нас, като почнаха да текат в касата на комитета отвред почетни суми по текущата деятелност на дружествата.

Комитетът наследи при поемането работите в ръцете си само едно име. В касата не се намери нито счупен мангър *(пара, монета – от турски – б.а.)*, в складовете нямаше нито счупен пищов! Което ни още повече плашеше, то беше положението на организацията в морално и организационно отношение, за което стана дума и по-напред. При такова положение на организацията в началото на годината ние мислим, че равносметката ни по текущата деятелност на организацията ще бъде повече от задоволителна. Кой каквото ще да каже, г-да делегати, на сума близо 50 000 лева само от текущата деятелност на дружествата е много за една нововъзродена организация!

Г-да делегати, пласирането на Македонския патриотически заем, който съставлява една от крупните задачи на нашата организация, влизаше в програмата на комитета и биде започнато, но непреодолими препятствия попречиха на комитета да може още тая година да изпълни проекта си

по това предначертание. Кризата и главно слабата подготовка на обществото да жертвува за делото, тъй както прилича на това дело, а не както хората знаят, накараха комитетът да пази известна резерва. Както ще видите от баланса, пласирана е доста голяма част от него, облигациите почти всички са ангажирани от дружествата за пласиране през есента. Комитетът не може да се похвали с успеха по тоя въпрос толкова, колкото с текущата деятелност на дружествата, но той храни твърда вяра, че и тая задача ще се реши както трябва и че българското общество ще посрещне за освобождението на Македония и Одринско заем не от 300 000 лева, а по-крупен, на основание на което комитетът по-нататък ще внесе в конгреса предложение за увеличение количеството на заема засега на 1 000 000 лева !".

На 4 август 1900 г. е проведено заседание, на което е обсъден нов Патриотически заем. Борис Сарафов предлага той да се увеличи с 700 000 лева и така да се закръгли на един милион, заедно със стария заем от 1896 г.

Дадени са няколко предложения за номинала на облигациите. Само от 50 лева, от 100, 50 и 25 лева или една облигация от 50 лева да може да се дели наполовина. Предложенията са подложени на гласуване. В крайна сметка е решено облигациите да са само с номинал от 50 лева златни. Освен това конгресът взема решение дружествата да внасят в комитетската каса сумите само в злато. Относно изразходването на бъдещите постъпления е определено членовете на комитета еднолично да решават сами как да постъпват.

Конгресът е закрит на 5 август, Борис Сарафов е преизбран за председател с абсолютно мнозинство. В него влизат още Тома Давидов – подпредседател, Владислав Ковачев – секретар, Георги Петров – касиер, Христо Саракинов, Георги Минков - съветници. Гьорче Петров и Георги (Гоце) Делчев също са съветници, като представители на Вътрешната организация.

Новият комитет започва трескава работа. Още на третото му заседание на 8 август е взето решение за подмяна на всички документи, бланки, разписки за членските вноски и, разбира се, печата на комитета с новото име.

С организирането и отпечатването на облигациите за новия Патриотически заем на стойност 700 000 лева са натоварени Тома Давидов, Гьорче Петров и касиерът Георги Петров. Трите трябва още да поръчат отпечатването на 1000 кочана от по 100 листа за членски внос и волни пожертвования, които след това да изпратят по дружествата.

Още на следващия ден злият финансов гений на Борис Сарафов влиза в действие. Давидов и Гьорче Петров са изпратени да издирят Александър Иванович, виден богаташ от град Смирна, намиращ се временно в София, и да му предложат да „пожертвува" една почетна сума в полза на македоно-одринското движение, като го осведомят за тежкото положение на българите оттатък Рила и Родопите.

На 10 август е взето решение да се повикат по-видните емишчии *(търговци на сушени плодове – б.а.)*, за да се обсъди как и те могат да се включат в делото.

На следващия ден, след обстоятелствени разисквания по този въпрос, присъстващите емишчии „единодушно" решават всеки член на техния еснаф „доброволно" при получаването на един товар да дава в полза на делото по 20 стотинки. За събиране на сумите са определени три пункта, където обикновено се стоварва стоката. Там ще има по една „пожертвователна" кутия, която ще се прибира веднъж седмично. За да не се стига до злоупотреби, е решено да се назначат здрави „момци", които хем да пазят кутиите, хем да подсещат емишчиите да внасят определената сума срещу всеки товар. С всичко това е натоварен касиерът Гьорче Петров.

Сн. 16 Разписка за платен членски внос на македонското дружество в София (Виж на стр. 74)
Сн. 17 Разписка от новия образец на Върховния македоно-одрински комитет (Виж на стр. 74)

След като се „разбира" с емишчиите, още на следващия ден, 12 август 1900 г., Върховният комитет „кани" представителите на софийското брашнарско дружество, с които също иска да обсъди въпроса за участието на техния занаят в полза на делото.

На 13 август, след не особено обстоятелствени обяснения, софийският брашнарски еснаф „доброволно и от сърце" решава да отделя в полза на делото по 10 стотинки от всеки чувал брашно.

Останалите параметри ще се уточнят на по-късен етап *(година по-късно варненските хлебари започват да отчитат по 25 стотинки на всеки чувал – б.а.)*.

Подобни ползотворни за комитета срещи са проведени с представителите на касапския еснаф, ковачите, софийските кафеджии и на други занаяти.

Облигациите са готови в самия край на август 1900 г. Отпечатани са в тираж 14 000 броя по 50 лева златни. Започва трескава работа по „премиерата". За да не се стига до отрицателни резултати, на 29 август е проведено заседание, на което са направени последни уточнения: „Съгласно решенията на последния конгрес, определи се г-н Атанас Мурджев за делегат на комитета и засега да се остави г-н Мурджев в столицата за разпродаване на облигациите от Патриотическия заем между цинцарите *(власите – б.а.)*, живущи в столицата.

Запасният капитан Матров, заедно с Делчева, да се заемат с разпродажбата на облигациите между евреите, живущи в столицата."

ОБЛИГАЦИЯ 50 ЛЕВА ЗЛАТНИ - 1900 г. МАКЕДОНО-ОДРИНСКИ ПАТРИОТИЧЕСКИ ЗАЕМ

Облигациите са аналогични с тези от 1896 г. Отпечатани са в същата литографска печатница на Янко С. Ковачев.

Разликите с предишните се свеждат до някои цветови различия в печата и в допълнението „Одрински" за заем и комитет. А също и в печата на комитета и основанието за тяхното издаване: „Патриотически заем от лева 1 000 000 златни, издаден на основание решението на II Македонски и допълнен от VII Македоно-Одрински конгрес".

Сн. 15 Облигация на Върховния македоно-одрински комитет от 1900 г. ***(Виж на стр. 72-73)***

Пласирането на облигациите за новия Патриотически заем започва в началото на септември, без никакви затруднения и с „невиждан интерес" от страна на купувачите. Няма и как да не е така, след като Върховният комитет още в началото на 1900 г. е подготвил списък с бъдещите „мющерии".

През януари 1900 г. македоно-одринското дружество в София изпраща писмо до всички държавни учреждения, с което изисква да му се предоставят списъци на техните служители, родом от Македония и Одринско. До края на следващия месец се отзовават министерства, дирекции, съдилища, учебни заведения, полицейски участъци и дори... Централният затвор!

Списъците са изпратени, но никой не пита (или по-скоро не смее да пита) за какво ще се използват. Свидетелство за тази подготвителна работа е запазеният протокол № 12 от заседание на комитета, проведено на 22 август 1900 г.:

„Понеже става цяла година, откакто между учрежденията са изпратени до известни лица за разпродажба облигации от Македонския патриотически заем, обаче досега тези пълномощници не са уведомили комитета за направеното от тях в това направление. По тази причина реши се да се изпрати Давидов да посети казаните учреждения и да направи потребното за разпродаването на облигациите, като за резултата докладва на следващите заседания".

С методите си на работа, председателят на комитета Борис Сарафов все повече заприличва на capo di tutti capi *(така италианците наричат шефа на мафията – б.а.)*, а самият комитет добива образа на силова организация, която не се съобразява с никого и нищо в държавата.

Подобно е отношението на Сарафов и към македонските дружества в страната. От заседание, проведено на 28 август 1900 г., научаваме, че на писмото на Старозагорското дружество трябва да се отговори, че за изплащането на сумите срещу облигациите от Патриотическия заем се дава срок още един месец.

На 1 септември е взето под внимание, че дружествата не са направили нищо за събиране на помощи от селата. Взето е решение те да се „поканят" с окръжно писмо да употребят всички усилия в това направление. Също така се препоръчва по-скорошното пласиране на Патриотическия заем, като за разпродажбата на облигациите се дава срок до 15-и следващия месец. Освен това на дружествата е напомнено, че съгласно решенията на последния конгрес, изпращането на събраните суми от Патриотическия заем трябва да става само в злато.

Сарафов не се задоволява със събираните средства от редовния членски внос, от продажбата на облигации, рекета и доброволните пожертвования, добити с „некои и други репресалии", както обича да казва самият той. Комитетът пристъпва към събиране на неотчетен членски внос за минали години. Събират се средства, останали в дружествата или отделни лица още от 1895 г. Към много частни лица заради дълговете Върховният комитет се разплаща направо с облигации.

Освен „репресалиите", Борис Сарафов разработва заедно с Гоце Делчев план за отвличането на сина на известния финансист и политик Иван Евстратиев Гешов. Сумата, която се канят да искат за откуп, е колосална – милион и половина златни лева.

Докато подготвят плана за отвличането в най-малките детайли *(най-вече как ще получат парите от откупа – б.а.)* обаче, синът на Гешов заминава за Париж и по този начин успява да се спаси.

Въпреки провала, Сарафов и останалите не се отчайват. Скоро усилията са насочени към сина на друг известен и богат българин, търговеца Христо Тъпчилещов. Все още не е ясно защо, но и този план за отвличане не е осъществен.

Към средата на октомври 1900 г. става ясно, че сроковете за пласиране на облигациите от Патриотическия заем няма да могат да се изпълнят. В началото Сарафов проявява търпение и разбиране, но само месец по-късно е обхванат от открита нервност.

На 15 октомври е решено на Търновското македоно-одринско дружество да се даде отсрочка до 15-и следващия месец за продажбата.

Дни по-късно са взети решения, нетърпящи отлагане: „Да се предпише на Вакарелското македоно-одринско дружество да продаде събраното жито и внесе сумата в касата. Също да се предпише на македоно-одринското дружество в село Рельово (Самоковско) да продаде събраното жито и изпрати сумата в комитета, както и да се погрижи за прибиране от село Широки дол сумата от продаденото жито".

Особено отношение и взискателност комитетът проявява към градските дружества: „На писмото от Бургаското македоно-одринско дружество под №128 т.г. да се отговори, че членовете на настоятелството не само, че трябва да вземат облигации от Македоно-одринския патриотически заем, но са и длъжни даже със своята пожертвователност да покажат пример на останалите им съграждани, членове или не членове на дружеството. На писмото от Севлиевското македоно-одринско дружество под № 61 т.г. да се отговори, че наскоро ще посети града им един от комитета или някой негов пълномощник, с когото ще уредят въпроса за разпродажбата на облигации между съгражданите им.

Да се предпише на Ихтиманското македоно-одринско дружество да издаде пълномощно на Петър Костов за разпродажба на облигации и събиране на помощи във Ветрен и други села от околията".

В началото на ноември, след като с облигации са снабдени евреите и цинцарите, започва предколедна разпродажба в София сред македонците и одринчаните. С тази задача се нагърбват Ковачов и Давидов, които съставят необходимия списък по степен на заможност и положение и срещу това ще се определи нужното число облигации.

За посрещане на коледните празници и предвид належащата нужда от повече пари, комитетът изисква от дружествата незабавно да му предават всичките си капитали. Освен това, понеже за комитета е повече от необходимо да знае във всяко време с какви суми разполага, дружествата се задължават в началото на всеки месец да изпращат събраните през изтеклия суми, като задържат известна част за своите нужди.

Върховният македоно-одрински комитет, или по-точно еднолично Борис Сарафов, не си поплюва дори с духовния клир. Какво научаваме от заседание, проведено на „фаталния" 13 ноември 1900 г.

„Прочете се писмото от игумена на Преображенския манастир при Велико Търново – йеромонах Никодим, с което съобщава, че манастирът няма възможност да получава в-к „Реформи", понеже е абониран за всичките политически вестници и не може да изплати следуемия абонамент.

Реши се: да се припомни на казания игумен ролята, която манастирите са играли в недалечното минало на българския народ и че е срамно да получава този манастир всичките политически български вестници, а да отказва получаването на в-к „Реформи", единствения, който изключително се занимава с положението на българина под Турско. Ето защо, да се напомни на калугерите от казания манастир, че те не само са задължени да получават комитетския орган, но и да изплатят солидарно определените от по-рано 100 облигации. За това последното да се командирова специално лице".

Към края на октомври 1900 г. специално създадена контролна комисия извършва ревизия на

счетоводните книги и документите за приходите и разходите на комитета. На 25 ноември е проведено заседание, на което е изслушан докладът на комисията. Тя изказва своето задоволство както от точно пресметнатия баланс за приходите и разходите, така и от чистотата и добрия ред на водене на счетоводните книги. Дали обаче ревизията е вярна и какво е реалното състояние на комитетската каса, ще стане ясно на един от следващите конгреси.

Борис Сарафов, в желанието си да събере колкото се може повече пари за комитета, в един момент „прегрява" дружествата и ефектът на бумеранга излиза наяве. Първите знаци са от 14 ноември 1900 г.

„Прочете се писмото на Царибродското македоно-одринско дружество под №53 т.г., с което повръща облигациите от Македонския патриотически заем под № 4131, 4132, 4133, ангажирани от д-р Райнов, находящ се в Айтос, които и до днес не е изплатил. Реши се: да се изпратят г-ну Райнову казаните облигации със задължение в един непродължителен срок да ги изплати".

„Прочете се писмото от Кюстендилското македоно-одринско дружество под №74 т.г., с което се съобщава, че председателят на Софийския окръжен съд Ив. Казанджиев, като бил в Кюстендил, взел от тамошното дружество две облигации, които още не е изплатил. Реши се: да се помоли въпросното лице за по-скорошното изплащане на ангажираните облигации".

Сарафов е ядосан - кой си позволява такива волности, да отказва облигации, при това вече ангажирани!

За целта е изпратено окръжно писмо до дружествата: „Да се напомни на всичките делегати из провинцията, щото разпродажбата на облигации да става повече в брой, отколкото в полици или голи обещания. Да се препоръча на делегатите, щото при разпродажбата на облигациите да не се дават големи срокове за изплащането им, предпочтително е да се изплащат наведнъж, но ако това по много причини е невъзможно, то за изплащането им да се определя един малък срок".

В резултат на „препоръките", в комитета е получен рапорт на делегата Манджуков, в който той се жалва от бездействието на настоятелството на Ловешкото македоно-одринско дружество, което не само не му оказвало нужното съдействие, но и ръководителите сами не давали пример с пожертвователността си. Много от членовете на настоятелството били състоятелни, но и са ангажирали само по една облигация и то на изплащане, след като биха могли да вземат повече облигации и да ги изплатят наведнъж. Делегатът настоява още и членовете от настоятелството да се обложат на общо основание според състоянието им с нужното число облигации

В отговор на Манджуков е наредено да вземе от хората ажио *(разликата в стойността на златните и сребърните монети от една и съща номинална стойност)* колкото му дават и срещу номера на всяка облигация да отбелязва и колко ажио е взел. Парите трябва да предава на дружеството, което ще ги препраща направо в комитета. За свои нужди да се обръща направо към комитета. За начало му се отпускат сто лева.

Не са добри новините и от македоно-одринското дружество в Асеновград. С писмо от първите дни на 1901 г. под №3 е изпратена сумата от 300 лева. В нея влиза и членският внос за 5 месеца, само 22 лева. Това показва нагледно слабите резултати на дружеството и в комитета са вбесени от това. Взето е решение дружеството активно да се разкритикува и да се изтъкне необходимостта от по-активни действия.

По това време и отношението към частните лица не е по-ласкаво. На 20 януари в комитета е получено писмо от господата Н. Попов и И. Томов от Батак, с което желаят да им се изплати дългът на комитета по издръжката на комитетските работилници. В типичен стил им, е обяснено, че ще си получат парите срещу съответната бройка облигации, но след като изплатят и припадащото се ажио.

Тези методите обаче стигат до ушите на софийския прокурор. На 26 януари 1901 г. в комитета е прочетено писмо от столичния прокурорски надзор при окръжния съд под № 362, с което се съобщава за „някакво насилническо събиране на пари", като се предупреждава комитетът, че за подобни деяния на неговите делегати ще се вземат своевременно нужните мерки, съгласно действащите закони в княжеството.

Сарафов не се трогва особено, но все пак е решено той лично да обясни на г-н прокурора в какво се състои въпросът за пласирането на Македоно-одринския патриотически заем, като категорично отхвърли всички „несъстоятелни" обвинения, отправяни от прокурора по адрес на комитетските делегати.

Старата песен обаче бързо е подхванат на нов глас, въпреки ясния сигнал, даден от държавата, в лицето на прокурора, че комитетът и дружествата нарушават с действията си законите на страната.

На 11 февруари комитетът провежда заседание, на което е взето следното решение: „Да се заставят всички македонци и одринци да вземат без друго облигации. За ония, които отказват да сторят това, да се донася в комитета, който държи списък с подобни „патриоти" и поред ще публикува имената им на „позорния стълб" във вестника. Предвид на това, че в някои от дружествата касиерите са употребявали за свои нужди дружествени суми, които не са могли овреме да предадат на заместниците си, а някои даже и до днес не са повърнали тези дружествени суми, вследствие на което се е уронвал престижът на организацията, за това да се препоръча на дружествата, щото всичките събрани суми през месеца да се изпращат в комитета в началото на следующия месец, като за свои нужди дружествата задържат 1/3 от сумите по текущата си деятелност. При изпращане на сумите да се донася своевременно от какво произлизат и на касиерите да се правят по чести ревизии и за грешките да се донася своевременно в комитета за сведение".

За капак е прието и увеличение на членския внос на един лев месечно, защото „сегашните времена и положението на работите в татковината ни изискват по-голяма пожертвователност от страна на дружествените членове".

В периода на финансово-политически просперитет ВМОК използва събраните по различни начини средства главно за финансиране и въоръжаване на ВМОРО. За закупуване на оръжия и боеприпаси са изразходвани почти 60 000 златни и 190 000 сребърни лева. Допълнително на ВМОРО са отпуснати за самовъоръжаване и издръжка още над 60 000 златни и 98 000 сребърни лева. ВМОК купува от страната и чужбина сериозно количество оръжие – 10 000 пушки „Крънка", 1000 пушки „Манлихер", 1,5 милиона патрона!

До началото на 1900 г. ВМОК под водачеството на Б. Сарафов се превръща в най-голямата обществено-политическа сила. Това обаче не се харесва на мнозина в Княжеството и особено на княз Фердинанд.

Още в началото на 1901 г. новото правителство на ген. Рачо Петров, под влиянието на княза, предприема първите рестриктивни мерки срещу „буйствата на комитета".

Изпратено е окръжно писмо до полицейските управления и кметствата, с което е наредено незабавно да се прекрати събирането на пари за македоно-одринските дружества и комитета.

Забранява се на действащите офицери да участват и подкрепят действията на дружествата и комитета. Същата заповед се отнася и за всички останали държавни служители до последния разсилен.

Основният удар срещу ВМОК е нанесен в нощта на 23 срещу 24 март 1901 г., когато столичната полиция арестува Борис Сарафов и неговите сподвижници от комитета. Така съвсем скоро безоблачните дни, политическият просперитет и най-вече финансовият разцвет на македоно-одринското движение заглъхват за дълъг период от време.

След арестуването на Сарафов ВМОК временно се управлява от Георги Минков и Димо Хаджидимов. В този кратък период комитетът изразходва значителни суми за нуждите на Вътрешната организация, за голяма част от които не са издавани надлежни разписки. Това става причина за пламването на първите искри между двете организации, както и за множество обвинения срещу Сарафов.

От 4 до 8 април 1901 г. е проведен VIII извънреден конгрес на ВМОК. На него присъстват 123 редовно упълномощени делегати. Там е и Гоце Делчев като представител на Вътрешната организация. На конгреса за първи път се чуват плахи критики срещу дейността на Борис Сарафов и неговите сподвижници. „Гениалният финансист" е обвинен в малки финансови прегрешения. Критикувано е (с половин уста) и насилственото пласиране на облигациите и събирането на средства. Все дейности, за които преди арестите никой не би посмял да се обади. Надигат се и гласове срещу Вътрешната организация във връзка с липсата на контрол над дейността ѝ.

Тонът на повечето изказвания дава да се разбере, че в македоно-одринското движение назрява поредното разцепление, немислимо в ерата „Сарафов".

В последния ден за председател е избран Стоян Михайловски, компромисна фигура, от която се

интересува повече Дворецът, отколкото дружествата в страната.

След осмия конгрес много от дружествата напълно охладняват към комитета. Едни спират да изпращат каквито и да е пари, други категорично отказват хората им да събират помощи и да пласират облигациите от Патриотическия заем. Трети пък преустановяват всякакви контакти със София. Ситуацията все повече заприличва на тази между III и VI конгрес. Това де факто става ясно при свикването на IX конгрес. На изпратените окръжни писма отговарят едва 120 дружества при положение, че в предишния са се включили 268.

IX конгрес заседава от 29 юли до 5 август 1901 г. в салона на „Славянска беседа" и протича изключително бурно, изпъстрен с остри сблъсъци.

Главните спорове са за дейността на Сарафов и сподвижниците му, както и за временния комитет, представляван от Георги Минков и Димо Хаджидимов. Този път Борис Сарафов е обвинен в присвояване на комитетски пари, липса на отчетност и множество злоупотреби. Остро е критикувано насилственото събиране на средства, както и голяма част от финансирането на Вътрешната организация след арестуването на Сарафов. Какви са били обвиненията научаваме от запазените записки от конгреса и от доклада на контролната комисия.

Бившият член на комитета Хр. Саракинов обвинява Сарафов, бившия касиер Георги Петров и други членове в злоупотреба за 100 000 лева организационни пари. Обвинението обаче не е подкрепено с неоспорими факти.

„Установено е, че бившият председател на комитета г. Борис Сарафов е дал на тогавашния касиер г. Георги Петров една торбичка с 10 000 лева златни за разходване по негова лична заповед, без да се записват по комитетските книги, а при доставката на пушки, като не са достигнали за доплащането им 18 000 лв., г. Б. Сарафов донесъл тая сума от дома си и я броил касиеру г. Петрову.

Запитан от конгреса да обясни какви са тези пари и защо не са записани на приход, г. Б. Сарафов *(освободен от затвора на 2 август – б.а.)* отговорил, че той сам, като Б. Сарафов, в името на своята дясна ръка е намирал пари и сам той намерил за потребно да се турят настрана и да се харчат за нуждите на делото, било по решение на комитета, било където той сам намери за добре".

Освен това касиерът съобщава, че Сарафов му е дал още 52 000 лева златни, които да се запишат на приход в комитетските книги, без да се споменава откъде са дошли.

В доклада на контролната комисия са констатирани разходи за личната издръжка на Симеон Радев и вестник „L' Effort", за командировки на Икономов 5000 лева златни и за гаранция на някой си В. Чолаков – други 1000 лв. златни, които не са записани в разходните книги.

Запитан от конгреса да поясни какви са тези пари и защо не са записани, Сарафов отговорил, че тези разходи е направил със свои лични средства в качеството му на председател на Върховния комитет, без да е ангажирал организацията.

В доклада се казва също: „Всички останали разходи имат своите оправдателни документи и то ако могат да се считат такива, защото ако не повече, то 3/4 от тях са необгербовани, позацапани, като че ли само да се каже, че има такива. Част от тия документи на сума 34 276 лв. и 25 ст. златни и 16 405 лв. и 86 ст. сребро не са одобрени от настоящия комитет – думата е за миналогодишния временен комитет, понеже споменатата сума е била изразходвана от 25 март до 9 април 1901 г."

От документите става ясно, че контролната комисия е гледала с голямо недоверие на събираните разходни документи. Освен това силно впечатление прави фактът, че след арестуването на Сарафов и другарите му, временният комитет само за две седмици изразходва 50 000 лева златни, и то при положение, че такъв разход обикновено се прави за не по-малко от половин година.

Запитан за това, Сарафов отговорил, че разписките по направения разход от 25 март до 9 април 1901 г. не са подписани от него, защото бил арестуван, но споменал, че парите не са отишли само за Вътрешната организация.

Недоверие буди и фактът, че на ВМОРО многократно са отпускани суми от по 3000, 5000, 17 000, 23 000 лева златни срещу разписки от по няколко реда, скрепени само с един печат и така небрежно и неясно сложен, че от него нищо не може да се прочете. Въпреки това Сарафов заявява, че счита оправдателните документи за валидни и твърди, че сумите са изразходвани за целта, макар и да не е могъл да контролира това.

Установено е, че агенти и делегати на бившия комитет често са събирали помощи от лица, кои-

то не са имали или не са желаели веднага да платят за облигации или доброволни пожертвования. Всички такива помощи обикновено били безименни или се издавали на името на Сарафов и се записвали в специална книга в комитета.

В крайна сметка Контролната комисия излиза със становище, че бившият и временният комитети са ощетили организацията с 6636 лева златни.

В края е преизбран старият комитет, начело със Стоян Михайловски, а подпредседател става запасният генерал Иван Цончев, който активно е критикувал Сарафов.

С резолюция най-остро е осъден досегашният терор. Констатирано е, че „бившият македоно-одрински комитет, в лицето на г. Сарафова и неговите другари, се е отклонил от преките задачи на организацията в свободна България и по този начин е нанесъл голяма вреда на македонското дело".

На конгреса общо взето не са взети важни решения за бъдещата дейност, но за сметка на това стават все по-ясни идейните различия сред членовете.

В края на август 1901 г. новият-стар комитет излиза с отчет за приходите, разходите и наличността на средствата от Патриотическия заем. За голямо съжаление, в оригиналните документи някои от бройките и сумите от облигациите са заличени, но въпреки това не може да не обърнем внимание на този документ.

ПАТРИОТИЧЕСКИ ЗАЕМ

„Срещу Патриотическия заем комитетът е издал 20 000 облигации на стойност 1 000 000 лева златни. От тях 6 000 са издадени през 1896 г. и приподписани от Йосиф Ковачев, които циркулират под название „стария заем" *(данните не са напълно точни, тъй като се срещат и облигации от 1896 г. с подписа на Б. Сарафов – б.а.)*, 14 000 през 1900 г., подписани от Б. Сарафов, под название „новия заем".

Приложението на тия облигации към деня на отчета е както следва:

1. В комитета се намират налице облигации	„стар заем" -	313
	„нов заем" -	7 395
2. Също в комитета надписани	„стар заем" -	64
	„нов заем" -	395
3. Също в комитета надписани кочани	„стар заем" -	1 141
	„нов заем" -	1 795
4. По дружества и разни лица облигации	„стар заем" -	4 241
	„нов заем" -	4 080
	Всичко: „стар заем" -	5 795
	„нов заем" -	13 967

От тая равносметка ще се види, че липсват 241 облигации от „стария заем" и 33 от „новия заем", които не се знаят къде са.

Сметката по Патриотическия заем е направена по книгите на бившия комитет и по тая именно сметка се явява тоя недостиг. По тоя въпрос комитетът се обърна с окръжно към всички дружества и лица, натоварени с пласирането на заема, с молба да представят в най-скоро време точни сметки по находящите се в тях облигации, като повърнат всички облигации и кочани, които се намират налице, обаче досега това окръжно е изпълнено само от няколко дружества. Тяхната сметка излиза вярна с книгите на бившия комитет, с изключение на Видинското дружество, което показва 37 облигации повече, тъй щото предполага се, че и в другите дружества и лица сметката ще бъде вярна с малки изключения. В такива случаи недостигът се явява необясним.

От началото на издаването на облигациите и до днес в комитетската каса срещу Патриотическия заем са постъпили:

През 1899/1900 год.	43 247 лева златни,	3 581 лева сребърни
През 1900/1901 год.	101 102 лева златни,	43 310 лева сребърни
През 1901/1902 год.	10 553 лева златни,	5 192 лева сребърни
Всичко:	154 902 лева златни,	72 803 лева сребърни

Тая сума отговаря срещу 4555 облигации. Изобщо Патриотическият заем се намира в пълен хаос, защото пласирането му не е станало по един строго определен от комитета начин. По него са станали и стават и до сега най-големи злоупотребления. Възможно е у много лица, бивши делегати на комитета, и досега да се намират облигации и даже някои от тях да си позволяват да ги продават, но това е невъзможно да се узнае.

Случаят с Пенева в Плевен и с учителя Гяуров в Пловдив ни показва, че бивши делегати, па даже и бивши членове на комитета, си позволяват да приберат стойността от продадените облигации за своя сметка.

Доколко сметките по разпродажбата на облигациите са водени безсистемно, се вижда от това, че когато председателят на Новоселското македоно-одринско дружество г-н Дойчинов повърна обратно в комитета 9 облигации, съгласно издадено окръжно писмо, представи и други 10, които били оставени от други години в дружеството, без да се знае от кого.

Предвид невъзможността да се пласира и известна част от Патриотическия заем чрез дружествата и голямата потреба от парични средства, които дружествата не можаха да се доставят на организацията поради внесените в нея раздори, комитетът се видя принуден със специално писмо да се обърне към някои видни лица, като им предложи да си купят по някоя облигация от Патриотическия заем. За тая цел бидоха разпратени [...] облигации, от които изплатиха [...], бидоха повърнати [...], а останалите, които нито са изплатени, нито са повърнати, комитетът счита за ангажирани, като мнозина съобщиха, че желаят да ги изплатят постепенно.

В комитета има облигации, надписани, но които по едни или други причини не са изплатени. На тия облигации се прилага списъкът № 4 и комитетът мисли да се вземе решение от конгреса, щото тия облигации да се унищожат като невалидни.

Трудното пласиране на заема комитетът вижда в това, че стойността на облигациите е в злато и мисли, че ако стойността се измени в сребро, то и пласирането ще бъде възможно.“

Това обаче не се случва. Тандемът Михайловски-Цончев не разполага нито с авторитета, нито дори с малка част от „злия финансов гений” на Борис Сарафов.

След IX конгрес отношенията между ВМОК и ВМОРО много бързо започват да се охлаждат, за да прераснат в открит конфликт за финансирането, граничните пунктове и складовете с оръжие.

Въпреки някои изказвания на конгреса, че организацията в България не трябва да се меси в работите на ВМОРО, а само да и дава „живот и средства”, това не се случва, дори напротив.

На 8 декември 1901 г. новите задгранични представители Димитър Стефанов и Туше Делииванов официално скъсват отношенията между двете организации.

След конгреса недоволството сред македоно-одринските дружества все повече се засилва. Зачестяват апелите на провинциалните звена срещу дейността на ВМОК и необходимостта от свикване на нов извънреден конгрес. От своя страна комитетът не се церемони с недоволните и изключва много от дружествата. По този начин обаче узаконява разцеплението и му придава официален характер.

На практика в един момент се оформят две фракции: на преизбраните Михайловски и Цончев и на привърженици на Сарафов и Вътрешната организация. Все по-близо е създаването на нов комитет от хората на втората фракция.

Това се случва на X конгрес, свикан на 28 юли 1902 г. в салона на „Славянска беседа”. На него имат право да участват само делегати на дружествата, останали лоялни през изтеклата година. По този начин комитетът се опитва да си осигури мнозинство и да остави „навън” не-

удобните делегати. Въпреки това и сред голяма част от поканените зрее недоволство и те не приемат отчета за изтеклия период. Остро се изказва бившият председател Христо Станишев. Той заявява от името на опозиционно настроените делегати, че те не могат повече да останат в конгреса и всички напускат заседанието. Остават само 41 делегати, които преизбират същото ръководство – председател Стоян Михайловски, подпредседател Цончев, касиер Белев.

Първата работа на комитета е да гласува бюджета на организацията за 1902-1903 г.

БЮДЖЕТ 1902-1903

1. За издръжка на личния състав:

а. Председател – годишно	4 800 лв.
б. Петима членове	15 000 лв.
в. Двама писари	1 920 лв.
г. Канцеларски и пощенски разходи	1 880 лв.

	Всичко: 23 600 лв.

2. За в. “Реформи”

а. Двама редактори – годишно	4 800 лв.
б. Администратор	1 200 лв.
в. За експедиция на вестника	4 200 лв.
г. За печат	7 280 лв.

	Всичко: 17 480 лв.

Целият бюджет възлиза на 41 080 лева. След приемането му Цончев и Николов се отказват от своите възнаграждения, а Стойчев приема да получава само 100 лева месечно.

Напусналите конгреса, заедно с недопуснатите делегати, още на същия ден, 3 август, се събират в салона на „Дълбок зимник” и конституират нов X конгрес на македоно-одринското движение в България. Недоволните представляват 31 градски и 16 селски дружества. Проведени са три заседания, на които е обсъдена бъдещата политика на новия комитет и е взето решение негов орган да остане вестник “Реформи”.

На 4 август конгресът излиза с резолюция в пет точки:

„1. Конституира се X редовен конгрес на македоно-одринската организация.

2. Считат се решенията на меншеството от конгреса *(има се предвид конгресът на Станишев-Цончев – б.а.)* за незаконни и незадължителни за организацията.

3. Подчертава се легалният характер на тукашната организация и се настоява за запазване на този ù характер.

4. Настоява се точно спазване на статутите и невмешателство на тукашната организация в сферата на вътрешната.

5. Упълномощава се Върховният македоно-одрински комитет да даде гласност на настоящата резолюция. ”

За председател е избран Христо Станишев, а за подпредседател Т. Карайовов, с което приключва работата на паралелния конгрес.

След разделянето започват да се отпечатват и два вестника с името “Реформи”, в които страниците са запълнени с взаимни нападки. И двата комитета изтъкват своята правота и се стараят да привлекат колкото може повече от действащите дружества в страната.

Организацията на Михайловски-Цончев започва трескава подготовка за въстание, останало в историята с името Горноджумайско. За въоръжение и екипировка комитетът се нуждае от финансиране. Много бързо е изработен нов „Правилник за деловодството и сметководството на Върховния македоно-одрински комитет”.

СМЕТКОВОДСТВО

ГЛАВА I – Общи положения

Чл. 1 Приходите на ВМОК са: сумите, изпращани от мак-одр. дружества, от вестника, постъпилите направо суми от благодетелни лица, от продадени облигации и волни помощи.

Чл. 2 Приходите на дружествата са: членски вносове, волни помощи, представления, вечеринки и разни увеселения и продажба на облигациите от Патриотическия заем.

Чл. 3 Разходите на ВМОК са: поддръжка на членовете на комитета, издръжка на персонала, служещ в комитета, като: писари, счетоводител и разсилни, издържане редакцията на вестника, поддържане на работници в България, даване помощи както тука, така също в Македония и Одринско, канцеларски разноски, наем на помещение, набавяне на материали, и непредвидени.

Чл. 4 Разходи на мак-одр. дружества са: наем на помещение, издържане на служащи, канцеларски и непредвидени.

Чл. 5 Всички разходи, както във ВМОК, така също и в дружествата, стават с протоколирано решение на съвета на комитета или дружеството. В случаи, които не търпят отлагане, разходите могат да стават по заповед на председателите, обаче при първо заседание се подлага на одобрение и вземане протоколно решение.

Чл. 6 Всички направени разходи през месеца, приведени в канцеларски ред в последните числа на месеца, се подлагат на одобрение от съвета на комитета или дружеството, които след като прегледат щателно сметките, утвърдяват ги с протоколно решение.

Чл. 12 Специалното занятие на касиера се състои в следующето: а) приема внисаните от дружествата и частни лица приходи и изплаща разходите, направени съобразно чл.5, б) съхранява и отговаря за цялостта на сумите на комитета и дружествата, били те в пари или ценни книжа, в) собственоръчно води паричните приходно-разходни книжа, г) следи, щото всяка вечер касата да бъде равна на оная сума, която се значи по книгите.

Чл. 13 Разходния бюджет на комитета се утвърждава от годишния конгрес.

Чл. 14 Сумите на комитета или дружествата се държат в Българската народна банка или Земеделческата каса.

Чл. 15 За всекидневните нужди, разрешава се на комитетския касиер да държи у себе си 1000 лева, а дружествения касиер 100 лева.

Чл. 16 Суми, които не се окажат при проверката, се отнасят за сметка на касиера, който в един срок от 10 дни е длъжен да набави сумите, след тоя срок – той се отстранява и се постъпва с него по надлежния ред.

Чл. 17 Дружествата нямат право да държат у себе си повече от 1/3 от събраната сума в края на всяко тримесечие. В повече събраната сума веднага се внася в комитета.

Чл. 18 Заплата получават от комитета:

А) Личния състав на комитета.

Б) Персонала по редактирането на вестника.

В) Делегатите на комитета.

Г) Канцеларския персонал.

Чл. 20 Разходите по отношение на оправданието биват два вида:

1. Разходи действителни и

2. Разходи авансови.

Чл. 36 Водят се следующите парични книги:

1. Главна приходно-разходна книга.

2. Квитанционни кочани за доброволни помощи.

3. Лични карти за членски вноски.

Чл. 37 В главната приходно-разходна книга се вписват всички постъпления и разходи. В края на всяка година балансът се пренася наново. По квитанционните кочани се издават квитанции срещу внесени доброволни пожертвования. Членският внос се събира по членските карти срещу марка и се записва изобщо на приход по главната книга.

Чл. 38 Всички суми подлежащи за внасяне в банката, така също и оправдателните документи се

държат в желязната каса на комитета.

Чл. 39 Всеки три месеца касиерът на комитета прави тримесечен баланс за постъпленията на сумите в комитета от дружествата. Дружествата от своя страна изпращат подобни равносметки.

Чл. 40 Комитетът прави общ годишен баланс на паричните постъпления, който прилага към общия отчет, представляван пред конгреса.

Сн. 18 Правилник за деловодството и сметководството на македоно-одринската организация (Виж на стр. 75)
Сн. 19 Разписка за получени суми за текущи разходи (Виж на стр. 76)
Сн. 20 Материална приходно-разходна книга (Виж на стр. 77)

През есента на 1902 г. в Малашевско, Петричко, Разложко и Мелнишко са изпратени около 3000 въстаници, които провокират турския аскер с локални сражения. Още в началото на ноември въстанието е потушено. От турските репресии е засегнато предимно местното население, което дава много жертви. Десетки села са опожарени, над 2000 души емигрират в България. Вътрешната организация се стреми да намали размаха на въстанието и дори се стига до въоръжени стълкновения между четите на ВМОРО и тези на Михайловски-Цончев. Комитетът на Станишев-Карайовов, за да запази добрите си отношение с Вътрешната организация, дори отрича съществуването на сражения изобщо. Твърдение, с което губи и без това слабите си позиции.

Най-голямо недоволство от създадената ситуация обаче проявява българското правителство. Единствения начин да обуздае македоно-одринските дейци кабинетът на Стоян Данев вижда в поставянето им извън закона. Княз Фердинанд също подкрепя това решение.

Междувременно тандемът Михайловски-Цончев не се трогва особено от неуспеха. Главната причина за провала Цончев вижда в липсата на добро въоръжение поради липсата на пари. За набавянето на средства още през декември 1902 г. комитетът подготвя нов заем. Сумата му е определена на 100 000 лева сребърни. За целта са отпечатани разписки, които силно наподобяват облигациите от Патриотическия заем. Освен това са подготвени покани за лицата, които ще се занимават със заема в началото на януари 1903 г.

Сн. 21 Покана за участие в комисия за уреждане на „100 000-ия заем“ (Виж на стр. 78)
Сн. 22 Разписка от 10 лева сребро за стохилядния заем. Януари 1903 – отпечатана в литографска печатница „Ив. Празе“ – София (Виж на стр. 79)

Плановете за нов заем обаче са осуетени. Това се случва на 30 януари 1903 г. с постановление на Министерския съвет, с което дейността на македоно-одринското движение е поставена извън закона.

Протокол на Министерския съвет с решение за разтурянето на двата ВМОК и преследването на членовете им

София, 30 януари 1903 г.

Протокол № 10

Министерският съвет под председателството на Негово Царско Височество Князът в пълния състав днес на тридесети януарий 1903 г. след всестранно обсъждание на досегашната деятелност на съществующите в страната македоно-одрински комитети, дружества и пр., като взема предвид, че подобна деятелност заплашва сигурността на княжеството, и въз основание тук приложения доклад до Негово Царско Височество постанови:

I. Да се разтурят двата Върховни комитета с всички техни клонове, подразделения и пр. в страната.

II. Да се преследват членовете на поменатите комитети и се вземат нужни мерки за възпрепятствувание на всякакво опитване за преминаване границата от чети и пренасяние на оръжие.

Фердинанд, С. Данев, Ал. Людсканов, А. Радев, М. К. Сарафов, Хр. Тодоров, генерал-майор Паприков, А. Абрашев, Д. К. Попов.

Постановление на Министерския съвет за разтурянето на двата ВМОК

София, 30 януари 1903 г.

Министерският съвет в заседанието си от 30 януари 1903 г. по устния доклад на г-на министра на вътрешните работи, като взе предвид, че съществуващите в княжеството македоно-одрински организации, комитети и дружества с техните клонове са се отклонили от първоначално поставените си хуманитарни и легално-политически задачи и с целите, които преследват от някое време насам, и средствата, които употребяват, те принасят, от една страна, вреда на държавния и обществения порядък (чл. 83 от Конституцията), а от друга, застрашават външната безопасност на княжеството, постанови:

Признава за незаконни всички тия организации и натоварва министъра на вътрешните работи да разпореди нужното, както за разтурянето на тия организации, така и за преследване на членовете им, които са се провинили според законите на страната.

С. Данев, Ал. Людсканов, А. Радев, М. К. Сарафов, Хр. Тодоров,
генерал-майор Паприков, А. Абрашев, Д. К. Попов

Постановлението е публикувано в „Държавен вестник" на следващия ден, 1 февруари. Членовете на двата Върховни комитета са арестувани и интернирани в провинцията. Канцелариите са запечатани, а архивите - конфискувани. Същата участ сполетява и дружествата в провинцията. Така формално е сложен край на македоно-одринското движение в България, което скоро намира други форми на изява.

Два-три месеца са необходими на хората от двата комитета да възстановят дейността си под друга форма. Още на 19 февруари 1903 г. Карайовов се обръща лично към министър-председателя Стоян Данев с молба да бъде освободен заедно с Христо Станишев, тъй като моментът е важен и присъствието им в София е наложително. Тъй като срещу тях няма обвинение за създаването на чети, освобождаването им не представлява трудност.

След завръщането си в София Станишев и Карайовов продължават да се титулуват със старите си длъжности, като с това отново заявяват претенциите за легитимност на своя комитет.

Съществуването на ВМОК на Станишев-Карайовов след февруари 1903 г. става възможно не само заради благосклонното отношение на правителството, а най-вече благодарение на моралната и материална поддръжка от страна на ВМОРО. На 30 март Вътрешната организация отпуска заем от 5500 лева златни. Тази сума значително надвишава останалите приходи на комитета от малобройните симпатизанти и няколкото провинциални дружества. Всичките им средства възлизат на 10 282,40 лв. и те са изразходвани само за два месеца за издръжка на личния състав, платените служители, командировъчни, наеми и други плащания.

ВМОК Станишев-Карайовов не е в състояние да поддържа самостоятелно съществуване, защото му липсват материални източници и широка подкрепа. Издръжката на още една организация се оказва не по силите на ВМОРО, която по това време се нуждае от средства за подготовката на Илинденското въстание.

Вътрешната организация решава да прекрати дейността на комитета Станишев-Карайовов, а на негово място е основано Благодетелно дружество за подпомагане на пострадалите от турския режим в Македония и Одринско. За негов председател е избран Никола Червен-Иванов, за секретар Христо Матов. Уставът е изработен от Карайовов, а Христо Станишев е член на настоятелството.

На 11 май Благодетелното дружество се обръща със специален позив към благотворителните организации, комисии и отделни граждани в страната, с който ги приканва да му съдействат в събирането на помощи. „Тази година ще бъде една от най-съдбоносните за сънародниците ни в Турско и за нашето племе изобщо" – гласи позивът.

Бившият ВМОК на Михайловски-Цончев не остава по-назад. На 15 май 1903 г. в София 130 съмишленици са свикани на събрание, на което е взето решение за създаване на ново благотворително дружество. На 25 май на ново заседание е приет устав и е избрано 12-членно настоятелство, което на 30 май се конституира. Председател става Васил Диамандиев, подпредседатели - Илия Гологанов и Михаил Попов.

Още на следващия ден новоизбраното настоятелство излиза с окръжно, с което оспорва легитимността на Благодетелното дружество и отрича правото му да събира пожертвования.

Михайловски-Цончев всячески се стремят да дискредитират опонентите си, представяйки ги за самозвана и неупълномощена от никого организация.

Както и се очаква, при наличието на новите две дружества старата вражда е разпалена и за кой ли път стартират вестникарски престрелки. Не минава и ден, в който да няма нападки и обиди. В такава ситуация на ново разединение и скандали заварва емиграцията Илинденско-Преображенското въстание, избухнало на 20 юли 1903 г.

ВЪТРЕШНА МАКЕДОНСКА РЕВОЛЮЦИОННА ОРГАНИЗАЦИЯ

След Илинденско-Преображенското въстание Вътрешната организация продължава своята дейност за извоюване на национални права на българите в Османска Турция. През този период организацията е изправена освен срещу турската власт и срещу сръбската и гръцката пропаганда, които целят асимилация на българското население. След Младотурската революция през 1908 г., в съответствие с възможностите, които дава новата конституция, Вътрешната организация прекратява революционната си дейност и се включва в политическия живот. Създадени са две партии – Съюз на българските конституционни клубове и Българска народно-федеративна партия, които представляват населението в турския парламент.

Те продължават да съществуват до 1910 г., когато са забранени от турската власт. Времето на легална борба е твърде кратко, тъй като младотурците стартират мащабна акция за обезоръжаване на четите на организацията.

В този момент, благодарение на Тодор Александров, е възстановена част от старата организационна мрежа и започва изграждането на нови структури в географската област Македония.

В периода на Балканските войни 1912-1913 г. и по време на Първата световна война от четите на организацията и от доброволци се сформира войскова част – Македоно-одринско опълчение, действащо на територията на Македония. То се включва като самостоятелно звено в подкрепа на българската армия.

След войните Македония е разпокъсана. Българското население и територията на Вардарската и Егейската част на Македония са дадени на Гърция и Сърбо-хърватско-словенското кралство. Провежданата от сръбските и гръцките власти държавна политика е насочена изцяло към асимилиране на българския етнос в двете области. Това налага възстановяване на Вътрешната организация, която единствена е в състояние да се противопостави на властите.

Централният комитет на ВМРО, който започва да действа след 1918 г., е конституиран още през март 1911 г., след писмено съгласие между революционните окръзи и крила в македонското движение. За негови членове са избрани Тодор Александров, Петър Чаулев и Христо Чернопеев, а за допълнителен член о.р. генерал Александър Протогеров. След убийството на Чернопеев при Криволак през 1915 г., Протогеров заема неговото място.

На 11 юни 1920 г. ЦК на ВМРО приема „Директива за дейност в Македония". В нея са определени ясно бъдещите цели. Автономия на Македония, независима от балканските държави. За нейното извоюване е необходимо създаването на една тайна, мощна и неуловима за властите организация, която, в съгласие с всички други поробени от сърби и гърци народности, да работи по всички възможни пътища и начини за постигане на целите. В директивата също се казва, че първостепенна задача на организацията ще бъде да се бори за запазване и развитие на българското национално съзнание в поробеното население, поддържане и засилване на бойния му дух чрез агитация, вестници, брошури, подготвянето му за революционни акции и т.н.

За възстановяването на ВМРО и за бъдещата ѝ дейност се разчита на материалните запаси и финансови ресурси на Петричкия окръг, в който живее 150-хилядно население. Замислено е да бъдат набирани средства не толкова от бедните хора, колкото от заможните търговци и занаятчии, местни индустриалци и от власите – собственици на големи стада в Пирин.

Основните постъпления в организационната каса идват от специалните налози, които ВМРО определя в Пиринско. Организацията изисква 2% от действителната покупно-продажна стойност на недвижими имоти, 25 лева за всеки изработен кубически метър дървен материал, 100 лева на глава едър добитък, изнесен през митниците на окръга, по 20 лева на глава дребен добитък, както и тютюнев налог. Разчита се и на помощи от външни съмишленици.

Организацията обаче не се задоволява само със специалните налози. За набирането на още средства, с които да се издържа четническият институт и войводите, най-богатите сред местното население са обложени със суми от 5 000 до 20 000 лева. Срещу тях им се издават специални разписки, в които обаче вече липсва така окуражителният текст: „Стойността ѝ ще се изплати след спечелването политическа автономия на Македония. Стопанинът ѝ ще се ползува с правата и преимуществата, които признателното отечество би издало за своите заслужили синове" от щедрите обещания на облигациите на Върховния комитет.

Въпреки че понякога сумите са непосилни, никой не смее да се оплаче пред официалните власти, тъй като населението все още помни традициите на предвоенната революционна дейност в лицето на Яне Сандански.

Сн.23 Разписка от 18 януари 1924 г. с подписа на Тодор Александров за дарени 20 000 лева за целите на организацията ***(Виж на стр. 80)***

С финансовите въпроси и събирането на налозите в областта е натоварен Алеко Василев *(по-късно наречен Алеко паша заради дерибейските му изяви – б. а.)*. Бивш четник на Яне Сандански, той е привлечен към организацията още в началото на февруари 1920 г. Независимо че има нескрити разбойнически наклонности, ЦК преценява, че е подходящ, тъй като разполага със значителна въоръжена сила и широка яташка мрежа. На него се разчита да превърне Пиринска Македония в здрава база и надежден тил. За бъдещата си дейност Василев получава годишна издръжка в размер на 18 000 лева.

Едновременно с възстановяването на структурите на ВМРО и четническия институт, в ЦК започват да постъпват и първите оплаквания на местното население. Голяма част от жителите на Пиринска Македония освен че понасят на гърба си последиците от тежката следвоенна стопанска криза, са принудени да търпят прищевките и зулумите на нелегалните дейци, отделни чети и войводи. Много от тях злоупотребяват с позициите си. Не харесват храната, която им дават хазяите, карат ги да им готвят прасета, кокошки, баклави. Искат да им се купуват вино и ракия. Нанасят се безпричинни побои над невинни хора, събират се пари за „луксозни галоши и други важни потреби". Оттогава във фолклора са се запазили изрази като: „Не сакаме да ни раните со бюрек, а со печени пилета", „Де се е чуло и видело ракия со парú да се пие".

За справяне с беззаконията на 5 септември 1922 г. и 10 февруари 1923 г. Тодор Александров изпраща окръжни писма №309 и 360 под надслов „Временни наредби". С тях се цели въвеждането на ефективна съдебна процедура за „разните видове престъпления или нарушения на организационните наредби". Според тях нелегалните дейци могат да употребяват спиртни напитки „умерено, ако хазаите им поднесат сами". Забранено е на войводите и четниците да събират организационни данъци от населението, „за да се купуват каквито и да било потреби".

За да се намали част от бремето на местното население, окръжното ръководство на ВМРО спира да набира тютюнев налог от производителите. Занапред по 5 лева на всеки закупен килограм тютюн плащат само търговците.

Не всички обаче са съгласни с „наредбите" и политиката на Александров. Деморализацията и разцеплението в редиците на ВМРО стават явни още в началото на 1924 г., когато Александър Протогеров поставя под съмнение ръководството на организацията. Вездесъщият по това време Алеко паша подкрепя бившия генерал с думите: „Наши са окръзите, ние проливаме

кръвта си и няма да допуснем Тодор Александров да ръководи ВМРО". Всъщност Василев няма лидерски амбиции, за него по-важни са финансово-икономическите интереси в поверения му окръг.

Разцеплението и борбата за власт във ВМРО довеждат до смъртта на Тодор Александров. Убийството му е старателно подготвено и извършено безупречно на 31 август 1924 г. близо до село Лопово, на път за конгреса на Серския революционен окръг от Горноджумайския околийски войвода Щ. Влахов и Д. Вретенаров.

Подбудителите и физическите убийци много скоро са разкрити и убити. Наказателни групи на ВМРО са изпратени в окръзите, където екзекутират приближените на Алеко Василев. Обвинението е, че са злоупотребили с „народните пари", компрометирали са освободителните идеи и са взели участие в подготовката и убийството на Тодор Александров. Жив е оставен единствено Протогеров, но разплатата с него няма да закъснее. Иван Михайлов нарежда убийството му, извършено на 7 юли 1928 г.

Смъртта на Тодор Александров не успява да разстрои организацията. Верните сподвижници, начело с утвърждаващия се лидер Иван (Ванче) Михайлов, за кратко време се справят с опозиционерите и предателите във ВМРО.

По препоръка на Михайлов на 17 октомври 1924 г. за пунктови началници са назначени нови доверени хора. Николай Георгиев – Петрич, Ив. Караджов – Горна Джумая, Ст. Филипов – Неврокоп, Атанас Калчев – Пловдив, с пълномощията „да се стегне дисциплината между спомагателните членове на ВМРО". Под ръководството им и с помощта на местните и околийски ръководители се изпълняват нарежданията на Протогеров и Михайлов за внасяне на ред във финансите на ВМРО.

Извършена е инвентаризация на сумите и материалите, с които е боравено от октомври 1908 г. до 30 септември 1924 г. Оказано е и съдействие на специалната финансова комисия, назначена от ЦК, която има за задача да извади на светло всички организационни суми и материали, завещани от Василев и Атанасов в Солунски, Серски и Струмишки революционни окръзи и особено сметките в Петричко. Чрез пунктовите началници са съставени и утвърдени списъци на организационните работници, които ще получават издръжка през зимата на 1924-1925 г.

Взети са мерки и срещу четници и дейци, налагащи на населението „разни ангарии, да им сече дърва, да им строи къщи, да им дава безплатно материали за строежи, да им оре ниви". Това също влиза в противоречие с традицията и наредбите на ВМРО. На пунктовите началници е заповядано „да се прекрати този недостоен начин на изнудване за лични облаги и тегоби". Защото населението ще се отчае „и не ще дава доброволно подкрепата си".

Насрочена е и дата за дълго отлагания конгрес на организацията.

От 9 до 12 февруари 1925 г. в с. Сърбиново (днешно Брежани), ВМРО провежда своя VI конгрес. В новия устав, който отменя всички дотогавашни, се казва, че ВМРО има за цел да обедини разделена Македония в нейните естествени географски граници, на север - Рила, Осогово, Шар, на запад - западнобалканските планини, на юг - р. Бистрица и Бяло море, на изток - р. Места и Западнородопската верига и да извоюва пълна политическа автономия (чл. 1). За постигане на тази цел организацията се стреми да сплоти всички недоволни в Македония (Вардарска и Егейска), без разлика на вяра и народност. А също и да ги подготви за борба срещу общите врагове - сърби и гърци, в името на еднаквите им равни свободи, права и задължения в утрешна свободна Македония.

Избран е и нов състав на ЦК на ВМРО: Александър Протогеров, Иван Михайлов и Георги Попхристов.

В изпълнение на конгресните решения са съставени няколко наредби за бъдещата дейност на организацията. Това са: Наредба за управлението на Македония под българска власт, Наредба за финансовата част на ВМРО, Упътване по съдебно-наказателната дейност на ВМРО и Бойно упътване.

След конгреса, на 18 март 1925 г., е създадено главно счетоводство на ВМРО. За финансов ревизор е назначен Никола Доганджиев, който е натоварен със задачата да извърши мащабна ревизия на счетоводните документи още от времето на Алеко Василев, както и да следи за спазване на Наредбата за финансовата част на ВМРО, която действа безотказно до 19 май 1934 г.

НАРЕДБА
за финансовата част на Вътрешната македонска революционна организация

ГЛАВА I
ПРИХОДИ

Чл. 1 Приходите (чл.202 от правилника) се състоят от следните параграфи: 1. редовни членски вноски, 2. налози, 3. помощи и подаръци от Македония и чужбина, 4. глоби, 5. приходи, придобити със силата на оръжието, 6. разни непредвидени, и 7. приходящи суми, които минават от една каса в друга на ВМРО.

Чл. 2 Редовните членски вноски (чл.203 от правилника) се събират само от заможните членове на организацията, като съвършено бедните членове се освобождават от всякакви вноски. Освобождават се от тия вноски и членовете на ония села, които са засегнати от пропагандите или през които минават общите канали на организацията и са изложени на постоянни разходи и организационни тегоби. Редовните членски вноски не се събират отделно от обложените с налог, а влизат в общия годишен налог, определен по-долу, наречен „Македонски родолюбив дълг".

Чл. 3 Налозите биват: обикновен, наречен „Македонски родолюбив дълг", и специални. Обикновеният налог се определя от околийските управителни тела, а специалният – от Централния комитет (чл.205 и 209 от правилника). Специалните налози са в разпореждане на Централния комитет.

Чл. 4 Обикновения налог се определя от околийското управително тяло с протоколно решение като общ годишен налог за всяка община – селска или градска. При разхвърлянето му се взема под внимание материалното състояние на общините. Селските и градските управителни тела разхвърлят налога поименно между населението, като вземат под внимание материалното и семейното положение. Така разхвърлянията налог, след одобрението му от околийското управително тяло, се събира.

При разхвърлянето на налога се облагат търговците, занаятчиите и производителите, които не плащат специални налози. Тия, които плащат специални налози, могат да се облагат и с обикновен налог, ако материалното им състояние позволява това. Членските вноски влизат в общия годишен налог.

Чл. 5 Специалните налози, определяни от Централния комитет, са следните:

1.За околиите под българска власт.

А) На всеки продаден килограм тютюн на търговска фирма или на кооперация се взима от търговската фирма при внасяне тютюна в склада, или кооперацията, когато тя го продаде, налог, определен от Централния комитет.

Б) При износ на добитък в Гърция и Сърбия: по пет лева на глава дребен добитък и по сто лева на глава едър добитък, прибиран от продавача на границата.

В) Два процента от продажбата на имоти на изселващите се лица, прибиран от продавача, върху действителната покупно-продажбена цена. *(по-късно процент заплащат и купувачите – б.а.)*

Г) От двадесет до четиридесет лева на изработен кубически метър дървен материал, прибиран от собственика или от наемателя на дъскорезницата. Налогът се определя от пълномощника на Централния комитет в зависимост от превоза.

Д) По два лева на произведения килограм кашкавал, прибиран от стопаните на мандрите.

2.За цяла Македония – други специални налози, които определи Централният комитет.

Чл. 6 Обикновените налози се събират от касиерите на селските и градските управителни тела въз основа на протоколните решения на тия тела.

Специалните налози се събират от специални лица, назначени от Централния комитет, обаче списъци за облагаемите се държат от местните касиери, които и събират налозите за сметка на тия специално назначени лица.

Чл. 7 Суми, добити със силата на оръжието, се разпределят съгласно чл. 206 от правилника.

Чл. 8 Недоборите от миналите години, както за обикновените, така и за специалните налози, се събират по установените тогава правила и налози.

Чл. 9 За приходящи суми се считат минаващите от една организационна каса в друга:

а) остатъците от суми, които получават по-горните управителни тела от по-долните;

б) авансите, които получават по-долните управителни тела от по-горните.

Чл. 10 За всяка получена сума от налози, помощи, глоби и разни непредвидени, лицето, което я получава, откъсва от своя кочан разписка, дава я на вносителя на сумата и я завежда в приходно-разходния дневник (чл.205 и 210 от правилника). За суми, добити със силата на оръжието, пак се издават кочанни разписки, които се изпращат в Централния комитет (счетоводството).

Разписките за суми, получавани от специалните налози, се подписват от пълномощника на Централния комитет и се приподписват от местния касиер, който получава сумата.

Чл.11 Всички приходи от обикновени налози, глоби и помощи постъпват в местните каси – селски и градски. Местните каси могат да разходват най-много две трети от прихода, а остатъците всеки шест месеца внасят на околийските управителни тела, последните могат да разходват най-много три четвърти от прихода, а остатъците внасят на окръжните управителни тела, последните могат да разходват най-много половината от прихода, а остатъците внасят на Централния комитет (чл. 208 от правилника) чрез пунктовите началници.

Специалните налози се внасят в общата каса на Централния комитет чрез пунктовите началници.

Чл. 12 Касиерът завежда паричната част на управлението. Той прибира всички приходи (чл. 27 от правилника). Касиерът не може да държи в себе си – на местното управление, повече от сто лева, динари или драхми златни, на околийското повече от петстотин, на окръжното повече от хиляда, касиер-счетоводителите на пунктовете повече от две хиляди и касиер-домакинът повече от пет хиляди (чл. 28 от правилника). Останалите суми се внасят в някое доверено лице срещу разписка, която се пази в секретаря. Касиер-счетоводителите внасят сумите в кредитни учреждения, а касиер-домакинът ги внася в кредитни учреждения по указания ред от централния комитет.

Чл.13 Приходите от бойни материали, облекло, снаряжение, санитарните материали и други произхождат от: а) от покупки, б) от подаръци, в) добити със силата на оръжието, г) от изработени вещи от сурови материали и д) давани от един организационен склад на друг.

Чл. 14 За всеки постъпил предмет – купен, изработен, добит със силата на оръжието или получен от друг склад, се издава кочанна разписка.

Чл. 15 Касиерът на всяко управително тяло или пункт, където има материали, завежда материалите. Касиер-домакинът на Централния комитет завежда Централния склад на организацията.

Сн.24 Наредба за финансовата част на ВМРО (Виж на стр. 81)
Сн.25 Отчет за проходите на ВМРО (Виж на стр. 82-83)

Финансовата наредба започва да се прилага от май 1925 г. Тя има практическо значение главно за Петрички окръг, тъй като и новото ръководство на ВМРО продължава да разчита на стопански активното население тук. Отчетено е, че финансови средства могат да бъдат набирани главно от „околиите под българска власт", тъй като прилагането на наредбата в останалите две части, окупирани от Гърция и Сърбия, е почти невъзможно, с изключение на доброволно дадените средства.

На 19 април 1925 г. Иван Михайлов изпраща писмо, с което „най-почтително" кани търговските фирми да изпълнят „задълженията си" по специалните налози в десетдневен срок. „Поканени" са „Ориентабако", „Братя Фернандес", „Консорциум за тютюн", акционерно дружество „Табакус", „Компани Женерал де таба", „Фумаро" - белгийско акционерно дружество, „Никотея", „Съединените тютюневи фабрики", „Банко Пинхас Алис", „Верхам Мухмариян" и др.

През декември са отчетени постъпленията, а резултатите са определени като блестящи. От пункта в Неврокоп (днес Гоце Делчев) постъпват 5 200 445,80 лв., от Свети Врач (днес Сандански) – 7 895 533 лв., от Горна Джумая (днес Благоевград) – 4 000 000 лв., от Петрич – 239 977 лв. и от Разложко – 831 640 лв. Общата вноска „за сметка на областта" е 18 157 595,80 лв. В резултата на „бляскавите" финансови резултати по специалните налози, много от търговските фирми просто напускат Петричкия окръг.

Любопитно е и събирането на Македонския родолюбив дълг. „Блестящият финансист" Михайлов, достоен наследник на Борис Сарафов по финансовите въпроси, вижда ситуацията по следния начин: „По-добре е в списъците за определяне на Македонския родолюбив дълг да влязат и ония

заможни хора, които окръжният комитет иска да отдели в специална категория богаташи. Нищо не значи, че за тях ще се фиксират по-големи суми. По-удобно е от тактическо и психологическо гледище, ако списъкът е общ и събирането става едновременно. От казаните богаташи нека се събират по-големи суми, и без туй има много специални налози, та е неудобно да се предвижда и нов еднократен специален налог." И още: „Когато човек дава нещо за някоя работа, повече я чувства като своя и се грижи за нейното добро. В противен случай хората ще се отдалечават от чувството на принадлежност към народното дело, щом за него не откъсват нито една пара от кесията".

Списъкът на хората, от които ще се събира Македонският родолюбив дълг за 1926 г. е одобрен още през лятото на 1925. Всички „богаташи" от Пиринска Македония са обложени с обикновения годишен родолюбив данък. По социално положение облагаемите лица са търговци, индустриалци, лекари, адвокати, кръчмари, занаятчии, бакали, общински и държавни служители. Само от Светиврачка околия е предвидено да постъпят 1 885 000 лв. Всички местни богаташи са обложени с „патриотичния данък". Братя Антикаджиеви от Петрич трябва да платят 45 000 лв., Г. Поцков от с. Враня, Мелнишко – 40 000 лв., Г. Коцев от с. Дебрене – 30 000 лв., К. Караянев от с. Свети Врач – 50 000 лв., д-р К. Деспотов от Мелник – 150 000 лв., Ив. Ингилизов от Горна Джумая – 50 000 лв., П. Тасев и П. Райнов от същия град – съответно по 200 000 и 300 000 лв.

За 1926 г. от Македонския родолюбив дълг са събрани следните суми: Петричко – 1 224 000 лв., Горноджумайско – 1 553 000 лв., Светиврачко – 2 080 050 лв., Разложко – 1 608 000 лв., и Неврокопско – 629 000 лв. Или общо от „околиите под българска власт" сумата 7 094 050 лв., разбира се, пред опасността да не „затрака револверот". Тоест „приходи, добити със силата на оръжието".

Въпреки страха, набирането на пари много скоро дотяга на населението в областта, което наред с облаганията на ВМРО, плаща законните държавни, окръжни и общински данъци. Започват да се чуват открити критики и нежелание за плащане. Така например неврокопският търговец Атанас Димков става собственик на градски дюкян през 1926 г. без да плати 2% върху стойността на закупения имот. Неиздължилият се на ВМРО платец е „арестуван", викан е на „съд" и няколко пъти глобяван. Въпреки всичко, Димков не освобождава дюкяна, а продължава да говори публично, „че това, което върши организацията, не е законно и това никъде не може да става, освен тука". Тогава околийското управително тяло обявява „бойкот на дюкяна", продължил чак до 19 май 1934 г.

Друг търговец, само че грък, за неплащане на налог за износ на едър рогат добитък е отвлечен и покъсно освободен срещу 3000 щатски долара. Подобни случаи има и с власите в Петричко, Светиврачко и Горноджумайско, което ги кара да продадат многохилядните си овчи стада и да напуснат окръга.

Събирането на парите, разбира се, не става открито, необходима е конспирация, за което свидетелстват напътствията на Иван Михайлов към отговорниците. На 26 август 1926 г. той изпраща писмо до Никола Доганджиев, с разпореждане да се избягват всякакви явни връзки с общински и държавни служители, като за събирането на налозите се използват „вечерното време и скритите места". Да се вземат мерки за избягване „почти публичното събиране на налог върху изнасяния добитък през гръцката граница". Набирането на средствата трябва да продължи „съвършено тайно" и с възможно най-опростени документи *(това е и главната причина в наши дни да се срещат изключително рядко разписки на ВМРО – б.а.)*, за да се избегне опасността от попадането им „в ръцете на врагове и специално на чуждите легации".

Събраните суми ВМРО чрез поставени лица влага в „текущи сметки" в софийските Македонска народна банка и Македонска кооперативна банка.

За какво се използват набираните средства, можем да разберем от глава втора на Финансовата наредба.

ГЛАВА II
РАЗХОДИ

Чл. 16 Разходите се състоят от следните параграфи:

1. Издръжка на организационни работници и техните семейства и помощи;

2. Храна, когато хранителните продукти се купуват от организационни работници или се плаща на гостилници;

3. Пътни и дневни;

4. Превози и преноси;
5. Бойни материали;
6. Облекло, снаряжение, санитарни и разни потреби за четите;
7. Наем на здания, осветление и отопление;
8. Инвентарни предмети;
9. Канцеларски, пощенски, телеграфни и телефонни;
10. Печатни произведения: вестници, списания, брошури, счетоводни книги, формуляри и др.;
11. Разни непредвидени разходи (всички други разходи);
12. Приходящи суми, минаващи от една организационна каса в друга.

Чл. 17 Разходите се произвеждат от касиерите на всяко управително тяло по протоколно решение на управлението и то от целия приход най-много: за местните управления – до две трети, за околийските – до три четвърти и за окръжните – до половината от прихода.

Всяко управително тяло трябва да се стреми да намали разходите до минимум, за да може да се внасят повече суми в общата каса, която удовлетворява нуждите на цялата организация. За изпълнението на това нареждане следи всяко по-горно управително тяло.

Чл. 18 Разходите за цялата организация, като покупка на бойни материали, облекло, снаряжение, санитарни материали и други, се извършват от касиер-домакинът на организацията, като за покупки на повече от десет хиляди лева Задграничното представителство назначава комисия, в която влиза и касиер-домакинът.

Чл. 19 Редовните възнаграждения и помощи се дават само по решение на Централния комитет или на представителството. Еднократни помощи могат да се дават по решение на местния, околийския и окръжните управителни тела и от пунктовите началници в размер не повече от петстотин лева. За всяка по-голяма помощ се иска разрешението на Централния комитет или на задграничното представителство.

Чл. 20 За приходящи разходни суми се считат:

а) остатъците от приходите, които внасят по-долните управителни тела на по-горните;

б) авансираните суми на по-долните управителни тела.

Чл. 21 За всеки разход се взима формена разписка от лицето, на което се дава сумата, записва се по приходно-разходния дневник и на разписката се поставя номерът на статията по дневника. Разписките се заверяват от отчетника, произвеждащ разхода.

За суми, които се отпускат на две и повече лица, разписките се подписват от всички тия лица.

За специални разходи, за които не може да се вземе разписка от лицето, на което е дадена сумата, разписката се подписва от самия отчетник, като укаже по чия заповед е направен разходът. Тия разходи са редки и се извършват от специални лица.

Разходите, които правят войводите в поробена Македония, се оправдават с подробни сметкоразписки, подписани от същите.

Разходите за издръжка на четници се извършват и оправдават, по възможност, по следния начин: войводата получава сумата за издръжка на четниците си според установените норми от Централния комитет, като дава разписка от кочан, съставя списък на четниците и в него се разписва всеки четник за получената сума, четниците, които не са налице, за да се разпишат в списъка, дават отделна разписка. Тоя списък се прилага към кочанната разписка. Както в списъка, така и в кочанната разписка се казва за кое време се дава издръжката. При отсъствие на войводата списъците се подписват от помощника или от секретаря.

Строго да се следи да не би да се дава на някои четници издръжка от два пункта. Прехвърлянето на организационните работници за получаване на издръжката си от друг пункт може да става само по споразумение между пунктовите началници. Преместването трябва да се отбелязва в откритията лист. Без такова отбелязване никой пунктов началник не трябва да дава възнаграждение на организационни работници от друг пункт.

Чл. 22 Разходите на материалите се извършват от касиерите на всяко управително тяло по решение на последното. Отпускането на материалите от пунктовете и от касиер-домакина става с разрешение на Централния комитет или на Задграничното представителство.

За всяка отпусната вещ се взима разписка от кочана, подписана от надлежното лице или управление.

Независимо, че спазването на наредбата се следи строго, не всичко върви по план, както става ясно от доклада на главния счетоводител за първото тримесечие на 1926 г. Приходите са 5 256 738 лв., а разходите – 6 326 808 лв. Получената разлика от над 900 000 лева довежда до конфликт Протогеров и Иван Михайлов.

Александър Протогеров, който е автор на голяма част от финансовата наредба, открито недоволства срещу безразборното пилеене на средства.

„Парите не ценим – пише той - както не жалим човешкия живот, своя и на другарите си". Генералът е уверен, че е необходим „един голям неприкосновен фонд за крайния момент". За него е важно да се живее „спартански", а преданите на делото да се издържат, но винаги да се знае, че добрите „революционери никога не бива да разпиляват парите, защото това всемогъщо оръжие ще побеждава врага. Потайните приходи да се използват за истинското им предназначение – за поробената страна".

Михайлов не се трогва от забележките. Неговите виждания по финансовите въпроси са много по-различни: „Всеки чужденец би се зачудил, като разбере, че за македонското движение, което смущава мира на Европа, годишно харчим само 20 милиона лева... Главните доходи на ВМРО бяха и са от Македония под българска власт, за което давам израз на голяма признателност... Ние няма смисъл да оставим обаче населението от там да не дава никакви пари, защото това има своето морално значение". Иван Михайлов държи да почертае, „че македонското движение може да загине и умре по какви да е други причини... но като народно движение не може да умре поради липса на пари. Пари, по какъвто и да е начин, ще се намерят!!!"

ВМРО изразходва събраното не само за въоръжаване и издръжка на хората си. Средства се използват и за обществени и хуманни цели. Издържат се студенти в чужбина, отпускат се месечни помощи на семействата на убити четници и войводи, предоставят се заеми на лица, чиито земеделски стопанства са пострадали от градушки и наводнения. Купува се и храна за бедстващото население в горноджумайските села. Пари се дават на адвокати да защитават заловени работници на организацията в Сърбия и Гърция. Отделят се и за списвания в Париж вестник „La Macedonie".

Въпреки тези „богоугодни" дела, данъчната политика на ВМРО довежда до много нарушения и злоупотреби. Населението постоянно изпитва продоволствени проблеми от четническите обиколки по селата, независимо че в наредбата, раздел „Войводи" е казано: „Чл 43. Четата не бива да се продоволствува за сметка на населението".

Членове на ВМРО често ходатайстват пред касиер-счетоводителите търговци да изнасят тютюн от окръга без да плащат задължителните данъци. Не се облагат фирми, в които организационни работници са собственици или съуправители.

Често са констатирани случаи на пристрастно разпределяне на годишния налог, на облагане с непосилни глоби, неправомерно награждаване на четници, присвояване на имущество на „осъдени" от ВМРО. При събирането на Македонския родолюбив дълг се раздават огромни нерегламентирани заплати. През 1933 г. в Петричко дейци събират налог за осигуряване на пълна четническа униформа. Всички общински и държавни служители – кметът, зам.-кметът, бирникът, лекарят, свещеникът и учителят са обложени с 25% от месечната си заплата.

Едновременно с това обаче главоломно нарастват разходите за командировки и издръжки на организационните работници. И както казва членът на ЦК Иван Караджов през 1930 г.: „Обърнахме се на каса за раздаване и прахосване на пари. Също и в странство, никаква скромност, никаква мярка!"

Близо 10 години изграденото от ВМРО финансово устройство в Петричко е непоклатимо. Наредбата се прилага безотказно „со кротце, со благо и со малце кютек". Всичките данъци, такси, родолюбивият дълг и глобите обаче идват в повече на населението и го настройват срещу организацията. В края на 1933 г. българската и чуждестранната общественост започват да възприемат ВМРО не като националноосвободителна организация, а като репресивен орган, който поддържа изключителен режим в Петричко и нарушава човешките права и свободи.

Всичко за ВМРО приключва на 19 май 1934 г. когато Военният съюз и политическият кръг „Звено" извършват държавен преврат. Новото правителство отменя Търновската конституция, разпуска Народното събрание и забранява всички политически партии. Забранени са също националноосвободителните организации на македонските, тракийските, добруджанските и западнопокраинските (Пиротско, Босилеград и т.н.) българи. На армията е дадена заповед да обезоръжи силите на ВМРО

и да арестува нейните ръководители и войводи. Членовете на Централния комитет, без Иван Михайлов (който успява да избяга в Турция), са арестувани и интернирани в Северна България.

Така със забраната на ВМРО завършва въоръжената националноосвободителна борба на българите от Македония.

ЛЕГАЛНИ И ТАЙНИ ОРГАНИЗАЦИИ НА БЪЛГАРИТЕ ОТ МАКЕДОНИЯ СЛЕД 1918 г.

Между двете световни войни, освен ВМРО, българските бежанци от географската област Македония възобновяват или учредяват нови легални и тайни дружества, братства и организации, които развиват благотворителна, културно-просветна и пропагандна дейност за решаване на Македонския въпрос. Всички тези организации също оставят диря в българската бонистика. В дните от 22 до 24 ноември 1918 г. в една от залите на Софийския университет е свикан събор на 25 столични братства и студентската македонска група. Съборът е организиран от бившия Изпълнителен комитет с председател ген. Александър Протогеров и секретар Георги Попхристов.

На 24-и делегатите обсъждат най-различни варианти за бъдещия статут на Македония с оглед на предстоящата Парижка мирна конференция. След продължителни спорове с привидно единодушие е приета следната резолюция: „Делегатите на братствата, изказвайки несъмнената воля на българското население в Македония, дават на Изпълнителния комитет повелителния мандат да се ръководи в своята дейност от следните две начала: 1. Неделимост на Македония; 2. Нейното присъединяване към България".

Същия ден е избран и нов състав на ИК с председател Иван Каранджулов, подпредседатели д-р Борис Татарчев и Димитър Михайлов, секретар Никола Стоянов, касиер Георги Баждаров и съветници - д-р Константин Станишев и Тодор Павлов.

Почти едновременно със свикването на учредителния събор и избирането на нов Изпълнителен комитет, членовете на бившата серска революционна група, начело с Чудомир Кантарджиев, Димо Хаджидимов, Михаил Герджиков и Таската Серски излизат с декларация, с която се връщат към старата идея за автономия на Македония. Серчани остават верни на старите позиции на своя идеен вожд Яне Сандански и застават против стремежите на българската буржоазия и Изпълнителния комитет за присъединяване на Македония към България. Според тях най-подходящата форма на управление е по образеца на Швейцарската федеративна република, при пълна свобода на всички националности.

На основата на тези идеи е образувано Временно представителство на обединената бивша ВМОРО, в което влизат Гьорче Петров, Димо Хаджидимов, Петър Ацев и Павел Христов. Това далеч не е прието еднозначно, както личи от спомените на Георги Баждаров: „Смешно наименование, тяло на нещо бивше, тяло на несъществующа сега организация!"

Както става ясно от горните редове, македонската емиграция продължава да е все така разединена. Изпълнителният комитет на братствата иска присъединяването на областта към България, а Временното представителство – свободна и независима Македония. В продължение на година, до подписването на мирния договор, двете организации се занимават с писане на меморандуми, призиви, протести, мемоари и молби до представителите на Великите сили.

На 19 септември 1919 г. българската делегация в Париж получава проекта за мир. Съгласно него Македония остава разделена, като договорът от 1913 г. е коригиран така, че Струмишка област се

взема от България и се дава на Сърбо-хърватско-словенското кралство.

На 2 октомври, при обсъждането на проектодоговора в Народното събрания, става ясно, че българското правителство и Изпълнителният комитет на македонските братства не могат с нищо за помогнат за решаването на Македонския въпрос.

На 27 ноември 1919 г. е подписан Ньойският мирен договор. Македония отново е разделена, при това крайно неблагоприятно за България. Дейността на Временното представителство замира, въпреки опитите на Димо Хаджидимов да предотврати това. Като основна причина за разпадането се изтъкват непреодолимите идейни различия на Хаджидимов и Гьорче Петров, но истината е друга – липсват средства за издръжка. В края на 1919 г. Временното представителство се саморазпуска.

По-различно стоят нещата при Изпълнителния комитет, който привидно се издържа от отчисления на братствата, но всъщност е субсидиран щедро от българското правителство. Освен това още на II събор на македонските братства е взето решение, с което на ИК се дава „пълна свобода за дирене материални средства". От този период в българската бонистика остават квитанции за дарени безвъзмездни суми за „въздигане Македония в самостойна и независима държава".

Сн.26 Квитанция за дарени суми на Изпълнителния комитет на македонските братства от 1919 г. (Виж на стр. 84)

Сн.27 Квитанция за доброволни дарения на Изпълнителния комитет на македонските братства от 1921 г. (Виж на стр. 85)

Решенията на Парижката мирна конференция от есента на 1919 г. окончателно довършват и последните надежди за обединение на македонската емиграция. С бързи темпове започват да никнат нови формирования, организации и комисии. И всички те са убедени в своята правота и готовност да водят „бащина дружина".

Между 17 и 20 октомври 1920 г. Изпълнителният комитет свиква своя II велик македонски събор. Участие вземат около 200 делегати от 68 братства от София и страната.

Председателят Иван Каранджулов дава отчет за дейността и резултатите от посещенията си в Рим, Лозана, Женева и Париж. Отчет дава и касиерът д-р Филип Атанасов.

Типично „по македонски" отчетът на Каранджулов е разпънат на кръст. Едни го одобряват напълно, други го отричат. Същото е положението и с доклада на сметките. Касиерът е обвинен в присвояването на 200 000 лева.

В края на събора, при избора на нов ИК, различията избухват с пълна сила. Опозиционно настроени са 63-ма делегати, които напускат събора и отиват да заседават в салоните на бирария „Батенберг". Останалите с тайно гласуване избират нов ИК в състав: д-р Иван Каранджулов, Никола Стоянов, Христо Станишев, Наум Томалевски, д-р Божидар Татарчев, Никола Дишков, Петър Глушков, Яков Янков, Славейко Матов и Христо Попов.

Напусналите събора делегати избират своя петчленна Временна комисия: д-р Иван Далкалъчев, арх. Никола Юруков, д-р Христо Татарчев, д-р Александър Димитров и бившия вече касиер д-р Филип Атанасов.

През цялата следваща година двете фракции не успяват за изгладят различията си, което довежда до създаването на нова организация.

На 4 декември 1921 г. Временната комисия свиква учредителен конгрес на Македонската емигрантска федеративна организация (МЕФО). Формулирани са основните цели – независима федеративна Македония при пълно равенство на населяващите я народности по образец на кантоните в Швейцария. Целта е новата държава да послужи за съединително звено между балканските съседи за създаването на бъдеща „Балканска федерация". Учредителният конгрес на МЕФО избира следния Управителен съвет: арх. Н. Юруков, Гр. Костов, В. Христов, Н. Киров, Кл. Размов, Т. Димитров, К. Чуров, Д. Петев и К. Хаджириндов.

Още при създаването на МЕФО се поражда идеята и за нелегална революционна организация. Тя става факт през следващата 1922 г., когато е създадена и Вътрешна федеративна революционна организация (ВФРО), оглавявана от д-р Филип Атанасов. Ръководството решава да създаде своя структура и нелегална мрежа във Вардарска и Егейска Македония по подобие на ВМРО.

Тодор Александров е недоволен от действията на д-р Атанасов и му изпраща заплашително пис-

мо. Така вместо да се борят срещу гръцката и сръбската власти, ВМРО и ВФРО си организират поредната вълна от братоубийства.

За финансирането си МЕФО разчита на правителството на БЗНС. Нелегалната вътрешна организация обаче използва методи, подобни на тези от ранните години на ВМОРО. За „подвизите" на революционерите федералисти свидетелстват разкази на облагани лица, публикувани на страниците на в-к „Илинден".

„Прочетох вашето обявление във в-к „Илинден", брой 7, от 18 февруари, дето каните гражданите, било от Пловдив, било от Хасково, за да ви дадат факти по събирането налози от страна на „Ф. Р. организация", която наново започва своите действия. Ето някои донесения: аз като бежанец македонец живея по настоящем в Пловдив, преди месец и половина, дойде едно лице вкъщи с револвер в ръка и ми каза: прочети тази покана. Аз прочетох и виждам, че ме застрашават, ако не внеса определената сума от 10 000 лева и то без никакъв срок, както и да разпиша поканата, че приемам да внеса сумата. Помолих човека, че сега в момента нямам нито 10 стотинки, ще се старая да ги намеря. Лицето ме напусна доста любезно и с думите: „Какво да правим – заповеди изпълняваме". Питам: „Кой ги дава тия заповеди?" „Ами не знаете ли - отговори лицето - тоя е наш Липо". Питам, кой Липо? Отговори: „Лицето е Липо, доктора, на бае Атанас сина и други непознати за тебе". Момчето си отиде. Аз мислих какво да правя, Знам, че има една вътрешна организация, но тя е в Македония, помислих и си рекох: да питам докторо.

След един ден пратих един мой човек при доктор Атанасов, да научи каква е тази работа. Моя човек намерил доктора и при него някое си щипянче Славе Иванов. Запитан доктора, отговори с думите: „Вие ще си играете играчка? Знаете, че има Федеративна нелегална организация нужда от пари, ще давате и нищо повече, ако не с добро – с лошо, аз съм дал досега цял милион, камо ли вие 10 000 лева". Моят човек си дойде и ми каза: „моли ги, белки ще ти отстъпят, друго чаре нема". И действително молих, отстъпиха от 10 000 на 5 000 лева. Броих ги на едно младо момче, високо, с бръснати мустаци, казва се Митко. Даде ми една разписка с един подпис, която не се четеше. Аз от яд я скъсах и я захвърлих. Това е, което се случи с мене, има много, дето да ми плачат, но страх ги е да се обаждат.

Сега има доста хора да се оплакват, че им се искат пари. Питам: дали също докторът иска или някой друг? Те казват, че искали Кочо Хаджи Риндов, ведно с цялата тайфа на Славе Иванов. Тук са били най-лошите тепачи от нашите хора.

Ний ви молим да вземете мерки вие, за да се тури край на всичкото това, което позори и Македония, и България, дала нам това добро гостоприемство. Апелираме и към българското правителство, за да тури на място всички подобни „революционери", на които местото не е в свободна България.

Няколко пострадали македонци!

Сн. 28 Разписка на нелегалния Македонски революционен федеративен комитет (Виж на стр. 85)

Българското правителство не успява да „тури на място" тези „революционери", но това прави ВМРО. Между 14 и 17 октомври 1922 г. чети, начело с Алеко Василев и Георги Атанасов, окупират Неврокоп (днес Гоце Делчев) в т.нар. Неврокопска акция на ВМРО и прогонват четата на федералистите на Тодор Паница. Месец по-късно е извършена и т.нар. Кюстендилска акция, с която федералистите са разпръснати напълно.

След тези събития, в началото на следващата година легалната Македонска емигрантска федеративна организация се влива в Съюза на македонските братства. Членовете на нелегалната, начело с Тодор Паница, основават Федеративна македонска организация, щедро финансирана от сръбското правителство в борбата ù срещу ВМРО. Всичко за тях обаче приключва през 1925 г., след убийството на Паница от Менча Кърничева във виенския Бургтеатър.

След подписването на Парижкия мирен договор, огромна част от македонските революционни и организационни работници изпадат в тежко икономическо положение. Мнозина от тези комити нямат собствен дом, доходи и образование. Повечето не могат да свикнат с мирния живот и да се захванат с някаква работа. ВМРО също няма достатъчно средства, което налага да се намали или изобщо да се спре издръжката на по-голяма част от войводите и четниците. Някои от бившите коми-

ти успяват да се присъединят към новосъздадени организации като Емигрантския комунистически съюз (ЕКС) - поделение на Българската комунистическа партия и Емигрантската земеделска дружба - част от БЗНС, от които получават средства. Други се препитават с контрабанда на захар, тютюн и други стоки през слабо охраняваната граница. Трети обаче започват да извършват пладнешки грабежи и разбойничества. Цели организирани банди преминават през границата и обират власите и турците в Македония. Не е пожалено и българското население. Начело на една от бандите е Иван Бърльо, а влизат още и четниците Сандо Пеливанов, Филип Павлов, братя Циклеви, Трайко Бойков и др. Бандите се увеличават и започват да вършат престъпленията си както в македонските градове, така и в българските територии до границата. За справяне със ситуацията ВМРО издава смъртни присъди на тези хора и започва да ги преследва. Някои се покайват и ВМРО им прощава, други са убити, а трети - заловени от властите и осъдени.

Тези събития карат някои от бившите дейци да се замислят за създаването на взаимоспомагателна организация, която да осигурява средства за изпадналите в нищета бивши участници в освободителната борба.

На 26 януари 1921 г. на събрание са свикани живеещите в София бивши борци за свободата на Македония и Одринско. На събранието е взето решение за учредяване на дружество „Илинден". Подготовката за него е поверена на временна комисия.

За рождена дата на организацията е избран 3 април 1921 г. Учредяването става в софийския локал „Кристал", в който бившите македоно-одрински дейци гласуват 57-членен организационен устав и решават да се създадат дружествени клонове и в провинцията. Дружеството „Илинден" е обявено за взаимоспомагателна организация, независима от всякакви политически течения и партии. Целите ù са: „да обедини всички бивши македоно-одрински революционери; да развива сближение и солидарност между тях и защитава интересите и правата им; да подпомага членовете си, като им намира подходяща работа; да настанява децата им на училище, пансиони и др.; да отпуска безвъзвратна парична помощ на крайно бедните членове; да настанява боледуващите в лечебни заведения; да се грижи за приличното и по-тържествено погребение на поминалите се организационни членове; да увековечава и почита паметта на геройски загиналите техни другари; да се грижи за духовното и културно развитие на членовете си."

Набавянето на средства става по обичайните за легалните сдружения начини – членски вноски, лихви от дружествени капитали, дарения, научни беседи, събрания, вечеринки, публични сказки, екскурзии, издаване на вестници, списания, книги и др.

Членовете на дружеството се обособяват в три категории: действителни, спомагателни и почетни.

На учредителното събрание за председател е избран Крум Зографов, Георги Попхристов става секретар, Славчо Пирчев – касиер, Георги Занков – съветник.

Сн. 29 Извлечение от устава на Илинденската организация (Виж на стр. 86)
Сн. 30 Квитанции за платен членски внос на Илинденската организация (Виж на стр. 87)

Още със създаването си Илинденската организация приема идеята за автономия на Македония като единствено възможно спасително средство за гарантиране на националните, езиковите и другите свободи на всички народности, живеещи на македонска земя. Ръководителите ù декларират, че тя ще подкрепя ВМРО в нейната освободителна борба срещу сръбското и гръцкото потисничество.

Независимо, че „Илинден" е взаимоспомагателна организация, която би трябвало да стои далеч от всякакви политически течения и партии, много скоро тя започва да се меси и в тази област. Това в един момент изостря отношенията с ВМРО.

След убийството на Тодор Александров на 31 август 1924 г., Иван Михайлов се разправя с нелоялните членове на „Илинден". През следващите години организацията се занимава главно с културно-просветна дейност. Нейни представители са делегати на I велик македонски събор, проведен през 1933 г. в град Горна Джумая (днес Благоевград). В периода си на съществуване издава вестниците „Илинден", „20 юли", „Пирин" и списание „Илюстрация Илинден".

След Деветнадесетомайския преврат от 1934 г. организацията официално е разпусната, но реално продължава да съществува до 1944 г.

В края на 1922 и началото на 1923 г., след продължителни преговори, е създадено ново форми-

рование. На 28 януари 1923 г. в Софийското градското казино е открит обединителен конгрес на Съюза на македонските братства и Македонската емигрантска федеративна организация. Поради факта, че предишната година нелегалната ВФРО се е дискредитирала сериозно, е избрано името Съюз на македонските емигрантски организации (СМЕО).

Новосформираното звено приема устав и цели: „да ратува по легален начин за издигане на Македония в нейните географски и икономически граници в независима държава; да пропагандира идеята за образуване на Балканска федерация; да популяризира Македонския въпрос в чужбина; да сплотява и обединява македонските емигранти, без разлика на вяра и народност; да помага на нуждаещите се бежанци, членове на организацията. Начините за набиране на средства отново са издаване на вестници и списания, организиране на лотарии, вечеринки, концерти, дарения и т.н.“

В началото на своето съществуване организацията се издържа от членски вноски и с финансова подкрепа от правителствените среди. По-късно обаче държавните субсидии прекъсват и съюзът е финансиран от ВМРО.

Сн. 31 Квитанции за събрани суми от Съюза на македонските емигрантски организации (Виж на стр. 88)

През зимата на същата 1923 г. македонската емиграция отбелязва едно изключително значимо събитие. На 21 декември в аудитория 10 на СУ „Свети Климент Охридски“ 52-ма учени и общественици, родом от Македония, създават Македонски научен институт (МНИ) – София. Приет е устав и е избран първият Управителен съвет, начело с проф. Иван Георгов. Институтът си поставя за цел да проучва историята, етнографията, езика и стопанския живот на Македония, да събира материали за националноосвободителните борби на тамошните българи и да запознава с тях научната и културна общественост в България и в чужбина. Сред учредителите са утвърдени учени - професорите Любомир Милетич, Иван Георгов, Александър Балабанов, Никола Стоянов, Михаил Арнаудов, Кръстьо Мирчев, Стоян Романски, Евтим Спространов, Кирил Пърличев и др. Числениятсъстав на института до Втората световна война достига 110 души. Редовни и почетни членове стават и много чуждестранни учени, познавачи на Македонския въпрос.

Негов печатен орган е списание „Македонски преглед”, чиито сътрудници са около 120 учени, между които професорите Милетич, Георгов, Балабанов, Васил Златарски, Михаил Арнаудов, Иван Шишманов, Йордан Иванов, Анастас Иширков, Стоян Романски, Стефан Младенов, Кръстьо Мирчев, Иван Снегаров и други, както и чуждестранни слависти като Николай Державин, Михаил Сперански, Михаил Попруженко, Афанасий Селишчев, Леон Ламуш и др. Дело на МНИ е построяването на Македонския културен дом, който става духовно средище на бежанците. В сградата му е подредена историко-етнографска сбирка с около 1000 уникални експоната, както и библиотека с 4000 тома специализирана литература.

Сн. 32 Заявление за дарение на Македонския научен институт (Виж на стр. 89)
Сн. 33 Свидетелство за дарение на Македонския научен институт на стойност 100 000 лева (Виж на стр. 90)

В периода 1941-1944 г. МНИ разширява своята дейност и в освободените части от Македония. Членовете на института участват в научни събрания и чествания на исторически годишнини в Скопие, Битоля, Охрид, Щип. Те подпомагат възраждането на българското училищно дело и създаването на културни и научни институции като Народната библиотека и университета в Скопие през 1942-1943 г.

Политическите промени в България след 9 септември 1944 година се отразяват неблагоприятно върху Македонския институт, който през 1947 г. е разпуснат.

Липсата на средства и редовни постъпления в касите на македонските братства и организации е основен проблем пред осъществяването на бленувания идеал за въздигане на Македония в независима държава. Още на II събор на братствата е повдигнат въпросът за създаването на Македонски народен фонд, но поради нестихващите раздори в средите на емиграцията тази идея е отложена във времето. Едва през 1925 г., и то по идея на лидера на ВМРО Иван Михайлов, Националният комитет на македонските братства предприема стъпки във финансовата сфера.

На 26 юни 1925 г. в сградата на Крушевското братство 77 души в качеството си на основатели приемат устав за създаване на Македонска кооперативна банка. Целите й са: „подпомагане на македонските бежанци с кредити, необходими за жилищни и производствени нужди; организиране на стопански и други инициативи; уреждане на фондове за благотворителност, здравеопазване, професионално образование и др.“

Съгласно устава членове на банката могат да бъдат „всички граждани от македонски произход и македонски зетьове, живеещи в София или съседни на столицата общини, без разлика на народност и пол, които са пълнолетни, разполагат с имотите си, имат граждански и политически права и не са вредни за целите и интересите на сдружаването”.

Няколко дни по-късно, на 20 юли е гласуван първият Управителен съвет. За председател е избран изтъкнатият финансист и икономист, бивш директор на Дирекцията на държавните дългове в Министерството на финансите Никола Стоянов, за подпредседатели – Ст. Стойков и Б. Антонов, за главен касиер – Ст. Златанов. Банката отваря врати през октомври на ул. „Пирот” №37.

Сн. 34 Първият Управителен съвет на Македонската кооперативна банка (Виж на стр. 91)
Сн. 35 Чек на Македонската кооперативна банка (Виж на стр. 92)
Сн. 36 Факсимиле на юбилеен отчет на МКБ (Виж на стр. 93)

Само три години по-късно, след добрите финансови резултати на Македонската кооперативна банка и отново по инициатива на Иван Михайлов, Националният комитет предприема нови стъпки във финансовата сфера. На 24 март 1929 г. в салона на „Алианс Франсез” председателят на ИК К. Станишев обявява учредяването на Македонска народна банка. Избран е Управителен съвет в състав – Ив. Каранджулов, Кр. Чапрашиков, Т. Пиперовски, Л. Киселинчев, Б. Антонов, А. Чальовски, Я. Цветанов, Н. Неделчев и Т. Хаджидимев. Учредителният капитал е 20 млн. лева, по-голямата част от които са средства на ВМРО. Банката отваря врати на площад „Света Неделя” в помещение на Духовната академия.

Македонската народна банка няма за цел да конкурира кооперативната. Нейните задачи са да централизира спестяванията на македонските бежанци, както и да подпомага набирането на бъдещия фонд на Македонския народен неприкосновен капитал.

Сн. 37 Запис на заповед на Македонската народна банка (Виж на стр. 94)
Сн. 38 Площад „Света Неделя” - Македонската народна банка (Виж на стр. 95)
Сн. 39 Акция на Македонската народна банка с номинал 500 лева (Виж на стр. 96)
Сн. 40 Акция на Македонската народна банка с номинал 5000 лева (Виж на стр. 97)

Набирането на средства за фонда започва едва през 1932 г., след като председател на Националния комитет става Георги Кондов. По инициатива на един от основателите на ВМОРО и настоящ касиер на комитета Антон Кецкаров е изготвен правилник на фонда. Ето какво гласи той:

ПРАВИЛНИК НА МАКЕДОНСКИЯ НАРОДЕН НЕПРИКОСНОВЕН КАПИТАЛ

Средства и цели

Чл. 1 Основава се при Националния комитет на Съюза на македонските благотворителни братства в България Македонски народен неприкосновен капитал.

Чл. 2 Македонският народен неприкосновен капитал се образува:

а) от дарения, направени приживе от наши благодетелни сънародници;

б) от завещания, направени за капитал от наши сънародници;

в) от периодически вноски, направени от членове на емиграцията.

Заб. Дарения, завети и др. за Мак. нар. неприкосновен капитал, направени от лица с немакедонски произход, също се приемат – дори и такива анонимни.

Чл. 3 Създаването на Македонски народен неприкосновен капитал, чийто размер е неограничен, има за цел да осигури на македонското легално освободително движение, ръководено от Национал-

ния комитет на Съюза на македонските благотворителни братства в България, постоянни и сигурни материални средства чрез лихвите и други доходи, които тоя капитал ще носи.

Чл. 4 Даренията, заветите и др., правени на капитала, могат да бъдат както в пари, така също и в недвижими имоти, ценни книжа, приходи, или части от такива недвижими имоти и др. ликвидни и осъществими операции.

Чл. 5 Направеното дарение на Македонския народен неприкосновен капитал не освобождава дарителя от ежегодните му вноски към съответното братство и Македонския национален комитет, предвидени от уставите им.

Чл. 6 За дарения над 20 000 лева, внесени наведнъж или на части в течение на шест месеца, управлението на Македон. нар. неприкосновен капитал издава на дарителя благодарствен диплом и записва името му в специална за целта книга – албум и поставя лика му в същия с кратка биография. Също за посмъртните дарители – дипломът се дава на наследниците им.

Чл. 7 Дарителите, които приживе или посмъртно дарят на капитала суми или имоти над 100 000 лева, освен указания в чл. 6 диплом и отбелязване в книгата – албум, ще получат увековечаване на името и делото си още и чрез поставяне лика им в залата на благодетелите в новия Македонски дом в София, а след освобождението на Македония – в Македонския народен музей.

Чл. 8 Дарените приживе и посмъртни суми и ценни книжа и др. се внасят било от дарителите, било от Македон. нар. неприкосновен капитал, било от специално за това натоварени от дарителя лица в Македонска народна банка за сметка на Македон. нар. неприкосновен капитал – на олихвяване.

Чл. 9 За всяка внесена сума или други ценности дарителят или упълномощеното лице е длъжно да съобщи на управата на капитала, която е длъжна да пристъпи към изпълненията на повеленията на чл. 6 и 7 от правилника. Дарените или завещани имоти се предават на управлението на капитала за по-нататъшното им стопанисване.

Чл. 10 Доходите от Македон. нар. неприкосновен капитал като лихви, наеми от недвижими имоти, дивиденти и др. се прибират от управата на капитала по указания по-долу ред и се предават на Мак. нац. комитет за покриване на нуждите му.

Управа

Чл. 11 Македон. нар. неприкосновен капитал се управлява от Управителен съвет, съставен от: председателя на Мак. нац. комитет, който е и председател на Управ. съвет, от двама членове на Мак. нац. комитет, избрани от същия в първото заседание след конгреса, от всички дарители, които са дарили суми или имоти на стойност над 100 000 лева и нагоре.

Чл. 12 Освен длъжността да управлява капитала, на Управителния съвет лежи и длъжността да популяризира идеята за образуване на капитала и насърчи наши състоятелни родолюбиви съотечественици към пожертвования за капитала.

Чл. 13 Освен председателя, Управителният съвет избира между членовете си един секретар и един касиер. За секретар се избира един от посочените от Мак. нац. комитет негови членове, а за касиер един от дарителите, лично присъствуващ.

Чл. 14 Съветът се свиква на заседание от секретаря в началото на всяко тримесечие, а при нужда и по-рано. В поканата за свикване на съвета трябва да е оповестен и дневният ред. Поканата трябва да се разнесе на всички членове най-малко три дни преди заседанието.

Чл. 15 Управителният съвет има своето седалище в помещението на Мак. нац. комитет, дето и свиква своите заседания. Секретарят води за всяко заседание протокол, в който се отбелязва: а) присъствувалите членове, б) станалите разисквания и в) взетите решения. Законни са събранията – и оттам и решенията, ако на събранието са участвували поне 5 души от Управителния съвет (тримата представители на Мак. нац. комитет и двама от дарителите). В случай, че няма дарители над 100 000 лева, тогава комитетът при пълен състав назначава двама от по-малките дарители. Всички решения се вземат по вишегласие, при равенство на гласовете решава гласът на председателя.

Чл. 16 Контролна комисия на Македон. нар. неприкосновен капитал е тази на Мак. нац. комитет, подсилена с един дарител над 100 000 лева, посочен от самите дарители. Тя е длъжна да проверява счетоводството на Македон. нар. неприкосновен капитал всеки три месеца и за резултата да дава писмен доклад, своевременно да обръща внимание върху всяка грешка или нередност и при нужда да

свиква на заседание Управителния съвет.

Чл. 17 Отчетите си Управителният съвет дава всяка година пред конгреса на македонските братства, като подотдел на общия отчет.

Чл. 18 Управителният съвет определя една дата през годината, на която се прави панахида за починалите дарители и молебствие за здраве и дълъг живот на живите дарители. Него ден Упр. съвет урежда обяд на питомниците на сиропиталището „Битоля", на който се поканват да присъстват: Упр. съвет, всички живи дарители и останалите членове на Мак. нац. комитет.

Деловодство

Чл. 19 Деловодството на Макед. нар. неприкосновен капитал се води от секретаря и касиера на Упр. съвет под контрола и съдействието на Контролната комисия.

Чл. 20 Всички книжа се групират в преписки според предмета, до който се отнасят и се нареждат по хронологически ред по номерата, с които са отбелязани в надлежните книги. Счетоводството се води под контрола на същите от чиновниците при комитета.

Чл. 21 Всички изходящи писма, квитанции, разписки, свидетелства, чекове и др. се подписват от председателя на Управителния съвет, касиера или секретаря според случая и се подпечатват с печата на Македонския народен неприкосновен капитал.

Чл. 22 Печатът на Макед. нар. неприкосновен капитал има кръгла форма с надпис: Македонски Народенъ Неприкосновенъ Капиталъ – София, а в средата - картата на Македония.

Чл. 23 След освобождението на Македония и обособяването ù в свободна и независима държава, насъбраният капитал в пари се пренася в Македонска народна банка. Имотите, които капиталът притежава в България, се ликвидират или запазват наспроти* решението на I учредително народно събрание, на чието бюро Управителният съвет предава управата на капитала ведно с всички архиви.

Чл. 24 От доходите на капитала управниците на свободната Македонска държава ще разходва 35% за културно-просветни цели, 50% за пенсии и еднократни помощи на заслужили дейци по освобождението на Македония, изпаднали в немощ физическа или материална, 15% за храм паметник в престолния град, увековечаващ усилията на македонския българин за освобождаването му.

Сн.41 Правилник на Македонския народен неприкосновен капитал (Виж на стр. 98)
Сн.42 Свидетелство за дарени суми на Македонския народен неприкосновен капитал (Виж на стр. 99)

След изготвянето на правилника са изпратени множество покани до по-състоятелните представители на македонската емиграция с надеждата, че ще развържат кесиите си.

Поканите съдържат следния текст:

„Идеалът за Свободна и Независима Македония е велик и свещен. За него в миналото и сега наши родолюбиви съотечественици даваха и дават най-скъпото за човека – живото си. На такава жертва са способни само силните духом и телом. Други, които работят чрез реч и перо, оставят своите способности в услуга на родината, а всички други родолюбци подпомагат борбата с парични пожертвования.

Борбата трябва да се води безспирно от поколенията до достигане идеала. Ние, македонците емигранти, сме длъжни да водим легалната борба, но затова са потребни парични средства, с каквито трябва всяко време да разполага Нац. комитет – върховното тяло на нашата емиграция, което по устав и конгресни решения представя навсякъде емиграцията в България.

Ето защо Нац. комитет, който живее с чувствата и копнежа на днешното поколение, намери за наложителен дълг да осигури непрекъснатата легална борба чрез създаването на Македонския народен неприкосновен капитал.

Мотивите за създаване на този капитал са високо благородни, а принципът е капиталът, в каквито ценности и да бъде, да си остава неприкосновен, като се използуват за легалната борба само годишните лихви. Капиталът се управлява от специален Управителен съвет и съобразно с правил-

* наспроти – от македонски – срещу

ника, който заедно с това Ви изпращаме. Надеждата да нарасне в скоро време неприкосновеният капитал на няколко десетки милиона не е илюзорна, защото от 600 хиляди наши емигранти, от многобройни съчувственици на нашата кауза, има поне 20-30 хиляди души, които могат от своите излишъци да жертват по 2-3000 лева еднократна вноска, за да се стигне до сумата 50-60 милиона лева, лихвите от които засега са достатъчни да покриват годишните разходи за легалната борба, що води Националният комитет.

Управителният съвет на неприкосновения капитал счита за наложителен дълга да Ви помоли да станете дарител на тоя капитал, за да бъде записано името Ви в златната книга на капитала, за почит от поколенията и за назиданието им.

Уверени във Вашето родолюбие искаме Ви предварително нашата сърдечна благодарност.

Председател: Г. Кондов
Касиер: Ан. Кецкаров

Сн.43 Покана за дарение на Македонския народен неприкосновен капитал (Виж на стр. 100)

От запазените документи и извлечения от сметката на неприкосновения капитал в Македонската народна банка става ясно, че родолюбците не са склонни да отделят средства за това начинание.

Братоубийствената война, разчистването на сметки между „михайловисти", „федералисти", „санданисти" и идейното и организационно „прочистване" не водят до сплотяване на емиграцията, а точно обратното. Все повече избледнява идеалът за независима Македония. Въпреки това „идейните бащи" на неприкосновения капитал не се отказват лесно. Отново се обръщат с апел към родолюбците:

„…Начало на основаването на такъв капитал е турено с внесените в Македонската народна и Кооперативната банки помощ от неколцина родолюбци, разполагащи сравнително със скромни средства, но имащи обилна любов към родината и поробените братя и желаещи тяхната свобода.

Внесените до сега помощи са много далеч от размера на необходимия неприкосновен капитал, който от лихвите да излъчва средства, достатъчни да покрият нуждите на комитета, ето защо нац. комитет апелира към Вашето родолюбие и Вашата пожертвователност да помогнете, колкото Вашите средства позволяват, с една вноска за Македонския народен неприкосновен фонд, при съзнание, че тази Ваша вноска ще остане непокътната, а само с годишните лихви ще се помага Нац. комитет в легалната борба, която той води за свободата на Македония".

Сн.44 Извлечение от сметката на Македонския народен неприкосновен капитал в Македонската народна банка (Виж на стр. 101)

На XII конгрес на Македонските благотворителни братства, проведен през февруари 1934 г., авторът на идеята за неприкосновен фонд Антон Кецкаров държи реч, в която изтъква една от главните причини за досегашните неуспехи на македонското освободително движение - липсата на достатъчно средства. Кецкаров е може би най-големият дарител, за което свидетелстват множеството запазени разписки. С малко съкращения представяме речта му пред конгреса.

Реч на Антон Кецкаров от 26.II.1934 г., държана на XII конгрес на Македонските благотворителни братства, като делегат на Месемврийското мак. благ. братство

Господа делегати,

Отчетът много нагледно представлява цялата дейност на Националния комитет. За нас не остава друго, освен да изкажем нашата благодарност и признателност на господа членовете на комитета.

Господа, отчетът показва, че покрай многото добри страни, има и един важен недостатък в нашата братствена организация. Недостатъкът е в слабите материални средства – нещо, което не съответствува на нашите думи, че сме били готови да дадем всичко, даже и живота си, за да спасим родината ни. За тази несъответственост на думите с делата ни, в пожертвователност поне с мате-

риални средства, трябва да се позамислим. Престъпление сме вършели, че винаги в конгресите повърхностно сме разглеждали материалния въпрос, най-голямото престъпление ще направим и сега, в тоя конгрес, ако пак повърхностно погледнем на финансовия въпрос.

Миналата година, от това място, като делегат от същото братство говорих, че едничкото средство за финансовата мощ на комитета е засилването на основния македонски народен неприкосновен фондов капитал, защото в него, съгласно правилника му, се съдържа и моралната, и материалната, и светата, и авторитетната сила. Това в миналия конгрес приехте, обаче резолюциите ви по бюджета задръстиха пътя му, не дадоха простор на идеята Македонски народен неприкосновен фонд. Следствие това, както виждате от отчета, комитетът се придържа за приход и разход по параграфите на бюджета – фондът остана на заден план. Резултатите по тоя път ги виждаме сега. Същите резултати сте ги виждали и през миналите години – празен джоб, дефицити.

Причината за тези слаби резултати във финансовата част не е, че македонската емиграция няма сила, няма възможност, няма съзнание да удовлетвори всички нужди на Националния комитет. Причините се крият в следното:

Първо, ние тъпчем за приход по същия път на миналото, когато вярвахме на думите: „дайте днес, утре ке си ойме дома" в свободна и независима Македония. Това днес не е така.

Втората причина е в системата за събиране на материалните средства, система с „чукане на празния брашнен чувал", без да имаме възможност да употребим начини, каквито има една официална държава. Нашата сила е в благородния патриотизъм, в жарката любов до самопожертвуване за родното ни огнище. Системата с „чукане на брашнения чувал" не може да удовлетвори каузата ни, при това тоя систем е просешки, вече не авторитетен, унизителен за каузата ни, унизителен и за самата емиграция. Тая система трябва да се коригира. Нужно е да се нагласи система съгласно времето, нуждите и духа на народа. Съществуващата система засяга само 10 на сто от емиграцията, 90 на сто остават незасегнати. По сегашния систем всъщност се взема от насъщния хляб, а не от излишъка.

Третата причина е, че на братствата, на комитета, не сме свикнали да гледаме като на една колективна единица, която да има амбицията за финансова мощ, каквато амбиция има всяка частна личност. Такава амбиция на братствата, на комитета е повече от наложителна, защото те имат свещена цел.

Четвъртата причина е, че на братствата, на комитета гледаме като на обикновени дружества, съюзи, дето могат да се нагласяват и лични интереси. Следствие на такъв поглед, естествено, е в братствата, в комитета да се появяват недостатъци. На пръв поглед невинни може би, оправдателни, но все-таки не отговарящи на идеала ни. По причина на такъв поглед появяват се хора песимисти, индиферентни, недоверчиви към каузата ни.

Господа, към братствата, към комитета трябва да гледаме като на истински светилища, дето да поднасяме своите дарения, приноси и излишъци, и правилно да схващаме връзката между частните и общите интереси. Личният интерес е сигурен само тогава, когато предварително се грижим за общия интерес. Щом личният интерес се гради във вреда на общия интерес, то скоро неминуемо и личният интерес ще се прекатури заедно с общия интерес.

Петата причина е, че икономията, пестеливостта в братствата, в комитета не играят важна роля - „пет спечели, пет изпечи". Всъщност икономията, пестеливостта, трябва да играят най-важната роля. Пословицата: „пускай краката колкото ти е юрганът" има такова поучение: бъди икономист, за да можеш в близко бъдеще да пускаш краката колкото искаш. Икономията в комитета, да се изразя по военному, е тилът на легалните акции, без силен и здрав тил, акциите пропадат.

Шестата причина е, че слабо, много слабо проникваме в такта, как можем да ангажираме братствените членове, въобще братствата, в задълженията към каузата ни. Не може да има задължение без морално поне заверение. Върху тази точка трябва да се застане сериозно, когато предстои да се решава финансовият въпрос. Македонският народен неприкосновен фонд дава възможност, дава едно начало на разрешението на тази точка.

Господа, от наблюденията във всички перипетии на нашата кауза през близкото и далечното минало, от 1893 г. до днес, можем да се убедим, че финансовата ни слабост е била основната причина да качваме нашата кауза на кола, която освен че не удовлетвори нашето скромно искане – автономна Македония, но доведе общобългарското племе, заедно с царството България в плачевно положение. Затова най-главното внимание на тоя конгрес трябва да бъде: как можем да създадем финансова мощ на Националния комитет. Без разрешението на този въпрос, всички други въпроси, всичките

други разисквания и речи, ще бъдат сапунени мехури, балончета, които се издигат във въздуха. Може на мнозина да правят впечатление, моментен възторг, учудване, шум, но сигурна дейност и добри последствия няма да се появят. Само с разрешението на финансовия въпрос всичките други въпроси лесно ще се разрешават. Защо? Защото финансовата мощ дава сила, умение, разсъдък, жест, достойнство, безстрашие, престиж и сполука.

Господа, всички тези пречки, които ги описах, само от себе си ще отпаднат, ако ръководителите на всичките македонски легални организации, братства, дружества, със силна преданост, даже с фанатизъм, с личен пример се стремят да увеличават основния македонски народен неприкосновен фонд.

Господа делегати, още преди три години е поставено началото на тоя фонд, достигнал е до 200 000 лева, без да е проявена нужната инициатива. Увеличението на тоя фонд е възможно. От 600-хилядна емиграция, от хиляди, да не кажа милиони съчувственици на каузата ни, има 10-20 хиляди души, които от своя излишък, а не от насъщния хляб, могат да дадат средно по 2000 лева, даже веднъж завинаги. Тази сума възлиза на милиони, лихвата от които ще стигнат и за много по-голяма дейност на Националния комитет".

Сн. 45 Свидетелство на Антон Кецкаров за дарени 4000 лева на Македонския народен неприкосновен капитал (Виж на стр. 102)

Няколко месеца след речта на Кецкаров е извършен Деветнадесетомайският преврат. Настъпват тежки дни за бежанските организации на македонските българи. На 9 и 14 юни 1934 г. правителството на Кимон Георгиев публикува „Наредба-закон за обществената обнова" и „Наредба за разтуряне на партийно-политическите организации".

Наредба-закон за обществената обнова, 9 юни 1934 г.

Чл. 1 Учредява се Дирекция за обществена обнова, подчинена направо на министър-председателя. Задачите на дирекцията са:

а) да насочи духовния живот на страната към единение и обновяване в служба на нацията и държавата;

б) да работи за издигане престижа на нацията, като следи духовния живот в чужбина и осведомява външния свят за състоянието, развитието и нуждите на българската материална и духовна култура;

в) да съдейства за организиране на гражданството в идейно единна общонародна групировка.

Наредба-закон за разтуряне на партийно-политическите организации, 14 юни 1934 г.

Чл. 1 Образуването и съществуването на партийно-политически организации: партии, съюзи, движения и пр., се забранява. Съществуващите партийно-политически организации и техните поделения се разтурят.

Чл. 2 Всички партийно-политически печатни издания: вестници, списания, брошури и др., както и частни такива, които преследват партийно-политически цели, се спират.

Чл. 3 Забраняват се всякакви партийно-политически събрания и агитации.

Така на практика са предприети извънредни полицейски мерки срещу бежанските организации на македонските българи. За кратък срок са разпуснати Националният комитет на македонските братства, Македонската парламентарна група, Илинденската организация, Македонският женски съюз, студентската корпорация „Вардар", Задругата на македонските девойки и всички останали благотворителни дружества и братства. Започват гонения и арести на членовете на ВМРО.

Правителството забранява и издаването на легални печатни органи. Спрени са вестниците „Македония", „Македонско знаме", „Независима Македония", „Вардар" и др.

Властите не посягат единствено на Македонския научен институт, както и на списанието, издавано от него - „Македонски преглед". Полицията арестува членовете на Националния македонски комитет

Георги Кондов, Хр. Зографов, Г. Османков, Н. Коларов, С. Развигопов и др. Задържаните са интернирани в Лом, Свищов, Карлово, Ловеч и други градове далеч от София и Пиринска Македония.

По същото време Софийският военно-полеви съд започва издаване на присъди на членовете на ВМРО, като Иван (Ванче) Михайлов, Ж. Настев и Вл. Куртев получават смъртни присъди. Останалите заловени членове са осъдени на строг тъмничен затвор за различен срок.

Един от най-мощните удари правителството на Кимон Георгиев нанася по финансите на македонската емиграция. Без време са затворени в София и провинцията клоновете на Македонската кооперативна и Македонската народна банка, като имуществото им е конфискувано в полза на държавата. Властите изземат 15 млн. лева депозит на ВМРО от Македонската народна банка. Конфискувани са 23 000 акции и получаваните от тях дивиденти. От главния касиер на ВМРО Пиперовски са иззети акции на стойност 19 652 лв. и 792 554 лв. в брой. Също така са прибрани акции от химическо дружество за 3 822 503 лв. от дружество за износ на яйца - за 1 500 000 лв. Конфискации на пари и недвижимо имущество на ВМРО и на останалите македонски организации са извършени в Пиринска Македония и в цялата страна.

Единствените финансови средства, които благотворителните дружества и братства успяват да спасят от конфискации, са дадените на Македонския научен институт и вложени в строежа на Македонския културен дом. Идеята на Антон Кецкаров за неприкосновен капитал пропада, но набраните средства – 227 000 лева, са прехвърлени на института като основен капитал. За построяването на дома Македонската кооперативна банка дава 3 300 000 лв., Македонската народна банка – 675 000 лв., Илинденската организация – 500 000 лева, благотворителните дружества и братства – 1 303 000 лв. и ефорията *(фондация - б.а.)* „Цена и Никола Дишкови" – 800 000 лв.

Сн. 46 Писмо от Македонската народна банка до фонд „Неприкосновен капитал", с което се закрива сметката на фонда (Виж на стр. 103)

От края на Първата световна война до Деветнадесетомайския преврат освен споменатите организации, културно-просветна и революционна дейност развиват още много други като студентското дружество „Вардар", Македонския младежки културно-просветен съюз, Македонския женски съюз и сиропиталище „Битоля", Съюза на македонските девойки, Македонската младежка тайна революционна организация, Железничарската тайна организация и др. Като цяло обаче следите, които те оставят в българската бонистика, са твърде бледи и това е причината дейността им да не бъде включена в настоящото изследване.

Запазените днес финансови документи са безценно свидетелство за половинвековната нестихваща борба на българските бежанци от Македония и Одринско. Пропити са с кръвта и мъката на едно бедно, измъчено и постоянно тормозено население, системно асимилирано и изселвано. В тях се чете извървяният труден път на победи и поражения, на възторзи и отчаяние, на честна борба, но и на лукавство, злоупотреби и братоубийства.

Въпреки някои неприятни аспекти от финансовата история на освободителното движение, нищо не е в състояние да помрачи чистия идеал за свобода на колосите Гоце Делчев, Даме Груев, Гьорче Петров, Пере Тошев, Христо Матов, Михаил Герджиков, Борис Сарафов, Иван Гарванов, Тодор Александров и на неизброимата плеяда войводи, четници и деятели от Македония и Одринско.

Така завършва историята на финансовите дела в македоно-одринското освободително движение. История, започнала с първите хектографирани разписки на основателите на ВМОРО и завършила с идеята на Антон Кецкаров за Македонския народен неприкосновен капитал.

Сн.47 Квитанция за членски внос на Крушевското благотворително братство (Виж на стр. 104)
Сн.48 Квитанция за членски внос на Костурското благотворително братство „Надежда" (Виж на стр. 105)
Сн.49 Разписка за дарени суми на сиропиталище „Битоля" (Виж на стр. 106)
Сн.50 Лотариен билет на Съюза на македонските благотворителни братства (Виж на стр. 107)
Сн.51 Картичка на Ямболското македонско благотворително братство с напомняне за обещано дарение (Виж на стр. 108)

ПРИЛОЖЕНИЕ

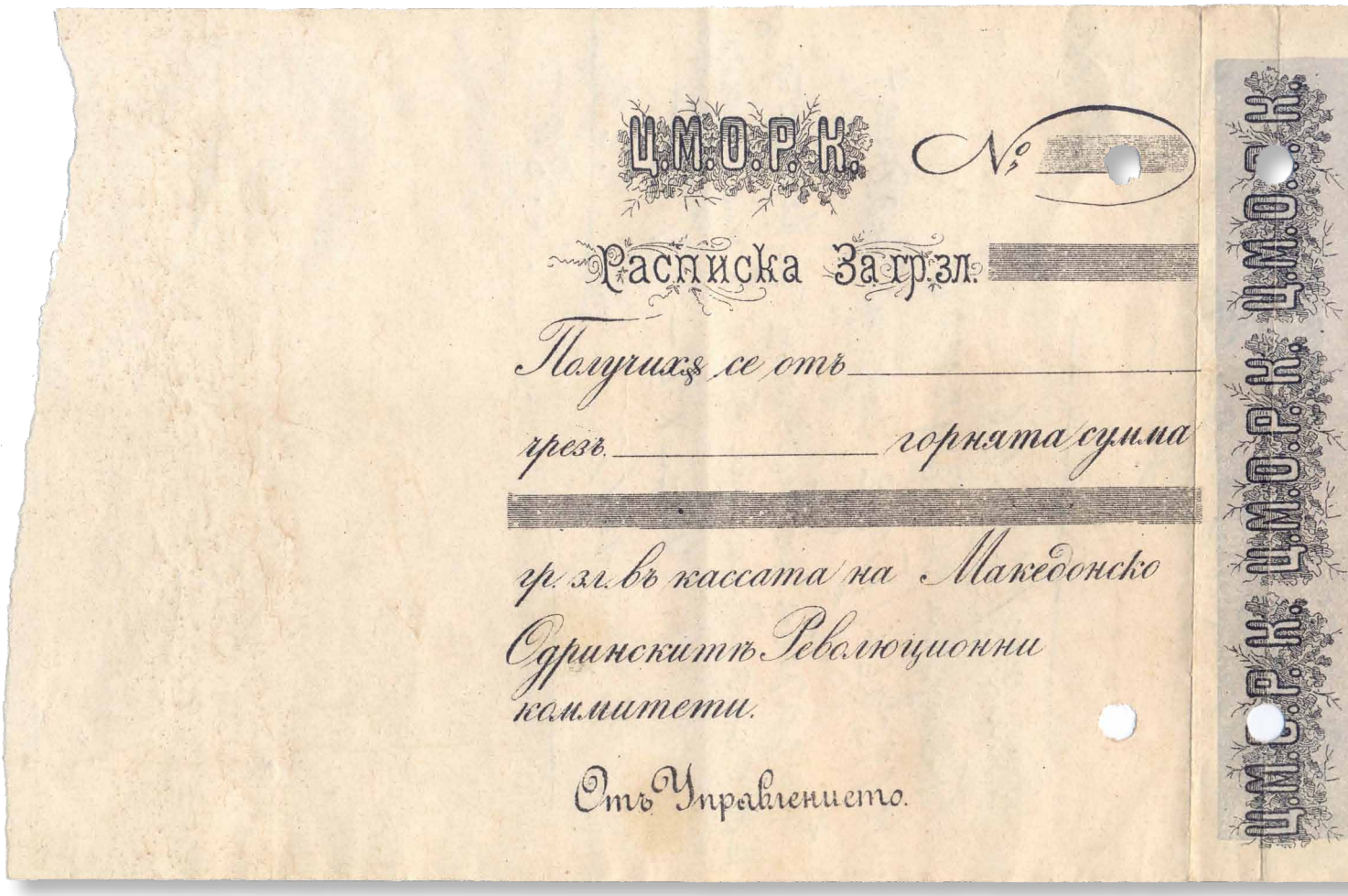
ВМОРК

№ [redacted]

Разписка За гр.зл. [redacted]

Получих се от _____

чрезъ _____ горнята сума

[redacted]

гр. зл. въ касата на Македонско

Одринскитъ Революционни

комитети.

Отъ Управлението.

ВМОРК ВМОРК ВМОРК

Сн.1 Разписка на Централния македоно-одрински революционен комитет

Сн.2 Хектографирана разписка на Атинското македоно-одринско дружество. Събираните суми са в гръцки драхми.

СВОБОДА
ИЛИ
СМЪРТЪ
Ц.М.Р.К.
№
189 год.
ПОКАНА.
Българино,
Въ името на родолюбието, свободата и за запазване живота си, брой на пръдявителя на настоящата покана суммата..... гр. зл., които ти сж наложени отъ Ц. М. Р. Комитетъ за подпомагание на свещенното освободително дѣло. Срѣщу внесенитѣ пари ще ти се даде редовна расписка, която свободна Македония ще ти исплати, а въ случай на отказъ отъ каквито съображения и да излиза той, борцитѣ за освобождението на родината ни отъ турския яремъ ще уредѣтъ смѣткитѣ между тебъ и Комитета и ще ти даджтъ заслуженото възнаграждение по начинъ, какъвто тѣ си изберѫтъ. Нъ, по-добрѣ, испълни дълга си доброволно като Българинъ робъ и кажи съ насъ наедно:
Долу робството, да живѣе свободна Македония!
Отъ Управлението.

Сн.3 Покана на Централния македоно-одрински революционен комитет

Сн.4 Разписка на IV Окръжен македоно-одрински революционен комитет за сумата 200 лева сребро*

IV Македоно-Одрински Революц. Комитетъ.
Разписка
Получихме се отъ
г-нъ
Македоно-Одрински Револю-
ционенъ Комитетъ.
Отъ Управлението.
Печатн. Ив. Г. Говедаровъ и С-ie
БОГЪ С НАСЪ!!!
СМЪРТЬ
ИЛИ
СВОБОДА!
БОГЪ С НАСЪ!!!
БОГЪ С НАСЪ!!!
БОГЪ С НАСЪ!!

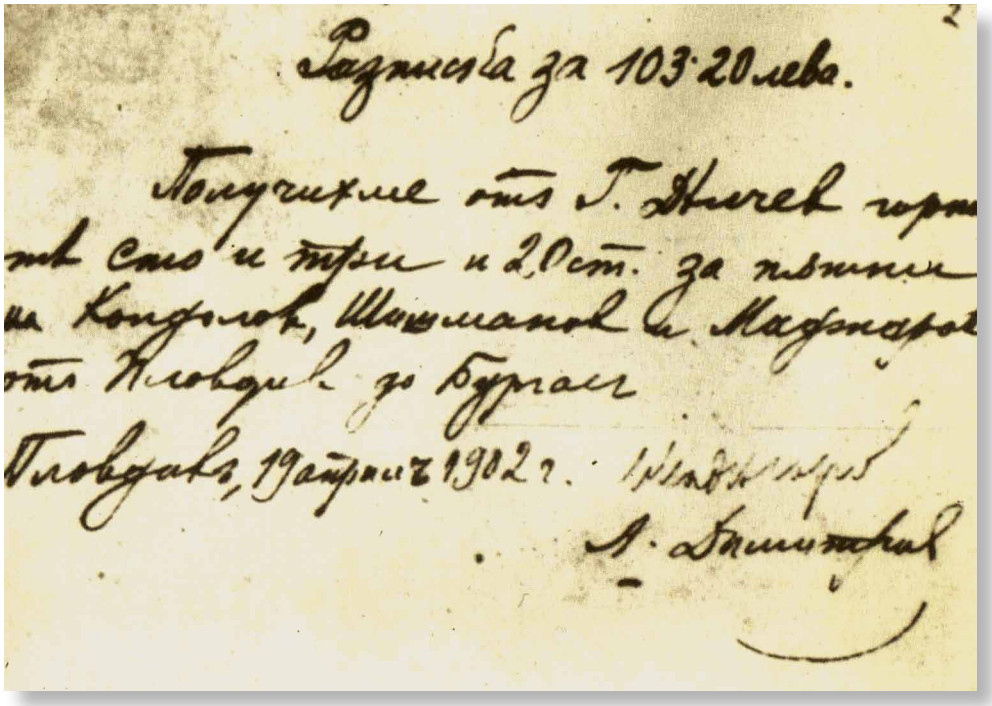

Разписка за 103·20 лева.

Получихме от Г. Ичев горн
въ село и три и 20 ст. за пъпки
на Кондолов, Шишманов и Маджаров
отъ Пловдивъ до Бургасъ

Пловдивъ, 19 ятарий 1902 г.

Сн.6 Разписка на войводите от Одринския революционен окръг – Г. Кондолов, П. Шишманов и Л. Маджаров, дадена на Гоце Делчев

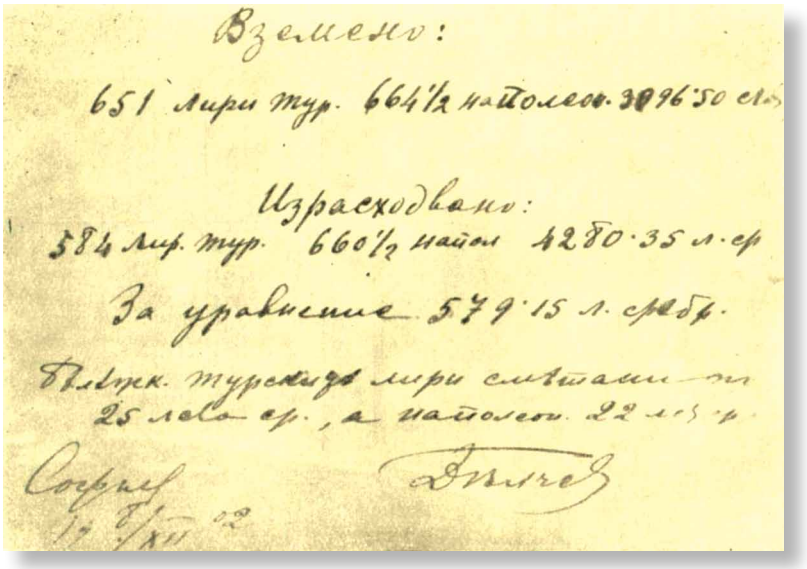

Вземено:

651 лири тур. 664½ наполеон. 3996·50 сл.

Изразходвано:

584 лир. тур. 660½ напол. 4280·35 л. ср.

За уравнение 579·15 л. сребр.

Българ. турски лири смятами по
25 лева ср., а наполеон. 22 л. ср.

Софиа
19/XII 02

Ичев

Сн.7 Страница от приходно-разходна книга на Гоце Делчев

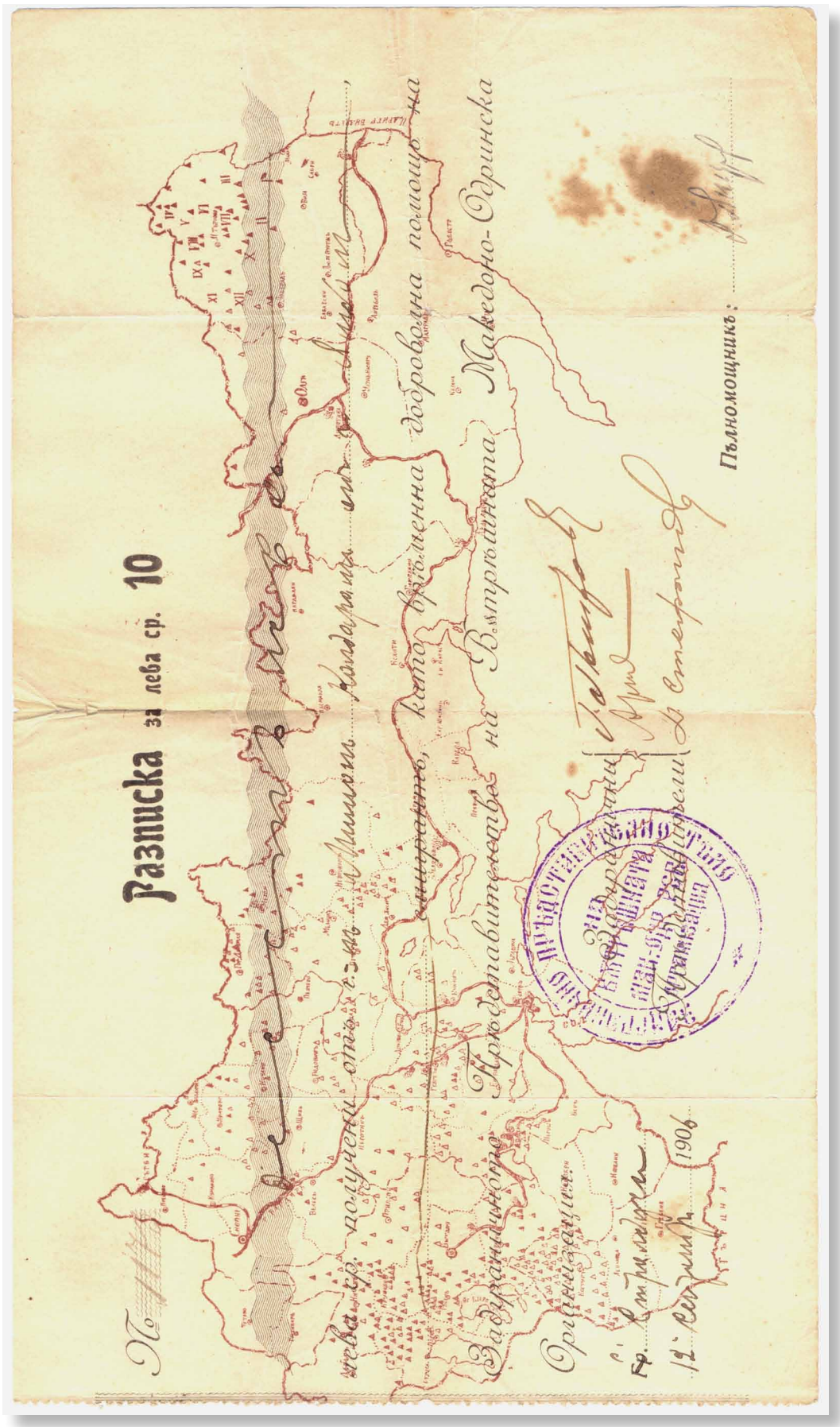

Сн.8 Разписка за 10 лева сребро на Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО) – задгранично представителство

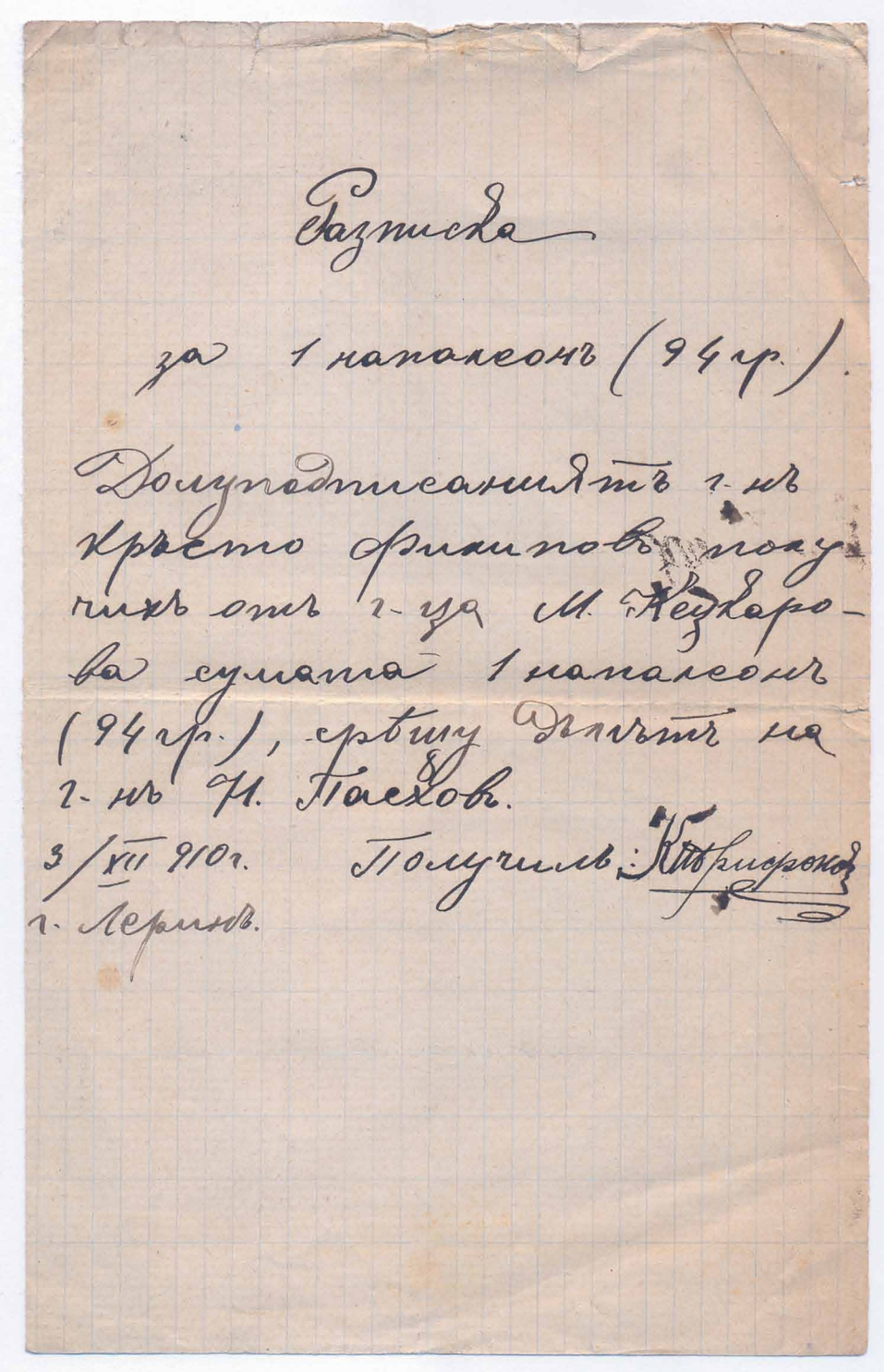

Разписка

за 1 наполеонъ (94 гр.).

Долуподписаният г-нъ Кръсто Фламповъ получихъ отъ г-нъ М. Недкарова сумата 1 наполеонъ (94 гр.), срѣщу дълътъ на г-нъ Н. Пасховъ.

3/XII 910г. Получилъ: Кръсторовъ

г. Леринъ.

Сн. 9. Разписка за 1 наполеон (94 гроша) от 1910 г., даден за целите на Вътрешната организация в град Лерин.

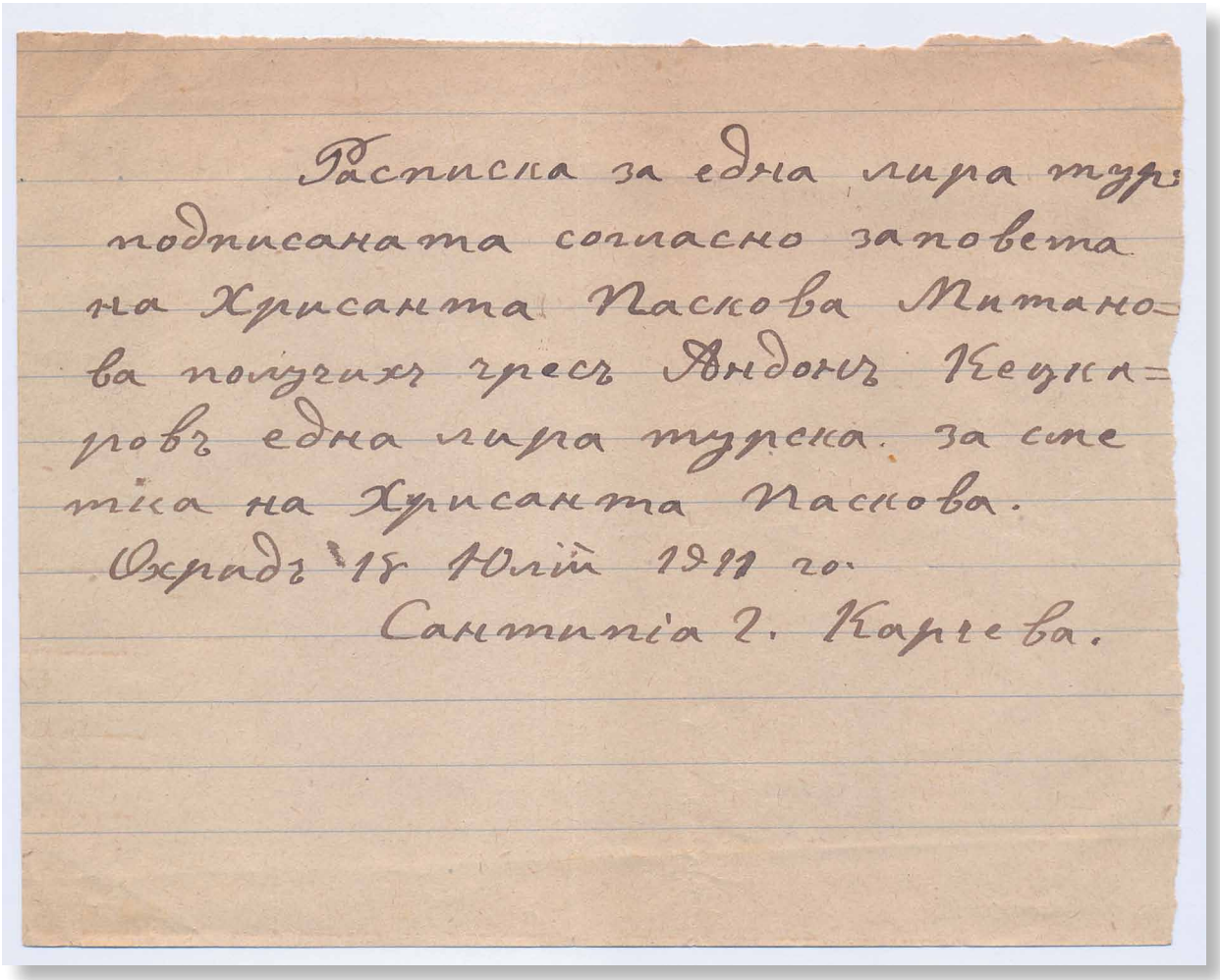

Разписка за една лира тур:
подписаната съгласно заповета
на Хрисанта Паскова Митано-
ва получих чресъ Андонъ Кецка-
ровъ една лира турска. за сне
тка на Хрисанта Паскова.
Охридъ 18 Юлій 1911 го.
Сантинія Г. Карчева.

Сн.10 Разписка за 1 турска лира (златна) от 1911 г., дадена за целите на Вътрешната организация в град Охрид.

Сн.11 Факсимиле от американска книга за преживелиците на мис Елена Стоун. В превод подзаглавието: „Първата съвременна криза със заложник на Америка !”

ВЪРХОВНИ МАКЕДОНСКИ КОМИТЕТЪ

МАКЕДОНСКО ДРУЖЕСТВО ВЪ Радомиръ

РАСПИСКА

№ 26

Г-нъ Константинъ Рамаджановъ,
членъ на **Македонското Дружество**
въ гр. Радомиръ внесе вноса си отъ **единъ левъ**
за мѣсецъ февруари и мартъ, г. 1899 год.

Гр. Радомиръ, 24 мартъ, 1899 год.

Кассиеръ: Атанасовъ.

Сн.12 Разписка на Върховния македонски комитет за платен членски внос за февруари и март 1899 г. на дружеството в гр. Радомир

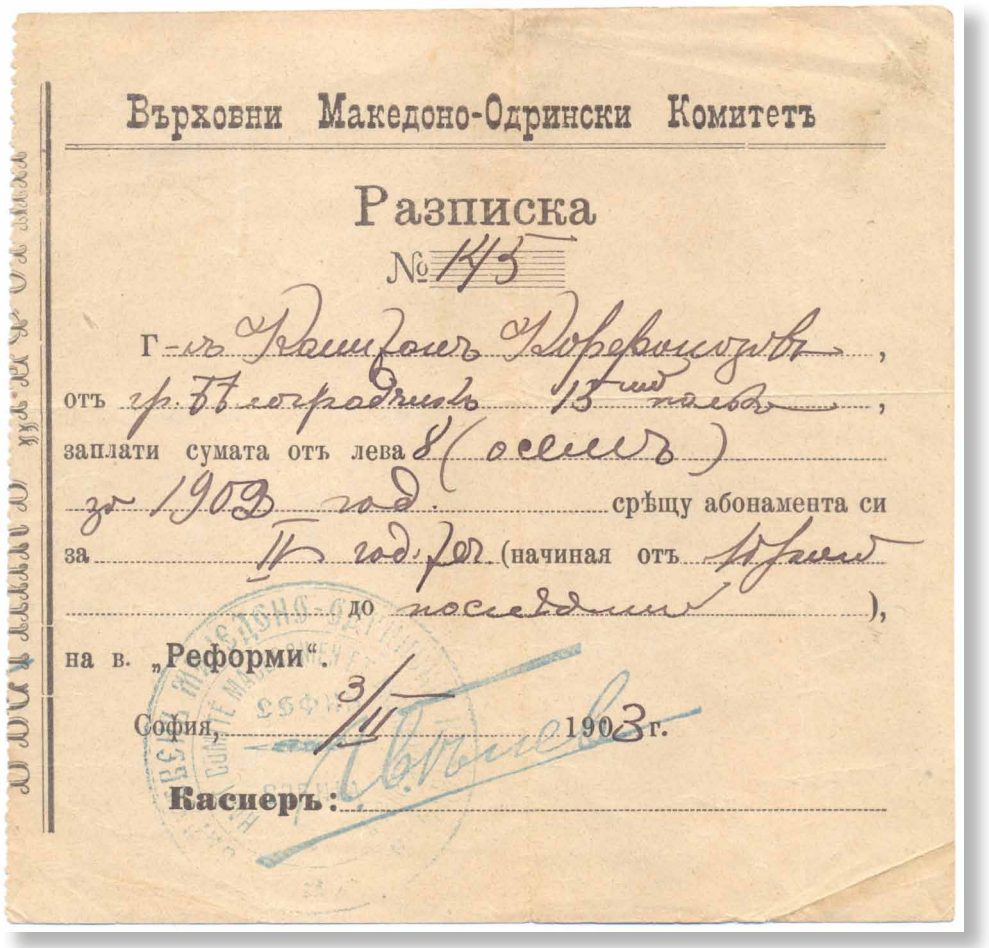

Върховни Македоно-Одрински Комитетъ

Разписка

№ 145

Г-нъ Димитъръ Дервишовъ,
отъ гр. Пловдивъ Пловдивска,
заплати сумата отъ лева 8 (осемъ)
за 1903 год. срѣщу абонамента си
за 1 година (начиная отъ Юлий
до последния),
на в. „Реформи".

София, 3/II 1903 г.

Касиеръ:

Сн. 13 Разписка за абонамент на вестник „Реформи"

МАКЕДОНСКИ
ПАТРИОТИЧЕСКИ ЗАЕМЪ

отъ

ЛЕВА 300.000 ЗЛАТНИ,

издаденъ на основание рѣшението на II-й Македонски Конгресъ.

ОБЛИГАЦИЯ

отъ

ПЕДЕСЕТЪ ЛЕВА ЗЛАТНИ.

№ 5104

Върховния Македонски Комитетъ дава настоящата облигация на Г.....

.....

.....

.....

Стойностьта ѝ ще се изплати следъ спечелването политическа автономия за Македония и Одринско. Стопанътъ ѝ ще се ползува съ правата и преимуществата, които признателното отечество би създало за своитѣ заслужили синове.

Председатель: .....

Кассиеръ: .....

МАКЕДОНСКИ ПАТРИОТИЧЕСКИ ЗАЕМЪ

Сн. 14 Първа облигация на Върховния македонски комитет от 1896 г.

МАКЕДОНО-ОДРИНСКИ
ПАТРИОТИЧЕСКИ ЗАЕМЪ

отъ

ЛЕВА 1,000,000 ЗЛАТНИ,

издаденъ на основание рѣшението на II и допълненъ отъ VII Македоно-Одрински Конгресъ.

ОБЛИГАЦИЯ

отъ

ПЕДЕСЕТЪ ЛЕВА ЗЛАТНИ.

№13872

Върховния Македоно-Одрински Комитетъ дава настоящата облигация

на .....

.....

.....

Стойностьта ѝ ще се изплати слѣдъ спечелването политическа автономия за Македония и Одринско. Стопанътъ ѝ ще се ползува съ правата и преимуществата, които признателното отечество би създало за своитѣ заслужили синове.

Прѣдсѣдатель: .....

Касиеръ: .....

МАКЕДОНО-ОДРИНСКИ ПАТРИОТИЧЕСКИ ЗАЕМЪ

ЛЕВА 50 ЗЛАТНИ

Лит. и Печат. Янко Хрисчевъ

ИЯНЕДОНО-ОДРИНСКИ ПАТРИОТИЧЕСКИ ЗАЕМЪ
ИЯТО НА СВОБОДАТА И ЧОВѢКОЛЮБИЕТО,
ПАТРИОТИЧЕСКИ ЗАЕМЪ
ОТЪ
ЛЕВА 1,000,000 ЗЛАТНИ,
ЗИНЪ НА ОСНОВАНИЕ РѢШЕНИЕТО НА II МАКЕДОНСКИ И ДОПЪЛНЕНЪ
ОТЪ VII МАКЕДОНО-ОДРИНСКИ КОНГРЕСЪ
ОБЛИГАЦИЯ
Л. 50 ЗЛ
ОТЪ
ПЕДЕСЕТЪ ЛЕВА ЗЛАТНИ.
ина Македоно-Одрински Комитетъ дава настоящата облигация на
се исплати следъ спечелването политическа автономия за Македония и Одринско. Стопанътъ
ъ правата и преимуществата които признателното отечество би създало за своитѣ заслужили синове.
Председатель:
Касиеръ:
ЛЕВА 50 ЗЛАТНИ
СОФИЯ, СЕПТЕМВРИЙ 1900 год.

Сн. 15 Облигация на Върховния македоно-одрински комитет от 1900 г.

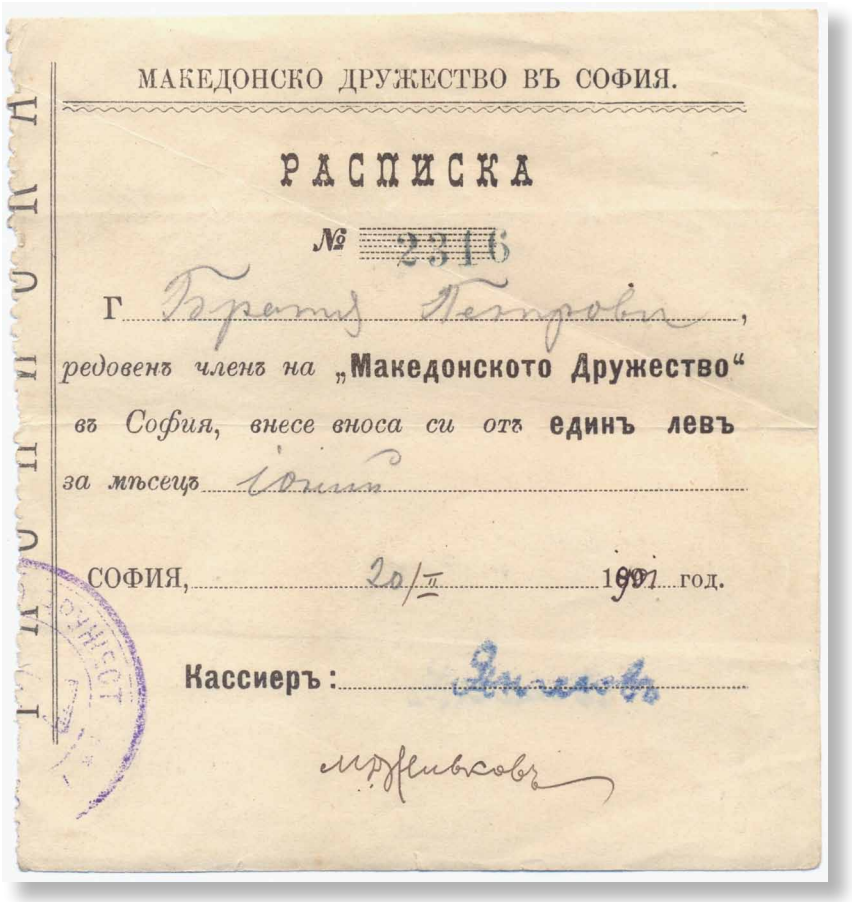

МАКЕДОНСКО ДРУЖЕСТВО ВЪ СОФИЯ.

РАСПИСКА

№ 2316

Г Братя Петрови,

редовенъ членъ на „Македонското Дружество“

въ София, внесе вноса си отъ единъ левъ

за мѣсецъ Юлий

СОФИЯ, 20/7 1901 год.

Кассиеръ: Димовъ

Мушмиковъ

РАЗПИСКА

Сн. 16 Разписка за платен членски внос на македонското дружество в София.

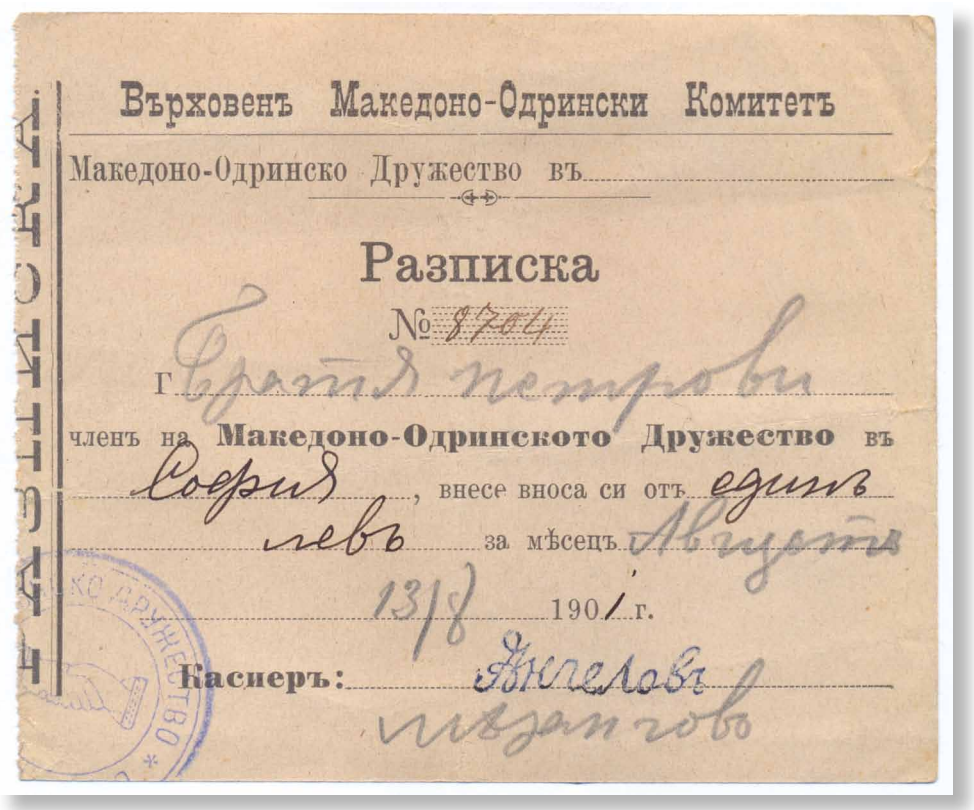

Върховенъ Македоно-Одрински Комитетъ

Македоно-Одринско Дружество въ

Разписка

№ 8704

Г Братя петрови

членъ на Македоно-Одринското Дружество въ

София, внесе вноса си отъ единъ

левъ за мѣсецъ Августъ

13/8 1901 г.

Касиеръ: Ангеловъ

Мушмиковъ

РАЗПИСКА.

Сн. 17 Разписка от новия образец на Върховния македоно-одрински комитет

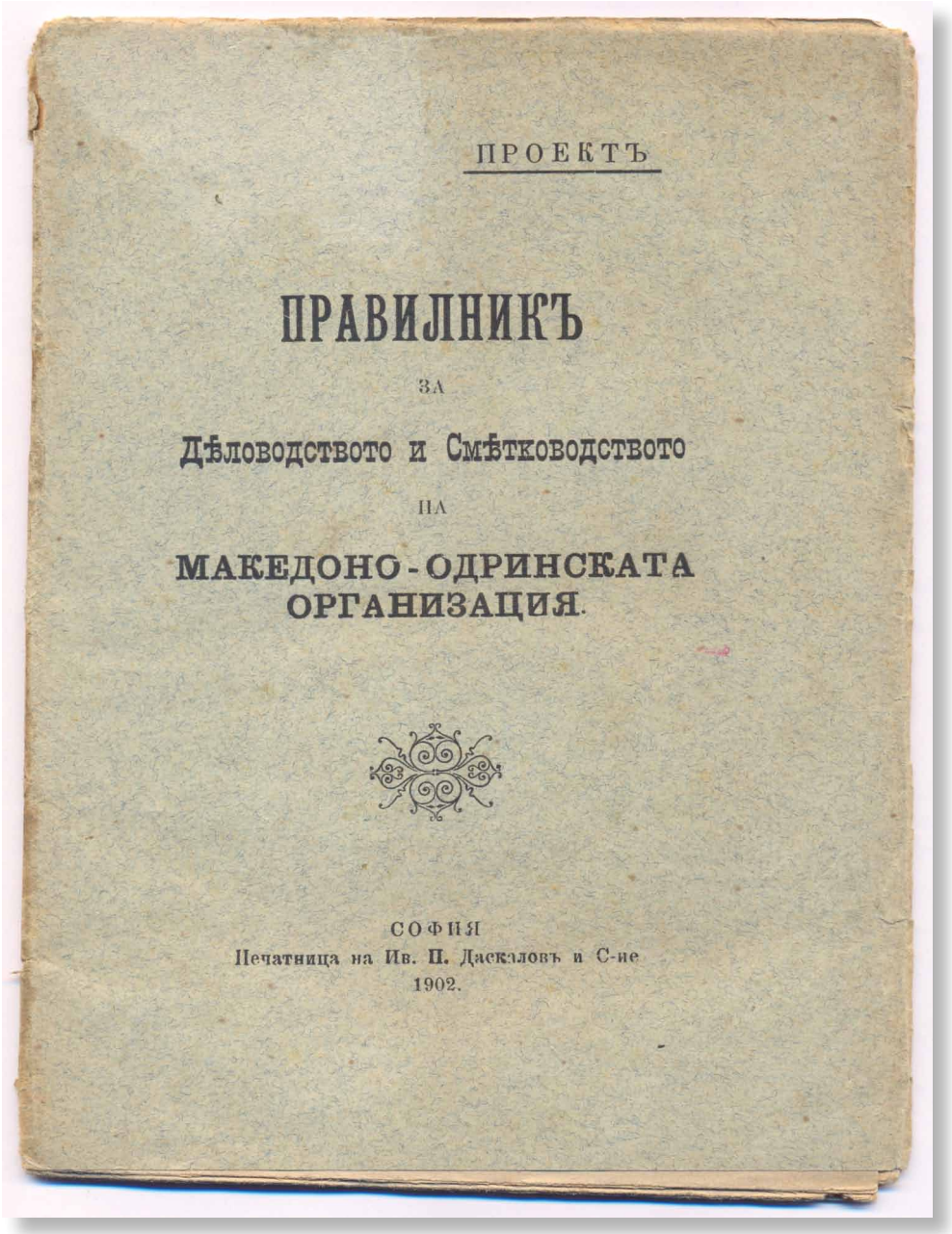

ПРОЕКТЪ

ПРАВИЛНИКЪ

ЗА

ДѢЛОВОДСТВОТО И СМѢТКОВОДСТВОТО

НА

МАКЕДОНО-ОДРИНСКАТА ОРГАНИЗАЦИЯ.

СОФИЯ
Печатница на Ив. П. Даскаловъ и С-ие
1902.

Сн. 18 Правилник за деловодството и сметководството на македоно-одринската организация

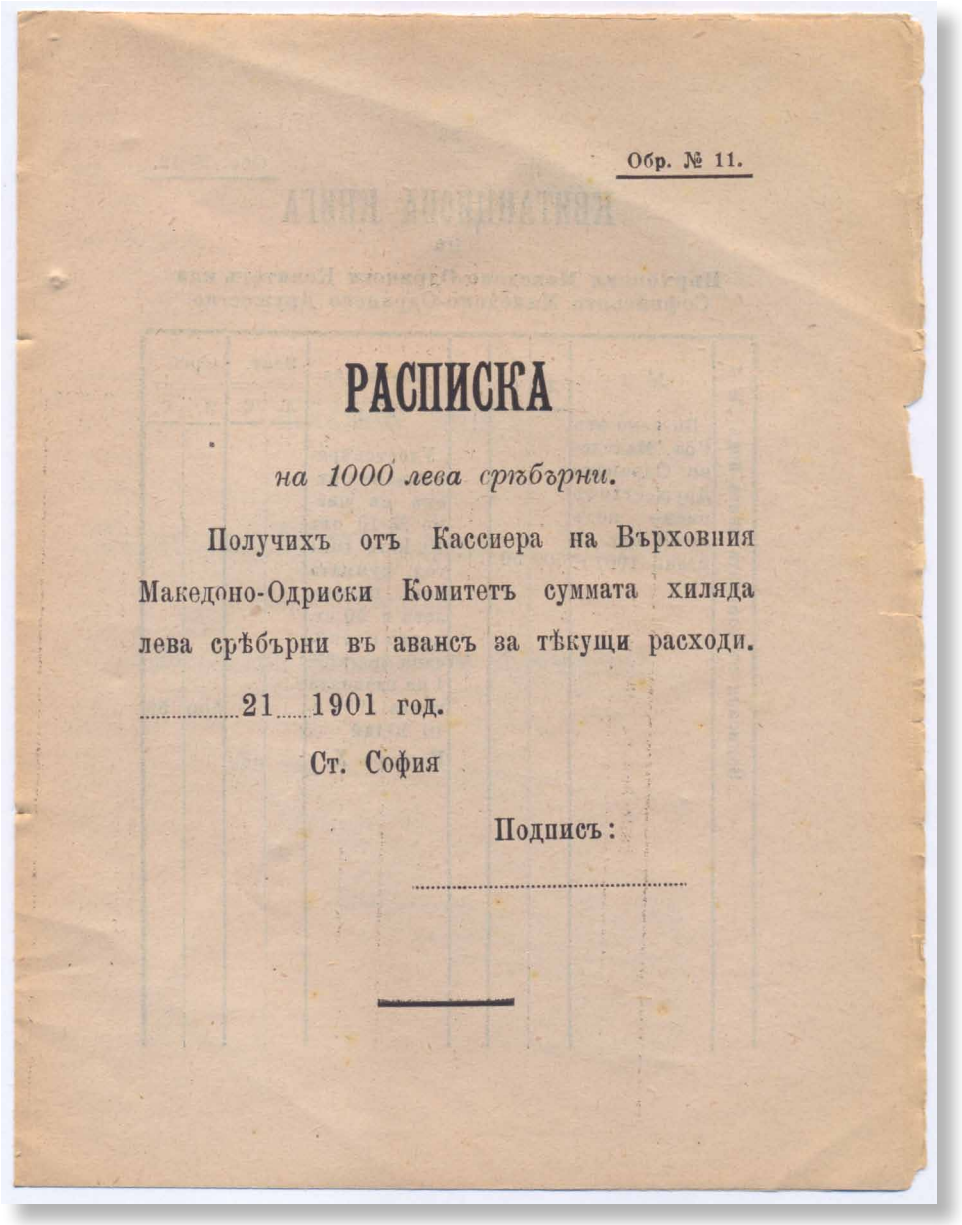

Обр. № 11.

РАСПИСКА

на 1000 лева сребърни.

Получихъ отъ Кассиера на Върховния Македоно-Одриски Комитетъ суммата хиляда лева сребърни въ авансъ за тѣкущи расходи.

.....21.....1901 год.

Ст. София

Подпись:

.....

Сн. 19 Разписка за получени суми за текущи разходи

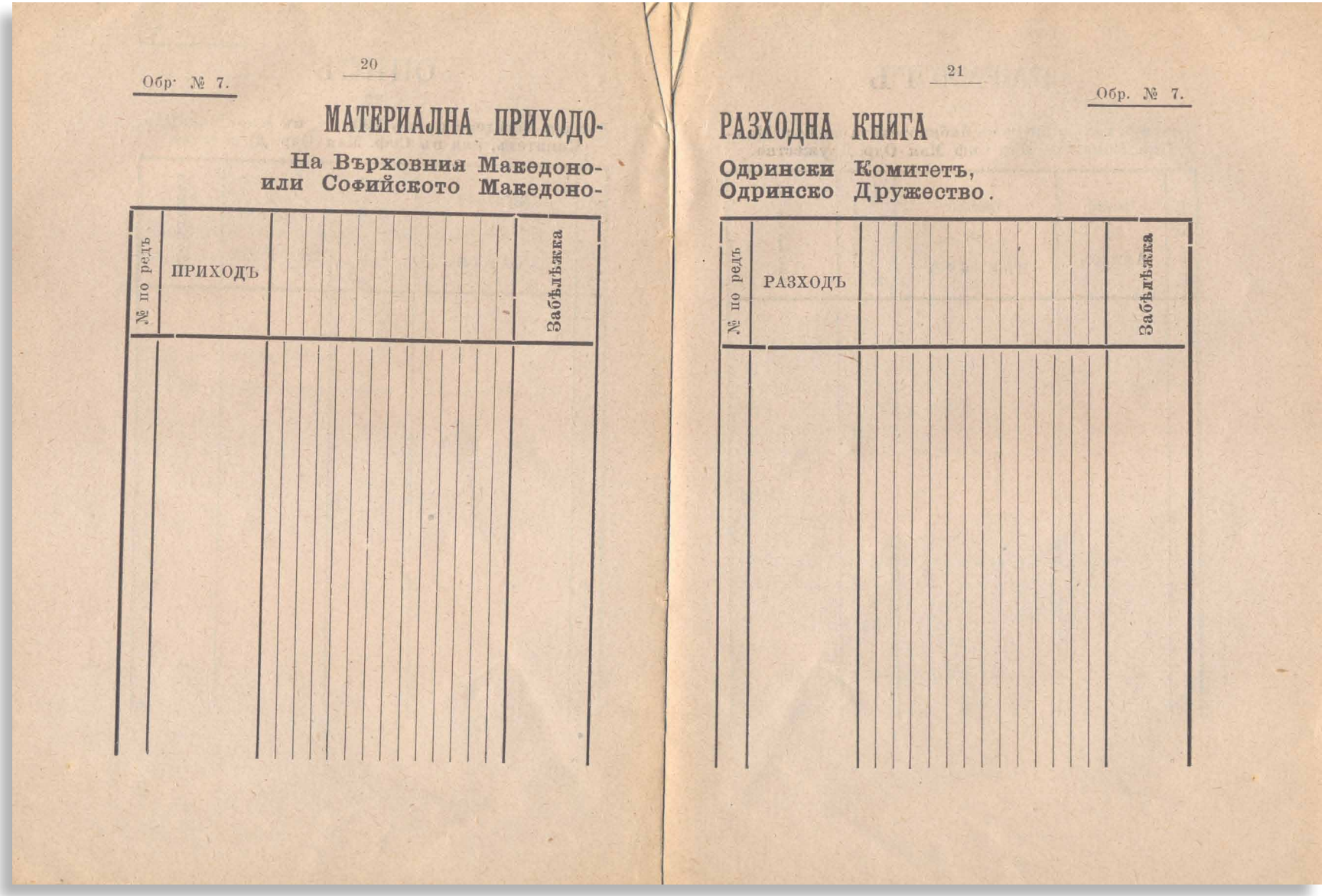

Обр. № 7.

20

МАТЕРИАЛНА ПРИХОДО-

На Върховния Македоно-
или Софийското Македоно-

№ по редъ	ПРИХОДЪ		Забѣлѣжка

21

Обр. № 7.

РАЗХОДНА КНИГА

Одрински Комитетъ,
Одринско Дружество.

№ по редъ	РАЗХОДЪ		Забѣлѣжка

Сн. 20 Материални приходно-разходна книга

ВЪРХОВЕНЪ

МАКЕДОНО-ОДРИНСКИ

КОМИТЕТЪ

31-й Януарий 1903 год.

гр. София.

Уважаемий Господинъ

Петръ Ганчевъ

Умолявате се най-учтиво да заповѣдате утрѣ в часъ вечерьта въ помѣщението на Комитета ул. „Позитано„ и „Гурко“ № 113, за да вземете участие при избирането на специална комисия, която ще уреди въпроса съ заема.

Съ отлично къмъ Васъ почитание

Прѣдсѣдатель: Ст. Михайловски.

Секретаръ: Кв. Стойчевъ.

ВЪРХОВЕН МАКЕДОНО-ОДРИНСКИ КОМИТЕТЪ

HAUT COMITE MACEDONIEN ET SOPHIA

Сн. 21 Покана за участие в комисия за уреждане на „100 000-ия заем”

Сн. 22 Разписка от 10 лева сребро за стохилядния заем. Януари 1903 – отпечатана в литографска печатница „Ив. Празе“ – София

РАЗПИСКА № 1288

ЗА 20000 лв.

Господинъ Др. Георги Стрѣмовъ

ОТЪ София ВНЕСЕ ВЪ

ЦЕНТРАЛНИЯ КОМИТЕТЪ НА ВЪТРѢШНАТА МАКЕДОНСКА РЕВОЛЮЦИОННА ОРГАНИЗАЦИЯ, ЗА ЦѢЛИТЕ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА,

Двадесет хиляди лева

ЗА УВѢРЕНИЕ ДАВА НИ СЕ НАСТОЯЩАТА РАЗПИСКА

14 Декември 1924

ЗА ЦЕНТРАЛНИЯ КОМИТЕТЪ НА ВЪТРѢШНАТА МАКЕДОНСКА РЕВОЛЮЦИОННА ОРГАНИЗАЦИЯ

ЗА НЕЗАВИСИМА БЪЛГАРИЯ, ЗА НЕЗАВИСИМА ИРЕЙ

Сн.23 Разписка от 18 януари 1924 г. с подписа на Тодор Александров за дарени 20 000 лева за целите на организацията

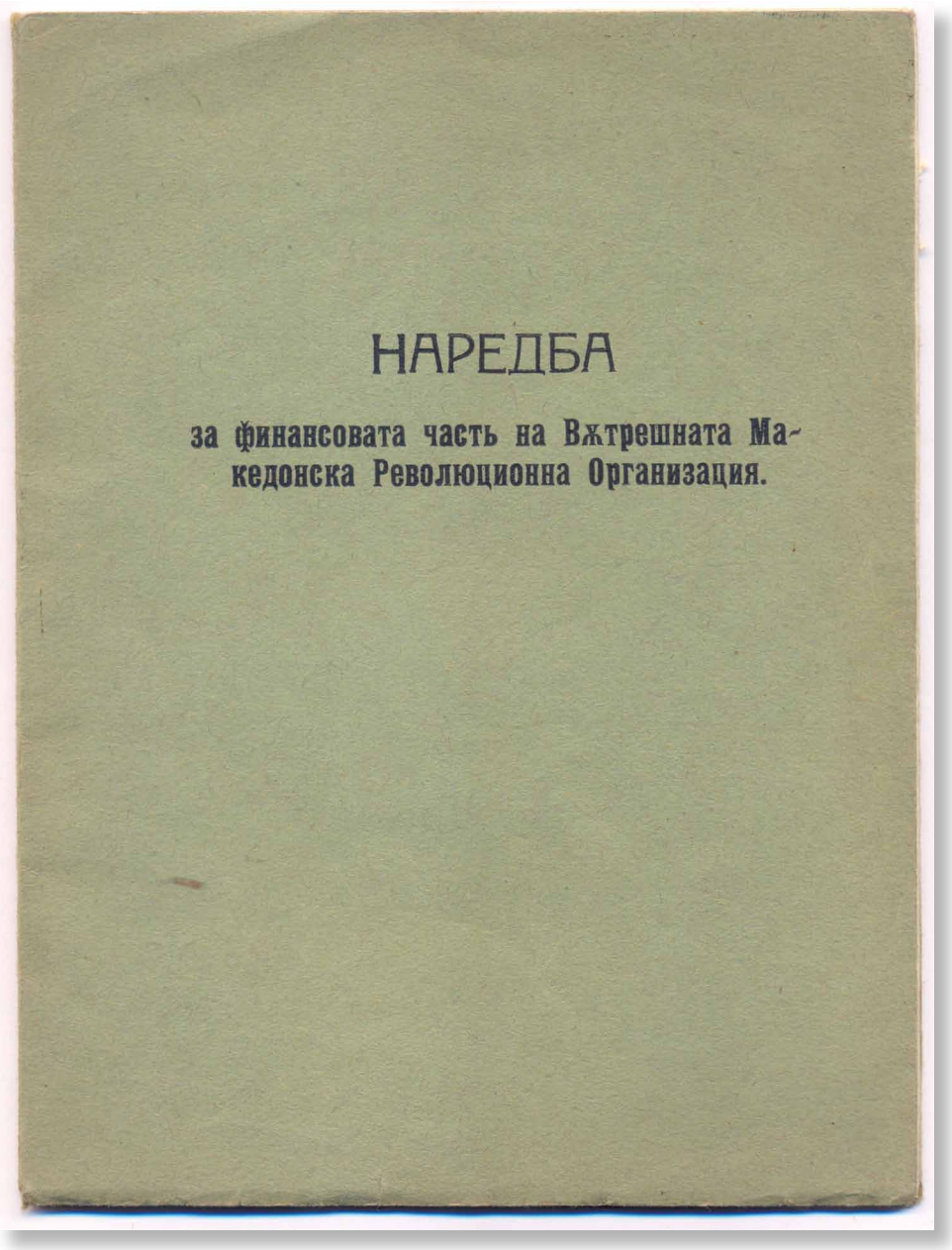
НАРЕДБА

за финансовата часть на Вжтрешната Македонска Революционна Организация.

Сн.24 Наредба за финансовата част на ВМРО

Образецъ № 7.

В. М. Р О.

ОТЧЕТЪ

ЗА ПРИХОДИТѢ

на

.....управление

Презъ 192..... година.

Упжтвания

1. Въ графата „Име и презиме на вносителя на сумата“ мѣстнитѣ управителни тѣла показватъ поименно и по дати разпискитѣ на вносителитѣ на сумитѣ; околийскитѣ управителни тѣла показватъ: а) мѣстнитѣ управителни тѣла, отъ които сж получили сумитѣ и б) частнитѣ лица, съ указване името и презимето; Окржжното управително тѣло показва околийскитѣ управителни тѣла.

2. § 2, за специялнитѣ налози, не е помѣстенъ въ отчета, защото въ мѣстнитѣ, околийскитѣ и окржжното управителни тѣла суми отъ такива налози не бива да се държатъ. Ако има такива събрани, до измѣнението на Финансовата наредба, да се внесатъ на съотвѣтния пунктовъ началникъ.

Сн.25 Отчет за проходите на ВМРО

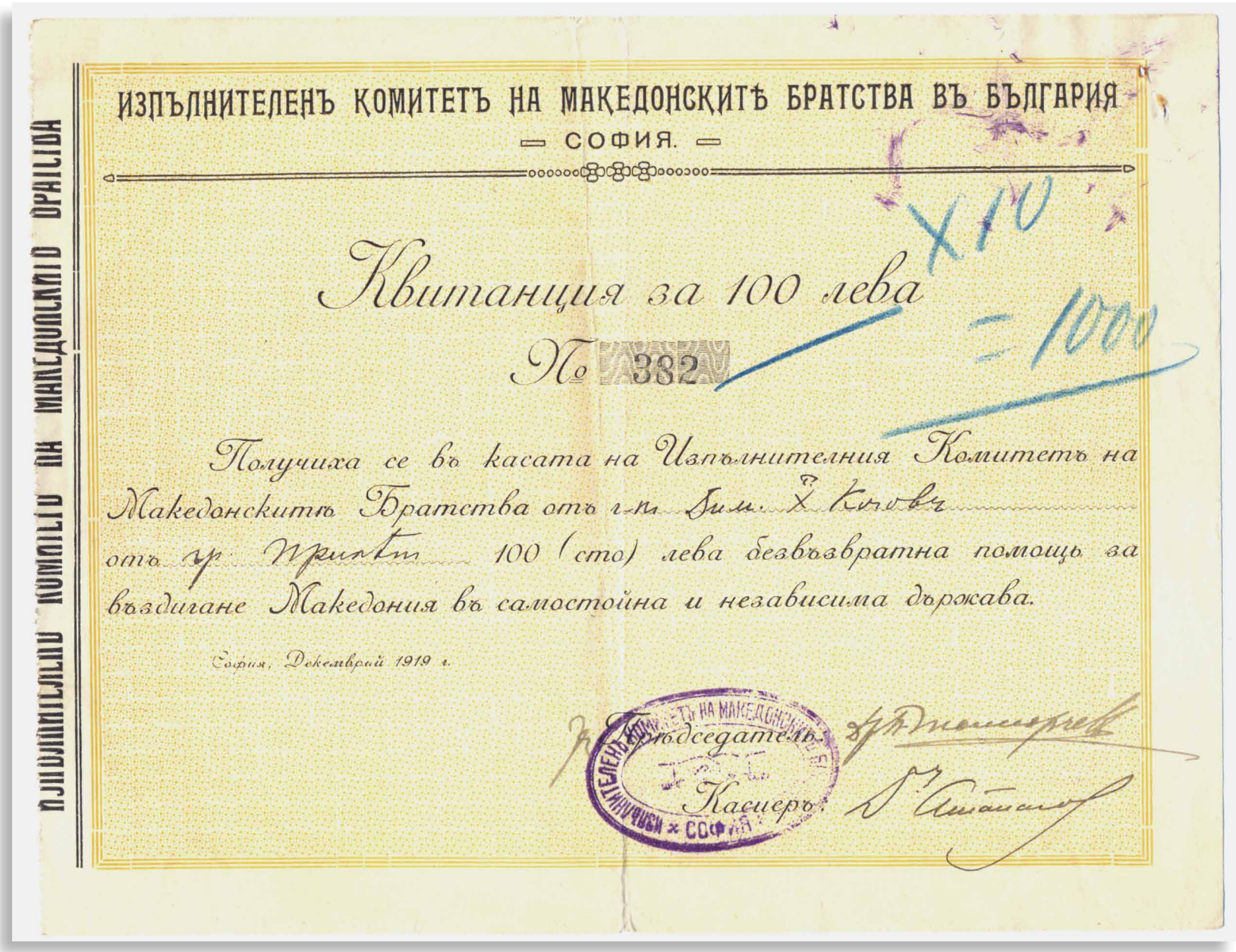
ИЗПЪЛНИТЕЛЕНЪ КОМИТЕТЪ НА МАКЕДОНСКИТЕ БРАТСТВА ВЪ БЪЛГАРИЯ

— СОФИЯ. —

Квитанция за 100 лева

№ 382

Получиха се въ касата на Изпълнителния Комитетъ на Македонскитѣ Братства отъ г-нъ Бим. Х. Кичовъ

отъ гр. Прилѣпъ 100 (сто) лева безвъзвратна помощь за въздигане Македония въ самостойна и независима държава.

София, Декемврий 1919 г.

Председатель

Касиеръ

ИЗПЪЛНИТЕЛЕНЪ КОМИТЕТЪ НА МАКЕДОНСКИТЕ БРАТСТВА

Сн.26 Квитанция за дарени суми на Изпълнителния комитет на македонските братства от 1919 г.

Изпълнителенъ комитетъ на македонскитѣ братства — София.

Кочанъ № 2

Квитанция № 23

Получихъ отъ Господинъ Др. Тодоровъ

Стрѣзовъ, отъ гр. Сѣрска

лева (2000) двѣ хиляди

за Доброволенъ Възносъ въ полза на Комитета за 921 год.

София, 11 Априлъ 1921 г.

Касиеръ:

Сн.27 Квитанция за доброволни дарения на Изпълнителния комитет на македонските братства от 1921 г.

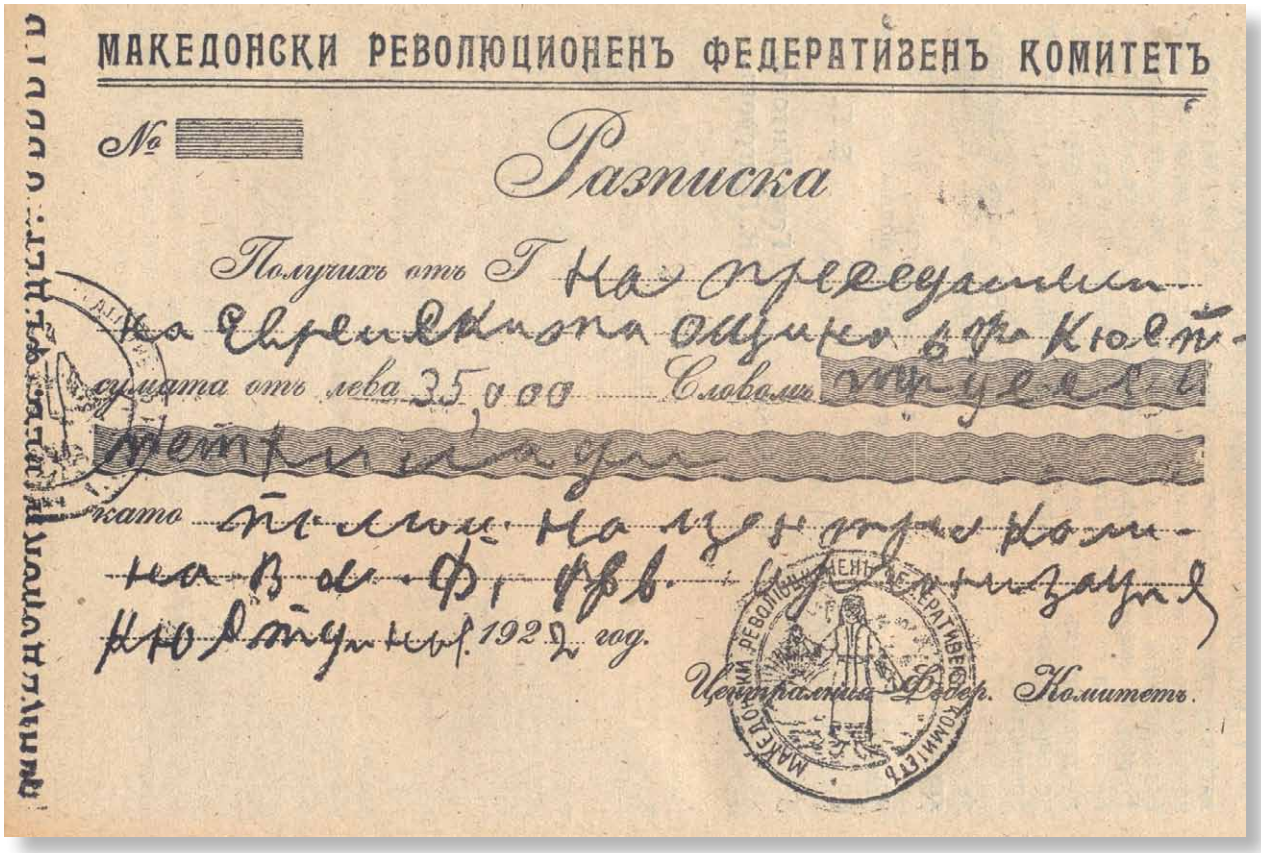

МАКЕДОНСКИ РЕВОЛЮЦИОНЕНЪ ФЕДЕРАТИВЕНЪ КОМИТЕТЪ

№

Разписка

Получихъ отъ Г. Наумъ Преображенски

на Еврейската банка Моше Ю. Кюлеф

сумата отъ лева 35,000 Словомъ тридесетъ и петъ хиляди

като членски на Централния Комитетъ

на В. Ф. Р. К. за Януарий м. 1922 год.

Централния Федер. Комитетъ.

Сн. 28 Разписка на нелегалния Македонски революционен федеративен комитет

Илинденска организация
Илинденци
Ви поздравляватъ и Ви пожелаватъ всички доброчестини посрѣщай
Именния Ви день
София, 6 IX 1927 год.
За нея ние се борихъ за нея ние мремъ
Македония
Извлечение отъ устава на Илинденската организация:
Чл. 1. . . . . .
Чл. 2. Илинденската организация е благотворителна, взаимноспомагателна, културно просвѣтна, независима отъ всѣкакви политически течения и партии въ постигането и прѣслѣдването на своитѣ цѣли и задачи.
Чл. 3. Организацията има за цѣль:
а) да сгрупира всички бивши Македоно-Одрински революционери;
б) да развива сближение и солидарность между членоветѣ си и защищава интереситѣ и правата имъ;
в) да помага на своитѣ членове, като се грижи и застжпва за настаняването имъ на подходяща за тѣхъ работа, както и за настаняване на дѣцата имъ въ училища, пансиони и пр.;
г) да отпуска безвъзвратна парична помощь на крайно бѣднитѣ си членове и се грижи за настаняването на боледующитѣ въ лѣчебни заведения;
д) да се грижи за приличното погребение на поминалъ се свой членъ;
е) да увѣковѣчава и почита паметьта на геройски загиналитѣ и умрѣли тѣхни другари;
ж) да се грижи за културно-просвѣтното развитие и поддържа духа и морала на членоветѣ си и
з) да създаде фондъ за построяване на Илиденски домъ въ София.
Срѣдства.
Чл. 4. За постигане на горната цѣль, Организацията си служи съ слѣднитѣ срѣдства:
а) събира членски вноски, които немогатъ да бждатъ мѣсечно по-малко отъ 5 лева;
б) събира вноски отъ спомагателни и почетни членове;
в) приема дарения и доброволни пожертвувания;
г) устройва вечеринки, екскурзии, прѣдставления, научни бѣседи, публични сказки и събрания;
д) издава вѣстници, списания, книги, събира материяли за историята на Македоно-Одринското освободително движение и урежда библиотеки;
е) ходатайствува прѣдъ общински и държавни учрѣждения и частни лица, въ свръзка съ разнообразнитѣ нужди на членоветѣ, задачитѣ и цѣлитѣ на организацията;
ж) използува дружествени помѣщения и читалища;
з) урежда посмъртна каса (съ специаленъ правилникъ).
Чл. 5. . . . . .
Една отъ първитѣ длъжности на всѣкиго е, да помага материално и морално на онія избраници въ историята на единъ народъ, които беззавѣтно сж служили на него, като геройчно сж се отрѣкли отъ всички лични блага, за да ги поднесатъ прѣдъ кладата на общитѣ народни идеали.
Илинденска организация
До Господина
г Георги Григорчевъ,
ул. „Тинтява" 78
Тукъ.

Сн. 29 Извлечение от устава на Илинденската организация

Сн. 30 Квитанции за платен членски внос на Илинденската организация

СЪЮЗЪ НА МАК. ЕМИГ. ОРГАНИЗАЦИИ
КЛОНЪ ВЪ БЪЛГАРИЯ
НАЦИОНАЛЕНЪ КОМИТЕТЪ НА БЪЛГАРСКАТА СЕКЦИЯ.

Кочанъ № 2

Квитанция № 129

Получихъ отъ г. Касиера на Воденското благотвор. братство

лева 280.- (двеста осемдесет)

за лотарията

София, 25. IV 1923 г.

Касиеръ: Ив. Х. Николов

СЪЮЗЪ НА МАК. ЕМ. ОРГАНИЗАЦИИ

Кочанъ №

Квитанция № 39

Получихъ отъ г. [illegible]

лева (50 лв.) петдесет лева

за [illegible]

София, 14. I 1923 г.

Касиеръ: [illegible]

СЪЮЗЪ МАК. ЕМ. ОРГАНИЗАЦИИ

Сн. 31 Квитанции за събрани суми от Съюза на македонските емигрантски организации

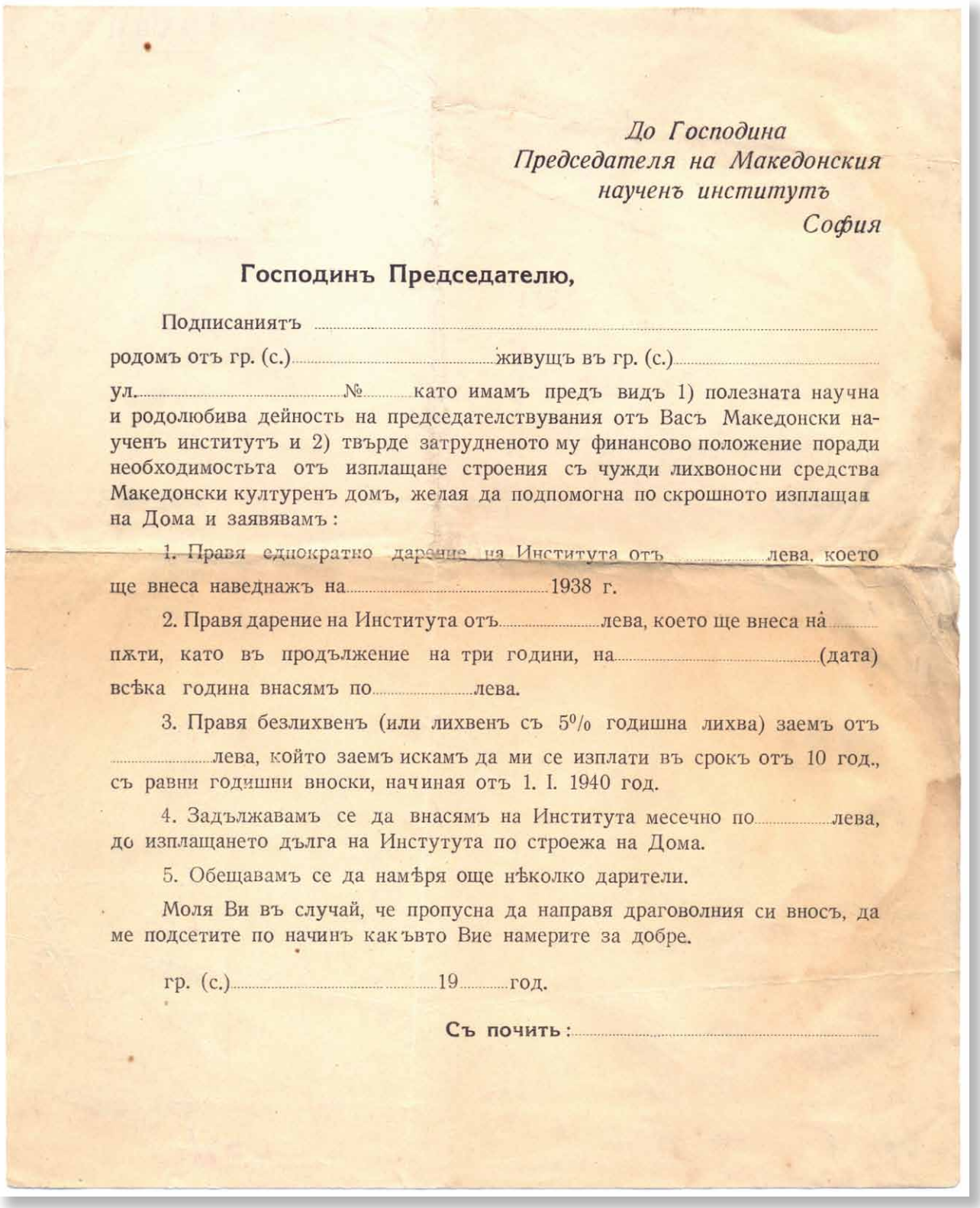

До Господина
Председателя на Македонския
научен институтъ
София

Господинъ Председателю,

Подписаният .....

родомъ отъ гр. (с.).....живущъ въ гр. (с.).....

ул.....№.....като имамъ предъ видъ 1) полезната научна и родолюбива дейность на председателствувания отъ Васъ Македонски научен институтъ и 2) твърде затрудненото му финансово положение поради необходимостьта отъ изплащане строения съ чужди лихвоносни средства Македонски културенъ домъ, желая да подпомогна по скрошното изплащан на Дома и заявявамъ:

1. Правя еднократно дарение на Института отъ .....лева, което ще внеса наведнажъ на.....1938 г.

2. Правя дарение на Института отъ.....лева, което ще внеса на пжти, като въ продължение на три години, на.....(дата) всѣка година внасямъ по.....лева.

3. Правя безлихвенъ (или лихвенъ съ 5% годишна лихва) заемъ отъ .....лева, който заемъ искамъ да ми се изплати въ срокъ отъ 10 год., съ равни годишни вноски, начиная отъ 1. I. 1940 год.

4. Задължавамъ се да внасямъ на Института месечно по.....лева, до изплащането дълга на Институтата по строежа на Дома.

5. Обещавамъ се да намѣря още нѣколко дарители.

Моля Ви въ случай, че пропусна да направя драговолния си вносъ, да ме подсетите по начинъ какъвто Вие намерите за добре.

гр. (с.).....19.....год.

Съ почить:.....

Сн. 32 Заявление за дарение на Македонския научен институт

МАКЕДОНСКИ НАУЧЕНЪ ИНСТИТУТЪ — СОФИЯ

СВИДЕТЕЛСТВО

№ 18.

Управителниятъ съветъ на МАКЕДОНСКИЯ НАУЧЕНЪ ИНСТИТУТЪ дава настоящето свидетелство на Наследницитъ на покойния Дръ Георги Х. Стръзовъ, родомъ отъ гр. Охридъ ~~починалъ~~ починалъ въ гр. София въ увърение на това, че той подари сто хиляди (кв. № 150/1938 год.) лева, и съгл. завещанието му се основа фондъ „Георги и Евгения Стръзови" при Института, ~~която сума да послужи за плащане разходитъ по из~~ ~~граждането на МАКЕДОНСКИЯ КУЛТУРЕНЪ ДОМЪ~~ въ София, а лихвите му ще служатъ за издаване книги по целитъ на института.

Благодарность и вечна признателность на дарителя.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ: Хр. Силяновъ

София, 31 декември 1938 г. КАСИЕРЪ: Д. Кандаровъ

Сн. 33 Свидетелство за дарение на Македонския научен институт на стойност 100 000 лева

Сн. 34 Първият Управителен съвет на Македонската кооперативна банка

I-ви Управителенъ съветъ на Македонската Кооперативна Банка — 1925 год.

Първи редъ (отъ лѣво на дѣсно) — **Никола Каранджовъ, Стоянъ Стойковъ, Никола Стояновъ** — председатель, **Борисъ Антоновъ** и **Никола Киселиновъ**. Втори редъ (отъ лѣво на дѣсно) — **Юрданъ Ярцевъ, Стоянъ В. Златановъ, Борисъ Ивановъ** и **Димитъръ Апостоловъ**.

Сн. 35 Чек на Македонската кооперативна банка

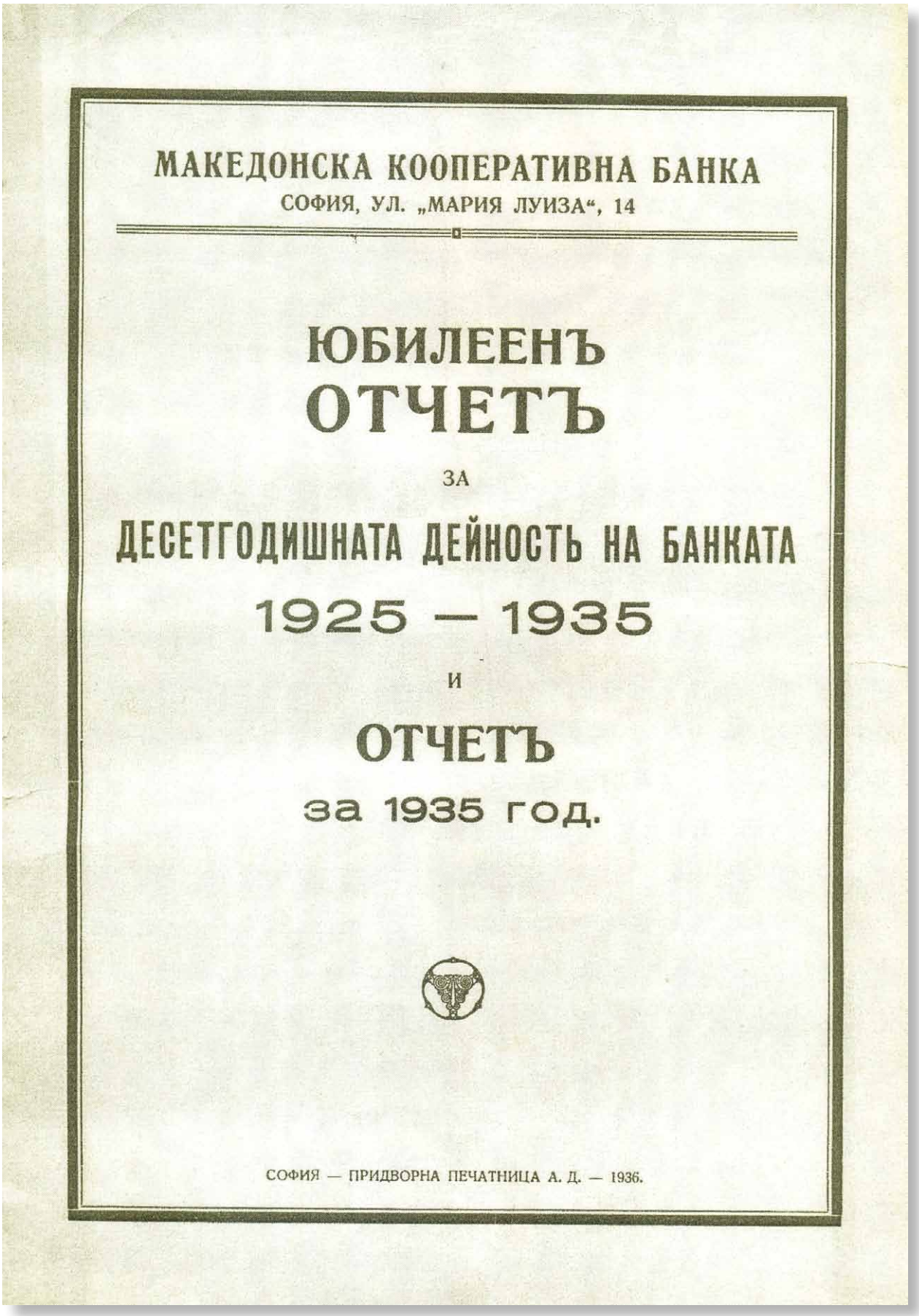
МАКЕДОНСКА КООПЕРАТИВНА БАНКА
СОФИЯ, УЛ. „МАРИЯ ЛУИЗА“, 14

ЮБИЛЕЕНЪ
ОТЧЕТЪ
ЗА
ДЕСЕТГОДИШНАТА ДЕЙНОСТЬ НА БАНКАТА
1925 — 1935
И
ОТЧЕТЪ
за 1935 год.

СОФИЯ — ПРИДВОРНА ПЕЧАТНИЦА А. Д. — 1936.

Сн. 36 Факсимиле на юбилеен отчет на МКБ

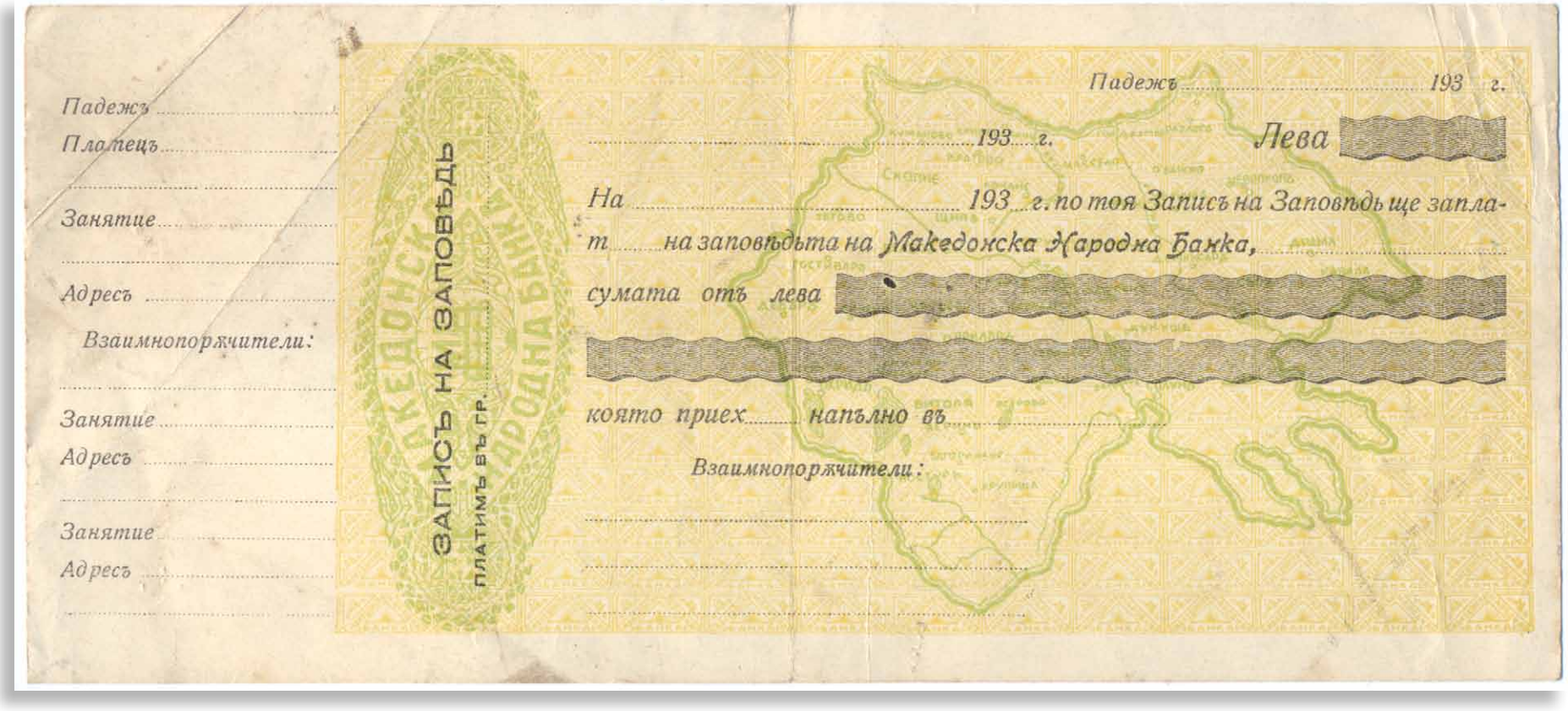

Сн. 37 Запис на заповед на Македонската народна банка

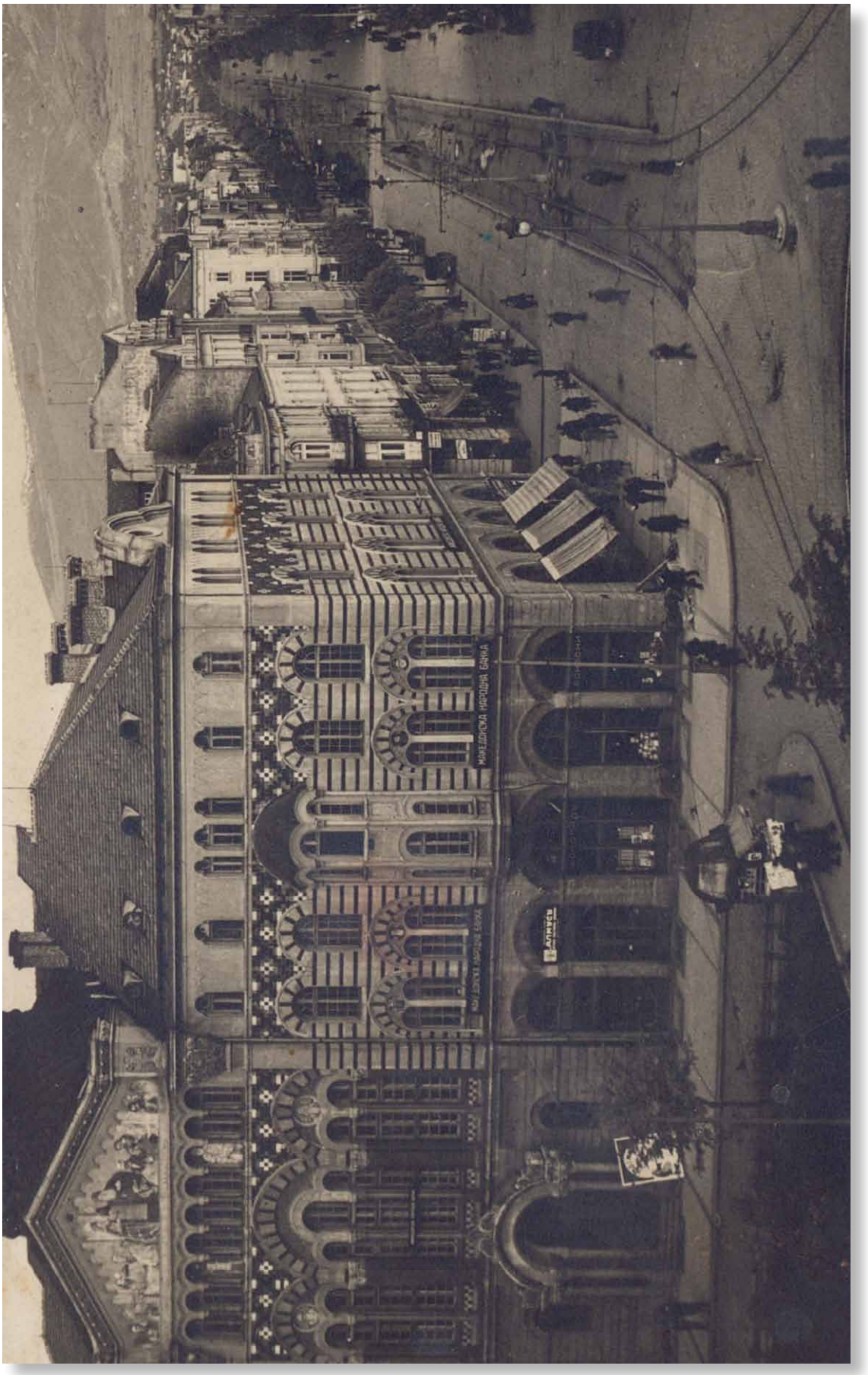

Сн. 38 Площад „Света Неделя” - Македонската народна банка

Сн. 39 Акция на Македонската народна банка с номинал 500 лева

Сн. 40 Акция на Македонската народна банка с номинал 5000 лева

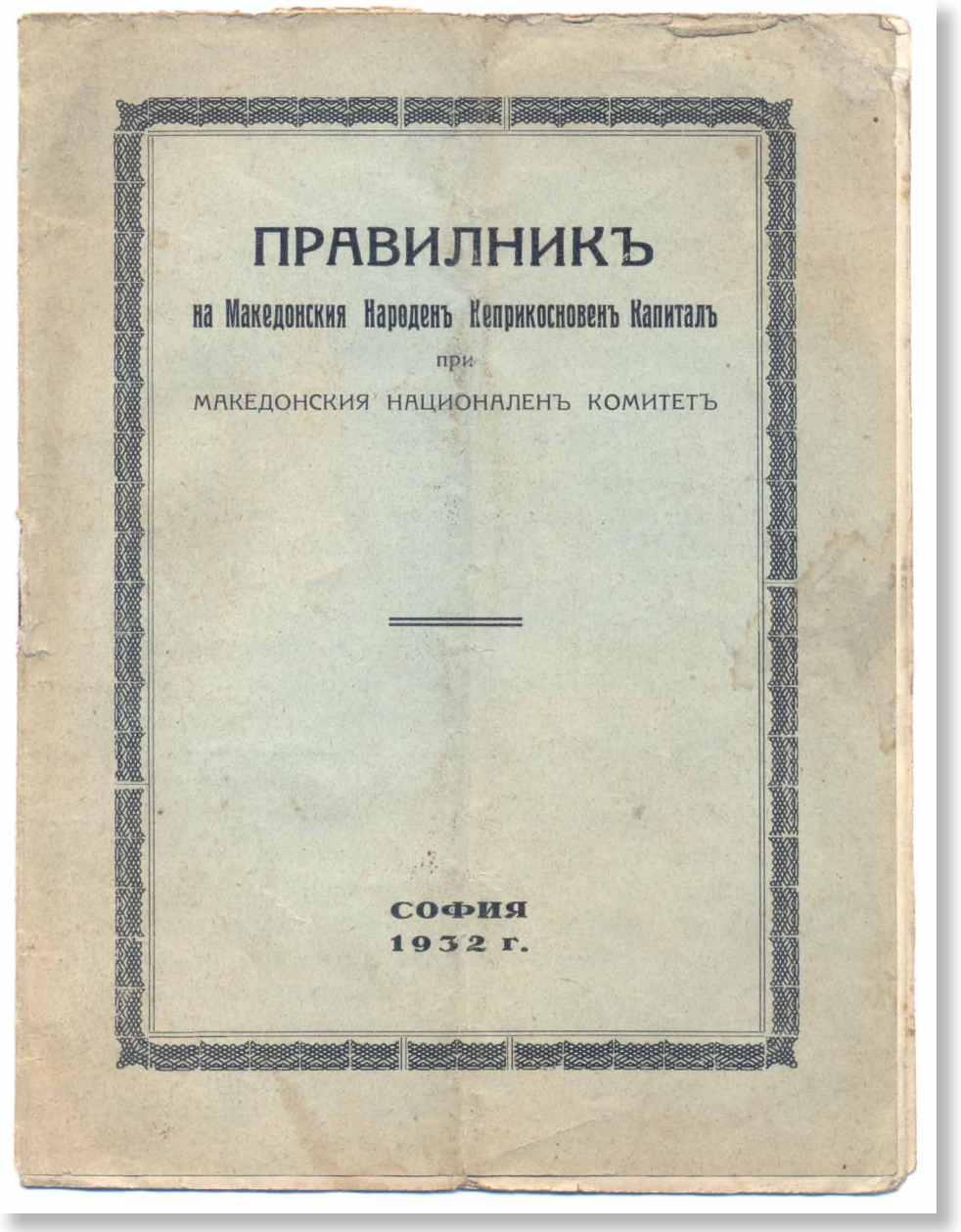

ПРАВИЛНИКЪ

на Македонския Народенъ Неприкосновенъ Капиталъ

при

МАКЕДОНСКИЯ НАЦИОНАЛЕНЪ КОМИТЕТЪ

СОФИЯ
1932 г.

Сн.41 Правилник на Македонския народен неприкосновен капитал

Сн.42 Свидетелство за дарени суми на Македонския народен неприкосновен капитал

МАКЕД. НЕПРИКОСН. НАР. КАПИТАЛЪ

СВИДЕТЕЛСТВО № 001566

Управлението на Макед. Неприкосн. Народенъ Капиталъ при Мак. Нац. Комитетъ удостовѣрява, че Г .....

родомъ отъ (гр. с.) .....

живущъ въ (гр. с.) .....

внесе за Македонски Неприкосновенъ Народенъ Капиталъ сумата отъ лева .....

.....

дарение за Неприкосновения Македонски Народенъ Капиталъ за вѣченъ споменъ .....

.....

внесе лично чрезъ .....

.....

София, ...193 ...г.

Председатель: Касиеръ:

МАКЕДОНСКИ НЕПРИКОСНОВЕНЪ НАРОДЕНЪ КАПИТАЛЪ

СВИДЕТЕЛСТВО № 001566

Управлението на Македонския Неприкосновенъ Народенъ Капиталъ при Македонския Националенъ Комитетъ удостовѣрява, че Г.....

.....

родомъ отъ (гр. с.) ..... живущъ въ (гр. с.)

..... внесе за Македонски Неприкосновенъ Народенъ Капиталъ сумата отъ лева .....

.....

дарение за Неприкосновения Македонски Народенъ Капиталъ за вѣченъ споменъ .....

.....

.....

София, ...193 ...г.

Председатель: Касиеръ:

УПРАВИТЕЛЕНЪ СЪВЕТЪ
НА МАКЕДОНСКИЯ НАРОДЕНЪ НЕПРИКОСНОВЕНЪ
КАПИТАЛЪ

№ 1

23 май, 1933 г.

София

Уважаеми Господинъ.....

Идеалътъ за Свободна и Независима Македония е великъ и свещенъ. За него въ миналото и сега наши родолюбиви съотечественици даваха и даватъ най-скжпото за човѣка — живота си. На такава жертва сж способни само силнитѣ духомъ и тѣломъ. Други които работятъ чрезъ речь и перо, поставятъ своитѣ способности въ услуга на родината, а всички други родолюбци подпомагатъ борбата съ парични пожертвования.

Борбата трѣбва да се води безспирно отъ поколенията до постигане идеала. Ние македонцитѣ-емигранти сме длъжни да водимъ легалната борба, но за това сж потрѣбни парични срѣдства, съ каквито трѣбва всѣко време да разполага Нац Комитетъ — върховното тѣло на нашата емиграция, което по уставъ и конгресни решения представя на всѣкжде емиграцията въ България.

Ето защо Нац. Комитетъ, който живѣе съ чувствата и копнежитѣ на днешното поколѣние, намѣри за наложителенъ дългъ да осигури непрекжснатата легална борба чрезъ създаването на **Македонския Народенъ неприкосновенъ капиталъ.**

Мотивитѣ за създаване на този капиталъ сж високо благородни, а принципътъ е капиталътъ, въ каквито ценности и да бжде, да си остава неприкосновенъ, като се използуватъ за легалната борба **само** годишнитѣ лихви. Капиталътъ се управлява отъ специаленъ управителенъ съветъ и съобразно съ правилника, който заедно съ това Ви изпращаме. Надеждата да нарастне въ скоро време неприкосновения капиталъ на нѣколко десетки милиона не е илюзорна, защото отъ 600 хиляди наши емигранти, отъ многобройни съчувственици на нашата кауза, има поне 20—30 хиляди души, които могатъ отъ своитѣ излишъци да жертвуватъ по 2—3000 лева еднократна вноска, за да се стигне до сумата 50—60 милиона лева, лихвитѣ отъ които за сега сж достатъчни да покриватъ годишнитѣ разходи за легалната борба, що води Националниятъ Комитетъ.

Управителниятъ съветъ на неприкосновения капиталъ счита за наложителенъ дългъ да Ви помоли да станете даритель на тоя капиталъ, за да бжде записано името Ви въ златната книга на капитала, за почить отъ поколѣнията и за назиданието имъ.

Увѣрени въ Вашето родолюбие, изказваме Ви предварително нашата сърдечна благодарность.

Председатель на Упр. Съветъ: Г. Кондовъ

Касиеръ: Ан. Кецкаровъ

Сн.43 Покана за дарение на Македонския народен неприкосновен капитал

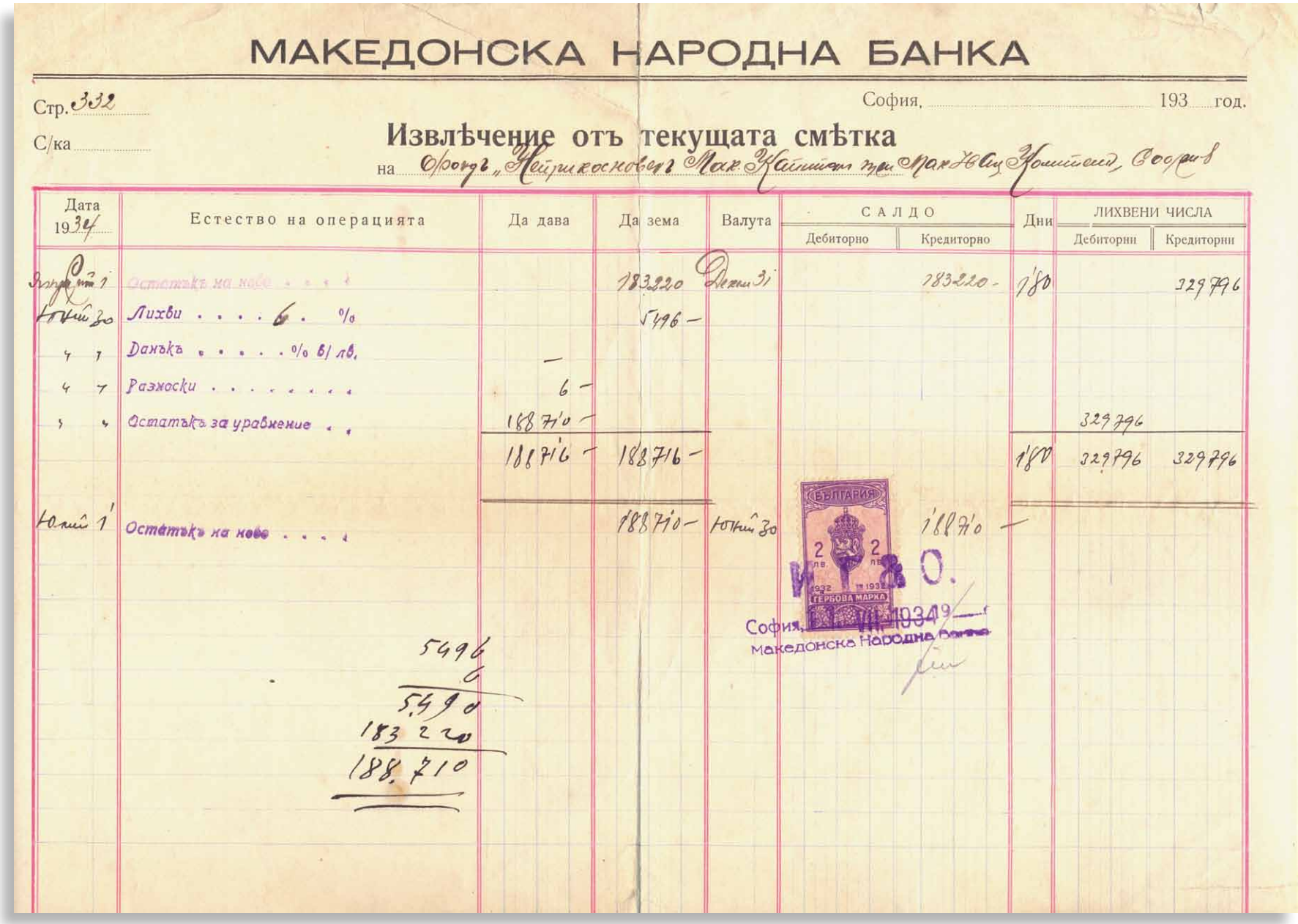

МАКЕДОНСКА НАРОДНА БАНКА

Стр. 332

София, 193 год.

С/ка

Извлѣчение отъ текущата смѣтка

на Отдѣлъ „Неприкосновенъ Фондъ Капиталъ“ при Народенъ Културенъ Фондъ

Дата 1934	Естество на операцията	Да дава	Да земa	Валута	САЛДО Дебиторно	САЛДО Кредиторно	Дни	ЛИХВЕНИ ЧИСЛА Дебиторни	ЛИХВЕНИ ЧИСЛА Кредиторни
Януарий 1	Остатъкъ на ново		183220	Дек. 31		183220 —	180		329796
Юний 30	Лихви . . . . 6 . %		5496 —						
4 7	Данъкъ . . . . . % въ лв.	—							
4 7	Разноски	6 —							
5 4	Остатъкъ за уравнение . .	188710 —						329796	
		188716 —	188716 —				180	329796	329796
Юлий 1	Остатъкъ на ново		188710 —	Юний 30		188710 —			

5496
6
5490
183220
188710

БЪЛГАРИЯ 2 лв. 2 лв. 1932 ГЕРБОВА МАРКА

София, VII 1934 г.
Македонска Народна Банка

Сн.44 Извлечение от сметката на Македонския народен неприкосновен капитал в Македонската народна банка

МАКЕДОНСКИ НЕПРИКОСНОВЕНЪ НАРОДЕНЪ КАПИТАЛЪ

СВИДЕТЕЛСТВО № 000018

Управлението на Македонския Неприкосновенъ Народенъ Капиталъ при Македонския Националенъ Комитетъ удостоверява, че Г-нъ Антонъ С. Кецкаровъ родомъ отъ (гр. с.) Охридъ живущъ въ (гр. с.) София внесе за Македонски Неприкосновенъ Народенъ Капиталъ сумата отъ лева 4.000 / четири хиляди /

дарение за Неприкосновения Македонски Народенъ Капиталъ за вѣченъ споменъ за починалитѣ борци за свободата и независимостта Македония

Издаена кн. № 19

София, 2 Октомврий 1933 г.

Председатель: Касиеръ:

Сн. 45 Свидетелство на Антон Кецкаров за дарени 4000 лева на Македонския народен неприкосновен капитал

МАКЕДОНСКА НАРОДНА БАНКА

Капиталъ 40,000,000 лева

СОФИЯ

Клонове: ПЕТРИЧЪ, Г.-ДЖУМАЯ, НЕВРОКОПЪ, Св. ВРАЧЪ
Телеграф. адресъ: „МАКЕДОНБАНКЪ"
Телефони №№ 3464, 5197 и 5198

26282

Стр.

София, 11 Юлий 1934

До Почит.

Фондъ "НЕПРИКОСНОВЕНЪ КАПИТАЛЪ"
Македонски Нац. Комитетъ

Тукъ

Господа,

Честь ни е да Ви изпратимъ тукъ приложено извлечение отъ текущата Ви лихвена смѣтка при насъ, приключена на 30.VI.934г.
съ единъ остатъкъ отъ 188.710.-
въ ~~Ваша~~ полза, който минахме наново по смѣтката Ви съ

Валута 30 Юний 1934

Вашиятъ залогъ за гаранция по смѣтката се състои отъ

Молиме Ви, следъ провѣрка на извлечението, да ни съобщите, **по възможность по-скоро,** дали сме съгласни и ни повърнете приложеното писмо, надлежно подписано отъ Васъ.

Съ почитание:
МАКЕДОНСКА НАРОДНА БАНКА

172.915
15795
188710

Забележка. Извлечението ще считаме удобрено отъ Васъ въ случай, че, въ продължение на 15 дена отъ датата на настоящето, не получимъ никакво възражение отъ Ваша страна.

Сн. 46 Писмо от Македонската народна банка до фонд „Неприкосновен капитал", с което се закрива сметката на фонда

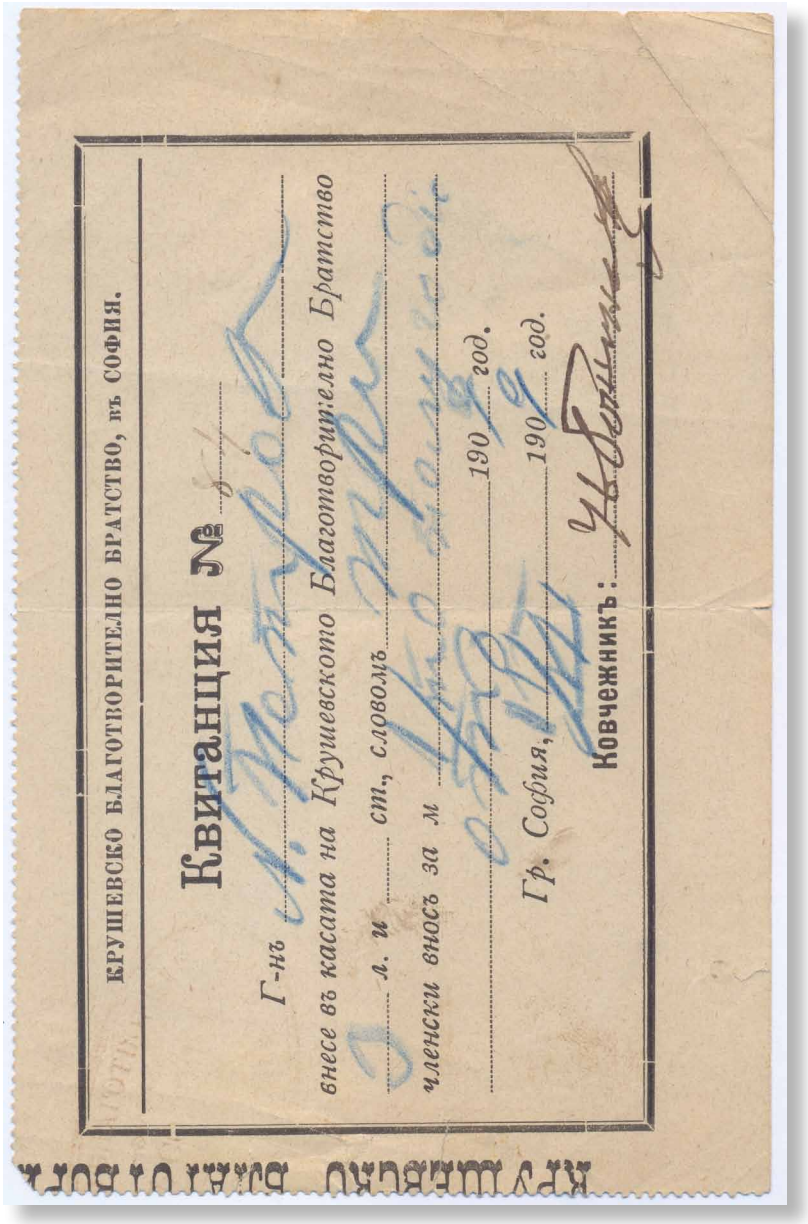
КРУШЕВСКО БЛАГОТВОРИТЕЛНО БРАТСТВО, въ СОФИЯ.

Квитанция №

Г-нъ

внесе въ касата на Крушевското Благотворително Братство

л. и ст., словомъ

членски внос за м

190 год.

Гр. София, 190 год.

Ковчежникъ:

Сн.47 Квитанция за членски внос на Крушевското благотворително братство

Сн.48 Квитанция за членски внос на Костурското благотворително братство „Надежда”

МАКЕДОНСКО ЖЕНСКО БЛАГОТВОРИТЕЛНО ДРУЖЕСТВО — СИРОПИТАЛИЩЕ »БИТОЛЯ«
София, ул. „Владайска“ № 48, телефонъ 5-10-55
Основано на 3. I. 1903 година. Уставътъ на дружеството е утвърденъ отъ Министерството на вжтрешнитѣ работи и народното здраве съ № 7947 отъ 13. I. 1933 година. Дружеството е членъ на Софийския клонъ отъ Съюза за закрила на децата въ България.

Серия В 92

Необгербвано съгл. чл. 32, графа XIII, т. 12 отъ зак. за герб. налогъ.

Разписка №251337 * 5. II 1942 г.

за 50 лв.

Получено отъ Антонъ Кецкаровъ

гр. (с.) София околия

ул „ “ № , сумата

за

Председатель: Касиеръ: Д. Мумчова

Сн.49 Разписка за дарени суми на сиропиталище „Битоля”

ТЕГЛЕНЕ 11 МАРТ 1923 ГОД.
ПОМОГНИ СИ САМ
ЗА ДА ТИ ПОМОГНЕ И БОГ
20
20
ТРИДЕСЕТ ХИЛЯДИ БИЛЕТИ
ТРИДЕСЕТ ХИЛЯДИ БИЛЕТИ
СЪЮЗ НА МАКЕДОНСКИТЕ БЛАГОТВОРИТ. БРАТСТВА
В БЪЛГАРИЯ
ЛОТАРИЕН БИЛЕТ
№ 023853 цена 20 лева.
Лотарията за благотворителна цел е разрешена
от Министерството на Търговията, Промишлеността
и Труда с предписание № 2872 от 12 април 1922 год.
Издадени са 30.000 билети, от които 3024 пече
лят 150.000 лева
Председател: Кр. Тапарчев Касиер: Ч
ЦЕНА 20 ЛВ.
ЦЕНА 20 ЛВ.
ТЕГЛЕНЕТО ЩЕ СТАНЕ В
ГР. СОФИЯ НА 8 ОКТОМВРИ
1922 ГОД.

Сн.50 Лотариен билет на Съюза на македонските благотворителни братства

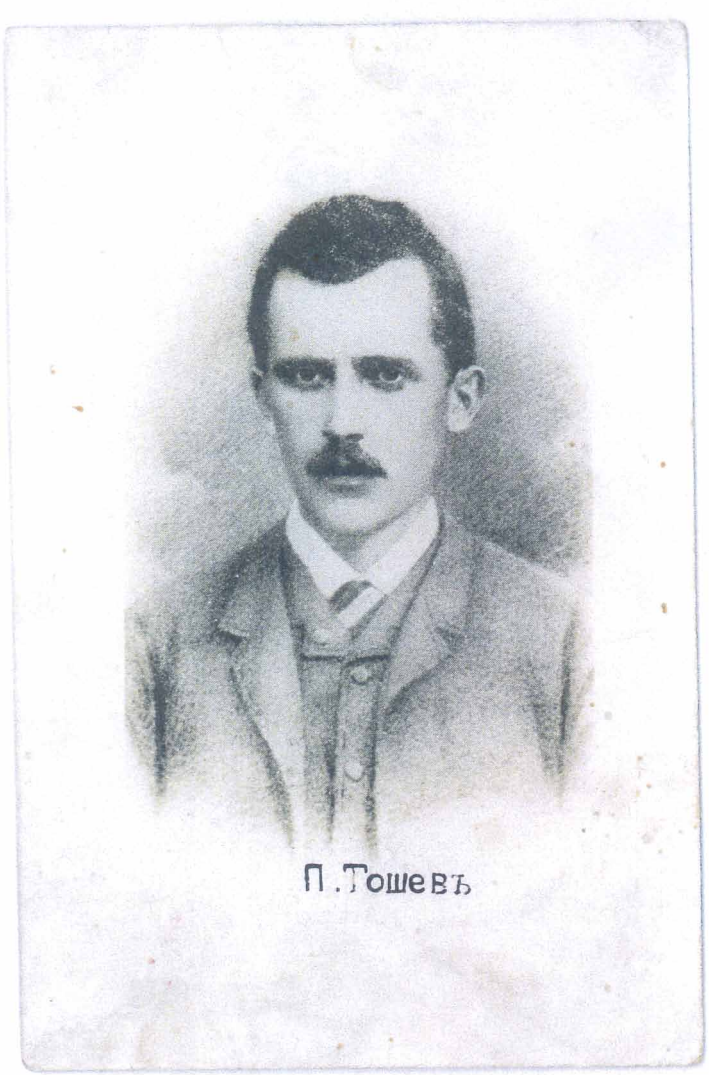

Сн.51 Лицевата страна на картичката на Ямболското македонско благотворително братство с портрета на известния революционер Пере Тошев

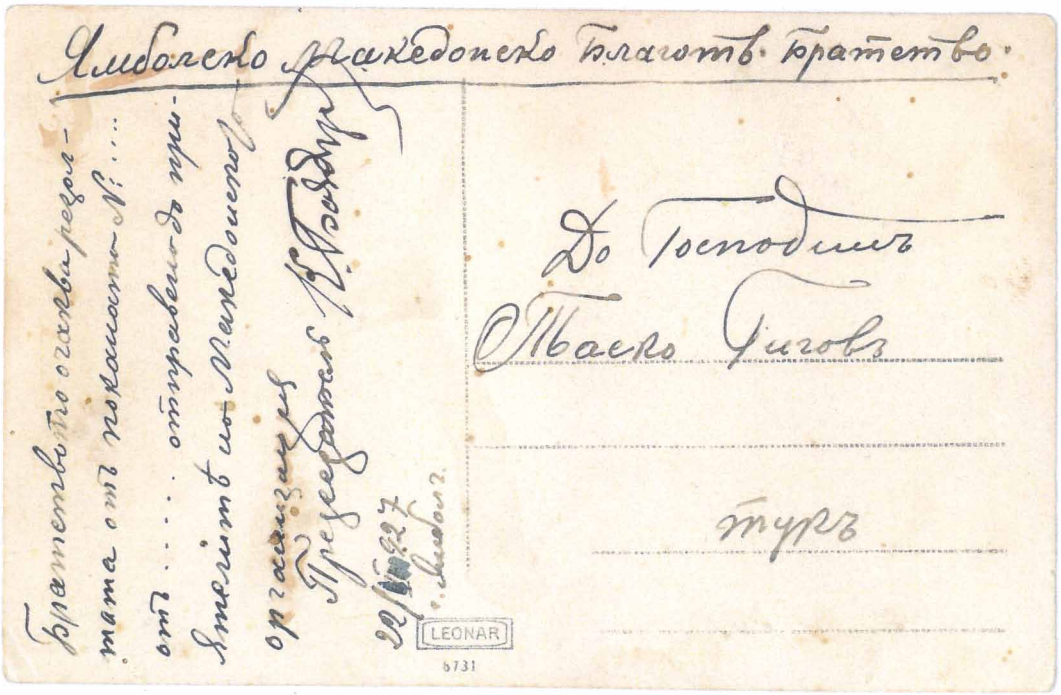

Обратна страна на картичката на Ямболското македонско благотворително братство с напомняне за обещано дарение

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор	3
Preface	5
Vorwort	7
Вътрешна македоно-одринска революционна организация	9
Върховен македоно-одрински комитет	17
Вътрешна македонска революционна организация	37
Легални и тайни организации на българите от Македония след 1918 г.	45
Приложение	57

БИБЛИОГРАФИЯ

Любомир Милетич, Спомени на Гьорчо Петров. С.2001. Македонски научен институт

Любомир Милетич, Спомени на Гьорчо Петров (Издава „Македонският научен институт", София 1927)

Любомир Милетич, Движението отсам Вардара и борбата с върховистите по спомени на Яне Сандански, Черньо Пеев, Сава Михайлов, Хр. Куслев, Ив. Анастасов Гърчето, Петър Хр. Юруков и Никола Пушкаров (Издава Македонският научен институт, София 1927)

Любомир Милетич
I. В Македония и Одринско - Спомени на Михаил Герджиков
II. Първият комитет на ВМРО - Спомени на д-р Христо Татарчев (Издава „Македонският научен институт", София 1928)

Пейо Яворов, Гоце Делчев (Първо издание - София, 1904 година)

Георги Баждаров, Моите спомени (София – 1929 г.)

Любомир Панайотов, Илинденско–Преображенско въстание 1903, София 1983

Павел Шатев, В Македония под робство, София 1983

Константин Пандев, Националноосвободителното движение в Македония и Одринско 1878-1903, София 2000

Цочо В. Билярски, Княжество България и Македонският въпрос София 2002

Светлозар Елдъров, Върховният Македоно-одрински комитет и Македоно-одринската организация в България 1895 – 1903

Ива Бурилкова, Цочо Билярски, Васил Чекаларов Дневник 1901-1903 г. София, 2001

Тома Николов, Спомени от моето минало (Изд. на Отеч. фронт, София, 1989)

Алексо Стефанов, Революционната дейност в Демирхисар (Битолско) Издава Македонският научен институт, София 1931

Константин Пандев, Мая Вапцарова Аферата „Мис Стоун" Издателство на Отечествения фронт, София, 1983 г.

Д-р Светозар Тошев, Пере Тошев (личност и дело) Асеновград, 1942

Христо Силянов, Освободителните борби на Македония, Изд. на Илинденската Орг., София, 1933

Христофор Тзавела, Дневник на костурския войвода Лазар Киселинчев, София 2003

Колектив на Македонския Научен Институт, Националноосвободителното движение на македонските и тракийските българи 1878-1944 Том 1, 2, 3, 4, София 2003

ВМРО, Правителството на Стамболийски и македонското освободително движение, София 1923

ВМРО, Заговорът против Тодор Александров, София 1924

Костадин Палешутски, Македонското освободително движение след Първата световна война (1918 - 1924), София 1993

Костадин Палешутски, Македонският въпрос в буржоазна Югославия 1918-1941

Александър Гребенаров, Легални и тайни организации на македонските бежанци в България (1918 - 1947), София 2006

Димитър Тюлеков, ВМРО в Българския Югозапад, 1919 – 1934 Благоевград 2001

Стоян Бояджиев, Македония под сръбско иго, 1913-1941 Македония Прес, София

Димитър Гоцев, Идеята за автономия като тактика в програмите на националноосвободителното движение в Македония и Одринско, 1893-1941, Изд. на БАН, София, 1983.

Иван Михайлов, QUO VADIS, BULGARIA? I изд., Индианаполис, Печатница „Македонска трибуна", 1937

Дино Кьосев, Гоце Делчев Писма и други материали (Изд. на Българската академия на науките, Институт за история, София 1967)

Колектив на Македонския научен институт, Националноосвободителната борба в Македония, 1919-1941 г. София (2002 г.)

Дечо Добринов, Последният цар на планинит. Биографичен очерк за Тодор Александров „Македония", София, 1992

Македонска кооперативна банка, Юбилеен отчет за десетгодишната дейност на банката, София 1935

Редактор Герги Караманев
Дизайн и предпечат Илиана Попова
Печат Алианс принт

Формат 60/90/8
Издателство - Клуб 8 ООД
www.spisanie8.bg